Strengthened Senior High School

DepED
DEPARTMENT OF EDUCATION

Modelong Banghay-Aralin sa Pag-aaral ng Kasaysayan at Lipunang Pilipino

CORE SUBJECT

Pag-aari ng Pamahalaan
HINDI IPINAGBIBILI

Modelong Banghay-Aralin sa Pag-aaral ng Kasaysayan at Lipunang Pilipino **Termino 1**

Ang materyal na ito ay inilaan lamang para sa paggamit ng mga guro na kalahok sa pilot implementation ng **Strengthened Senior High School Curriculum**. Layunin nito na tumulong sa paghahatid ng mga nilalaman, pamantayan, at kasanayang pampagkatuto ng kurikulum. Ang anumang hindi awtorisadong pagkopya, pamamahagi, pagbabago, o paggamit ng materyal na ito labas sa itinakdang saklaw ay mahigpit na ipinagbabawal at maaaring magresulta sa angkop na mga legal na hakbang at kaparusahan.

Ang mga akda na ginamit sa materyal na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahinulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga bumuo ng materyales ang karapatang-aring iyon.

Bumuo sa Pagsusulat ng Banghay-Aralin

Manunulat: Allan F. Del Rosario, Bienvinido S. Datuya, Jr., Ebuana P. Alvarez, Edcelyn B. Magay, Federico P. Oclarit Jr., John Kenneth M. Cuadra, Laila S. Pascual, Mabel M. Tomada, Patrick M. Nepomuceno, and Ulysses Bert T. Vasquez

Tagasuri ng Nilalaman: Alex B. Rejuso, Arlene G. Jabonete, Dennis C. Gutierez, Jake Laurence E. Rivero, Lady Kimberly S. Fernandez, Rizalyn D. Cunanan, and Venz Mae D. Sioso

Konsultant: Michael Charleston “Xiao” B. Chua

Learning Area Specialist: Marlon F. Adlit and Rowel S. Padernal

Bureau of Learning Delivery
Bureau of Curriculum Development
Bureau of Learning Resources

Pinagsikapang tiyakin ang kawastuhan ng mga impormasyon na nasa materyal na ito. Para sa katanungan o puna, maaaring sumulat o tumawag sa Tanggapan ng Direktor ng Bureau of Learning Resources sa pamamagitan ng pagtawag sa mga numero ng telepono (02) 8634-1072 at 8631-6922 o sa pamamagitan ng email sa blr.od.@deped.gov.ph.

Sagutan ang form na ito **https://bit.ly/Feedback_LE_LAS_Core** kung mayroon kayong mungkahi o dagdag na tugon tungkol sa LE. Gawing malinaw, tiyak, at may karagdagang detalye upang maging gabay ng National Technical Working Group (NTWG) sa pagrerebisa at pagpapaunlad ng nasabing materyal.

MGA TAMPOK SA MODELONG BANGHAY-ARALIN NG SENIOR HIGH SCHOOL

Dinisenyo ang **Modelong Banghay-Aralin ng Senior High School** upang suportahan ang kaguruan sa paghahatid ng makabuluhan, nakagaganyak at nakasalig sa pamantayang pagtuturo na tumutugon sa iba't ibang pangangailangan ng mga mag-aaral. Sapagkat nakaangkla sa Senior High School Instructional Design Framework (SHS-IDF), tinitiyak na konstruktibong pagkakaayon ng modelong banghay-aralin sa mga pamantayan ng kurikulum, mga karanasan sa pagtuturo at pagkatuto, at kaparaanan ng pagtataya. Sa tulong ng pagkakaugnay-ugnay na ito, nabibigyang-pagkakataon ang mga mag-aaral na malinang ang kanilang kaalaman, kakayahan at kinakailangang kasanayan para sa kolehiyo, pagpapaunlad ng kasanayang *middle level*, pantrabaho at pangnegosyo.

Sa ubod ng modelong banghay-aralin, naroon ang daloy-instrukyonal sa anyo ng AID, isang nakabalangkas na lapit sa pagtuturo at pagkatuto na binubuo ng tatlong magkakaugnay na yugto: **Aktwalisasyon ng Dating Kaalaman, Integrasyon ng Bagong Kaalaman** at **Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan.** Nagsisilbing gabay ang daloy-instrukyonal na ito sa guro sa pagbuo ng may kaisahang danas sa pagkatuto na humuhubog sa mga mag-aaral mula sa dating kaalaman, pagpapalalim ng pag-unawa sa pamamagitan ng makabuluhang pakikilahok at pagbibigay ng pagkakataon para sa awtentikong paglalapat at pagtataya.

Nagsisilbing pintuan ang yugtong **Aktwalisasyon ng Dating Kaalaman** sa pagtalakay sa aralin**.** Umaakay ito sa mga mag-aaral upang iugnay ang nakaraang karanasan sa mga bagong konsepto, daan upang higit na maging makatuturan at makabuluhan ang pagkatuto. Pinagtitibay ng yugtong ito, ang layunin ng aralin sa pamamagitan ng paglilinaw sa tunguhin ng pagkatuto, pagbibigay-tuon sa paglalapat sa tunay na buhay, at pagganyak sa mga mag-aaral na aktibong makibahagi sa proseso ng pagkatuto.

Nakatuon naman ang **Integrasyon ng Bagong Kaalaman** sa pagpapaunlad ng pag-unawa at kabihasaan sa mga konsepto. Dito, ipinakikilala sa mga mag-aaral ang bagong ideya sa pamamagitan ng mga halimbawang maingat na pinili, ginabayang pagtuklas, at tahasang pagtuturo. Sa pamamagitan ng talakayan, kolaboratibong gawain, at nakabalangkas na pagsasanay, may pag-unlad na napalalalim ng mga mag-aaral ang kanilang pag-unawa at napagyayaman ang kinakailangang kasanayan upang matamo ang inaasahang bunga ng pagkatuto.

Nagbibigay naman ng mga oportunidad ang yugto ng **Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan** sa mga mag-aaral na makapaglapat, makalikha ng bagong ideya, at maipamalas ang kanilang pagkatuto. Sa tulong ng pratikal na aplikasyon, mapagnilay na gawain, ebalwasyon at pagsusog na gawaing kumikilala sa pagkakaiba-iba, naipamamalas ng mga mag-aaral ang kanilang pag-unawa habang tinitipon ng guro ang mga katibayan ng pagkatuto. Tinitiyak din ng yugtong ito na natatanggap ng mga mag-aaral ang kaukulang suporta sa tulong ng karagdagang pagsasanay.

Upang higit na mapaigting ng danas sa pagkatuto, nilakipan ang modelong banghay-aralin ng mga susing programa. Nakapaloob at nakapatnubay sa mga aralin ang **Integrative Performance Tasks (IPTs**) upang matiyak na unti-unting napauunlad sa mga mag-aaral ang mga kinakailangang kasanayan nang sa gayon ay matagumpay na matapos ang awtentiko at interdisiplinaryong pagtataya sa pagganap. Sa halip na ituring bilang magkakabukod na proyekto, hinabi ang IPTs sa pansilid na pagtuturo upang maging kadluan ng mga mag-aaral ng kinakailangang kaalaman at kasanayan sa paglipas ng panahon.

Bilang pagkilala sa kahingian ng mabilis na pagbabago ng dihital na mundo, isinusulong din ng modelong banghay-aralin ang **Integrasyon ng EdTech.** Estratehikong nakapaloob dito ang educational technologies upang mapagyaman ang instruksiyon, mapaigting ang kolaborasyon, mahikayat ang pagkamalikhain, at mabigyan ang mag-aaral ng nakagaganyak at interaktibong danas sa pagkatuto.

Dagdag pa rito, pinalalakas ng modelong banghay-aralin ang **literacy at numeracy** sa pamamagitan ng paglalakip ng kasanayang literacy at numeracy sa mga gawaing pampagkatuto at pagtataya. Tinitiyak ng integrasyong ito ang tuloy-tuloy na pag-unlad ng kasanayang kinakailangan upang mahasa sila sa pagbibigay-interpretasyon sa impormasyon, mabisang pakikipagtalastasan, pagtugon sa suliranin, gumawa ng may batayang pasiya, at lumusong sa totoong sitwasyon sa buhay nang may kumpiyansa.

Sa tulong ng mga tampok na ito, nagsisilbing pratikal at komprehensibong gabay ng guro ang Modelong Banghay-Aralin ng Senior High School, nasusuportahan ang paghahatid ng pagtuturong may mataas na kalidad na nakasentro sa mag-aaral, ingklusibo, makabuluhan, at tumutugon sa mga minimithi para sa kanila ng Senior High School, at sa kahingian ng ika-21 siglo.

GABAY SA PAGPAPADALOY NG INTEGRATIVE PERFORMANCE TASKS (IPT)

Dinisenyo ang **Integrative Performance Task (IPT)** upang magsilbing awtentikong paraan ng pagpapamalas ng pagkatuto na tumatahi sa mga kasanayan mula sa iba't ibang asignatura. Upang matiyak na ang IPT ay magiging natural na kulminasyon ng pansilid na instruksiyon, sa halip na isa-isang proyektong nakatalaga sa pagtatapos ng bawat termino, hinihikayat ang kaguruan na isabuhay ang sumusunod na simulain sa pagpapaunlad at implementasyon ng IPT.

Una, kinakailangang nakasalin ang **Pamanatayan sa Pagganap** sa kongkreto, awtentiko at produkto, pagganap, o solusyon na hango sa tunay na mundo. Malinaw na naitatakda ang inaasahang awtput upang matulungan ang kaguruan at mga mag-aaral na maunawaan ang layon ng instruksiyon at mapanatili ang tuon sa inaasahang pangwakas na mithiin sa kabuoang siklo ng pagkatuto.

Ikalawa, kinakailangang mapaghubog at komulatibo ang pagtatamo ng IPT. Kinakailangan na maingat at sistematikong nakalaan ang mga kasanayang pampagkatuto, kasanayang teknikal, at kaalamang panlarangan bilang kahingian sa pinal na awtput at naituturo sa kinaaangkupang mga aralin. Kinakailangan ding nakapagbibigay ang bawat aralin ng makabuluhang ambag tungo sa pagsasakatuparan ng IPT.

Ikatlo, sa pagtatakda ng layon ng aralin, kinakailangang nakasandig ang guro sa kaparehong paghango sa tunay na mundong konteksto o senaryo na inilahad sa IPT. Natutulungan nang maagang pagpapakilala sa senaryo ang mga mag-aaral na matukoy ang kabuluhan ng bawat aralin at nahihimok sila na tuloy-tuloy na maiugnay ang mga bagong natamong kaalaman at kasanayan sa pinal na gawain. Kinakailangang naipabatid na ito sa simula pa lamang ng termino, at palagiang nauusisa bilang punto ng sanggunian sa kabuoan ng pagtuturo.

Ikaapat, sa bahagi ng Pagtukoy ng Praktikal na Aplikasyon sa aralin, kinakailangang naidisensyo ng kaguruan ang mga gawaing pagkatuto na sumasalamin sa pangkaisipang proseso, kasanayan, o kahingian sa pagganap ng IPT. Nagsisilbing pagkakataon ang mga pormatibong pagtatayang ito sa pagsasanay at pagbibigay-puna. Sa anomang posibleng pagkakataon, kinakailangang gumamit ang guro ng pamantayan na nakaangkla sa rubrik na itinakda ng IPT upang matulungan ang mga mag-aaral na maunawaan ang mga inaasahan sa kanila at patuloy na mapaunlad ang kanilang pagganap.

Ikalima, anomang dihital na plataporma, kinakailangan ang tahasang pagtuturo ng educational technologies, matematikal na hakbangin, mga metodo ng pananaliksik, pamamaraang panlaboratoryo, o iba pang kagamitan sa pagtalakay, ginabayang pagsasanay, at pagtatamo ng kabihasaan sa konsepto para sa matagumpay na pagsasakatuparan ng IPT. Kinakailangang may sapat na pagkakataon ang mga mag-aaral na magsanay sa paggamit ng mga kagamitang ito bago sila asahan sa independiyenteng aplikasyon nito sa IPT.

Ikaanim, kinakailangang tuwirang nakapag-aambag ang lagumang pagtataya sa pagsasakatuparan at pag-unlad ng IPT. Sa halip na magsilbi bilang magkakabukod na ebalwasyon, marapat na makabuo o mapaghusay ng mga mag-aaral ang kahingian ng

mga pagtatayang ito sa pagsasakatuparan ng pinal na awtput sa IPT. Pinag-iibayo ng ganitong lapit ang kaisahan sa pagitan ng pagtuturo, pagtataya at inaasahang pagganap.

Sa huli, kinakailangang nakapagbibigay ng pagkakataon sa mag-aaral ang pinal na modelong banghay-aralin na tipunin, paghusayin ang bawat kahingian at pagsasakatuparan ng pinal na awtput ng IPT. Maaaring mailakip sa yugtong ito ang peer review, konsultasyon, rebisyon, pagsasanay, at pinal na pagpapakinis ng mga awtput bago ang pormal na presentasyon at pagpapasa. Kinakailangang maging tapagpadaloy ang kaguruan ng pagninilay at pagbibigay-puna upang matiyak na nakapagpapamalas ang mga mag-aaral ng kabihasaan ng kasanayan at makabuluhang paglalapat ng pagkatuto.

Talaan ng Nilalaman

Modelong Banghay-Aralin 1 ..... **1**

Modelong Banghay-Aralin 2 ..... **28**

Modelong Banghay-Aralin 3 ..... **52**

Modelong Banghay-Aralin 4 ..... **74**

Modelong Banghay-Aralin 5-6 ..... **93**

Modelong Banghay-Aralin 7-8 ..... **117**

Modelong Banghay-Aralin 9-10 ..... **140**

Pamagat/Paksa ng Aralin	Kamalayang Pangkasaysayan (Kahulugan at Depinisyon)	**Modelong Banghay-Aralin**	1

I. LAYUNIN	
A. Pamantayang Pangnilalaman	Naipamamalas ang mapanuring pag-unawa at pagpapahalaga sa pagkahubog ng kamalayang pangkasaysayan at ugnayan ng heograpiya sa pagkakakilanlang Pilipino
B. Performance Standard	Nakapagsasagawa ng proyekto na nagsusulong sa pagpapahalaga sa kalinangang Pilipino at pambansang pagkakakilanlang angkop sa karanasang lokal.
C. Learning Competencies	Natatalakay ang kahulugan at katuturan ng kamalayang pangkasaysayan.
II. BATAYANG SANGGUNIAN SA PAGKATUTO (*Pagpili ng Materyal)*	**Books:** • Agoncillo, Teodoro A. *History of the Filipino People*. 8th ed. Manila: Garotech Publishing, 1990. • Agoncillo, Teodoro A. *Introduction to Filipino History*. Quezon City: Garotech Publishing, 1990. • Constantino, Renato. *The Philippines: A Past Revisited*. Quezon City: Tala Publishing, 1975. • Navarro, Vicente. *Kasaysayang Bayan: Perspektiba at Interbensyon*. Quezon City: C&E Publishing, 2006. • Ocampo, Ambeth R. *Mga Kwento ng Kasaysayan: Pag-unawa sa Nakaraan ng Bayan*. Quezon City: Lathala Publishing, 2019. • Salazar, Zeus. *Pantayong Pananaw: Ugat at Kabuluhan*. Quezon City: Palimbagan ng Lahi, 1997. **Unpublished Manuscript:** • NJH, Maria. *Kamalayang Pangkasaysayan: Isang Panimula*. Unpublished manuscript, 2023. **Online Sources:** • Aliño, Paul Matthew. "Kalinangan: Safeguarding of Culture." *Cartwheel Foundation, Inc.*, December 17, 2021. https://cartwheelfoundation.org/2021/12/17/kalinangan-safeguarding-of-culture/ • KALINANGANG PILIPINO. "KALINANGANG PILIPINO." *YouTube Video*, n.d. https://www.youtube.com/watch?v=p9XysehBOv0 • MakeYourAsia. "A Glimpse of the Filipino Culture." *Make Your Asia*, n.d. https://makeyourasia.com/philippines/filipino-culture.html

	• Publisher, Anonymous. "The Elements of Culture." *Pressbooks*, April 8, 2016. https://pressbooks.howardcc.edu/soci101/chapter/3-2-the-elements-of-culture/ • Salazar, Zeus. *Kasaysayan ng Kapilipinuhan*. 2012. PDF file. https://bangkanixiao.files.wordpress.com/2012/09/zeus-salazar-kasaysayan-ng-kapilipinuhan.pdf	
III. NILALAMAN *(Pagsasaayos ng Nilalaman)*	**Aralin 1: Kamalayang Pangkasaysayan (Kahulugan at Depinisyon**	
IV. TUNGUHIN *(Pagtatakda ng Malinaw na Tunguhin at Pagsusuri ng mga Gawain)*	Matapos ang aralin, ang mga mag-aaral ay inaasahang: 1. Nabibigyang-kahulugan ang kamalayang pangkasaysayan batay sa etimolohiya at perspektibo ng mga piling historyador sa pamamagitan ng pagbuo ng konseptwal na mapa.; 2. Nakapag-iisa-isa ng mga layunin, katangian, at palatandaan ng pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan ng isang tao; 3. Naipaliliwanag ang katuturan ng pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan tungo sa pambansang pagkakakilanlan; 4. Nakalalahok sa iba't ibang gawain sa klase ng buong kawilihan; at 5. Nakapagpapahayag ng saloobin at opinyon ng buong kalayaan.	
IV. PAMAMARAAN		**TALA SA GURO** *(Panuto sa guro kung paano isasakatuparan ang mga gawain.)*
A. Aktuwalisasyon ng Dating Kaalaman	**UNANG ARAW** **1. Paghango sa Dating Kaalaman** Magandang araw! Alam niyo ba kung ano ang tawag sa ginagawa natin sa ating pang-araw-araw na pamumuhay? Ito ang ating tutuklasin ngayon sa ating paksa. Simulan natin ang ating gawain sa pamamagitan ng (sabihin kung ano ang opsiyon ng guro na isasagawa).	**Teacher Annotation** **(AID Structure):** Ang bahaging ito ay kabilang sa Activating Stage dahil layunin nitong gisingin at hanguin ang mga nakaimbak na kaalaman (prior knowledge) ng mga mag-aaral hinggil sa kalinangang Pilipino at mga yugto ng kasaysayan, na

	OPSIYON 1: "PINOY HENYO" • Ang guro ay maghahanda ng mga larawan na may kaugnayan sa kalinangang Pilipino. Ang mga larawang ito ay nakapangkat sa tatlo: mga tanyag na Pilipino, mga makasaysayang lugar sa bansa, at mga pangyayari sa kasaysayan. • Aatasan ng guro ang mga mag-aaral na ihanda ang kanilang kuwaderno para maitala ang kanilang mga kasagutan sa pagkilala ng bawat larawan na ipa-flash ng guro sa kaniyang presentasyon sa saliw ng musika ng Pinoy Big Brother na may pamagat na "Pinoy Ako" by Orange and Lemons Band sa takdang oras. • Iwawasto ang kasagutan ng mga mag-aaral batay sa ilalahad na kasagutan ng guro at pagsang-ayon ng klase. Ang mag-aaral na may pinakamataas na puntos na makakakuha ang tatanghaling pinoy henyo ng klase para sa nasabing araw. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang pagkakatulad ng mga larawan sa unang pangkat na ipinakita? Ikalawang pangkat na ipinakita? Ikatlong pangkat na ipinakita? 2. Maituturing ba na mahalaga sa kalinangang Pilipino ang mga natunghayang larawan? Patunayan ang sagot. **Estratehiya sa Pagkakaiba-iba ng Pagkatuto (Differentiation):** ▪ **Digital na Pamamaraan:** Gagamit ang guro ng projector at slide presentation na may kasamang audio ng "Pinoy Ako". ▪ **Offline / Printed na Alternatibo (Offline Alternatives):** Kung walang kuryente o teknolohiya, gagamit ang guro ng mga nakalimbag na malalaking larawan na ipapaskil sa pisara (Printed Flashcards) at gagamit ng analog na timer (hal. mechanical stopwatch o hourglass).	magsisilbing tulay sa bagong paksang tatalakayin. • **Pangkalahatang Panuto sa Guro:** Bago simulan ang alinman sa mga opsiyon, tiyaking nakahanda ang mga alternatibong offline na kagamitan para sa mga paaralang walang koneksyon sa internet o kuryente.

	Mapanuring Tanong: 1. *Pagsusuri:* Suriin ang mga larawan sa bawat pangkat. Paano nagpapakita ang mga ito ng koneksiyon sa kasalukuyang pamumuhay ng iyong pamilya? Magbigay ng patunay. 2. *Pagtataya:* Kung aalisin ang mga makasaysayang pangyayaring ito sa kolektibong alaala ng mga Pilipino, ano ang magiging epekto nito sa ating pambansang pagkakakilanlan ngayon? Pangatwiranan gamit ang lohika. **OPSIYON 2: "kaSAYSAYan"** *(Numeracy at Historikal na Pagsusuri*) **Gawain at Integrasyon ng Numeracy:** Hahatiin ang klase sa 5 pangkat. Bukod sa pagtukoy ng sanhi at epekto, bawat pangkat ay gagawa ng **Timeline Analysis at Century Calculation**: Ang paghahating ito ay nakabatay sa mga yugto ng kasaysayang Pilipino: Sinaunang Bayan, Bayan sa Ilalim ng Espanya, Amerika, Hapon, at Kontemporanyong Panahon. ▪ *Gawain:* Kwentahin kung ilang siglo (*centuries*) at dekada ang lumipas mula sa partikular na pangyayari (hal. Deklarasyon ng Kalayaan noong 1898 sa Ika-19 na Siglo) hanggang sa kasalukuyang Ika-21 na Siglo. Ipakita ang kompyutasyon sa pisara (2026−1898=128 taon, katumbas ng 1 siglo at 2.8 dekada). Ang bawat pangkat ay magbibigay ng naging epekto ng tatlong pangyayari na itinakda sa kanilang pangkat. Hihikayatin ang mga kasapi ng pangkat na magkaroon ng pagkakasundo sa kanilang magiging kasagutan. Magtakda ng 3-10 minuto sa gawain. **Pangkat 1: Sinaunang Bayan** Sanhi 1: Pakikipagkalakalan ng mga sinaunang Pilipino sa mga kalapit bansa sa Asya Sanhi 2: Pagkakaroon ng pag-uuri ng tao sa Lipunan Sanhi 3: Paglaganap ng Islam sa kapuluan	

	Pangkat 2: Bayan sa Ilalim ng Espanya Sanhi 1: Pagpapatupad ng mga Patakarang Pangkabuhayan ng mga Espanyol Sanhi 2: Pagkabigo ng mga Repormista Sanhi 3: Pagpapahayag ng Kalayaan ng Pilipinas sa Kawit, Cavite **Pangkat 3: Bayan sa Ilalim ng Amerika** Sanhi 1: Digmaang Pilipino-Amerikano Sanhi 2: Paglaganap ng Edukasyon sa Pilipinas Sanhi 3: Pagtatag ng Pamahalaang Komonwelt **Pangkat 4: Bayan sa Ilalim ng Hapon** Sanhi 1: Pagbagsak ng Bataan at Corregidor Sanhi 2: Pagtatag ng Puppet Republic Sanhi 3: Pagkakasangkot ng Pilipinas sa Ikalawang Digmaang Pandaigdig **Pangkat 5: Kontemporanyong Panahon** Sanhi 1: Pagpapatupad ng Batas Militar ni Pangulong Ferdinand Marcos Sanhi 2: EDSA Revolution ng 1986 Sanhi 3: Pagkatig ng The Hague's Permanent Court of Arbitration sa usapin ng teritoryo sa West Philippine Sea (South China Sea) sa pagitan ng China at Pilipinas • Tawagin ang kinatawang mag-aaral ng bawat pangkat na magbahagi ng kanilang mga naging kasagutan. Iproseso ang gawain. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang mahalagang naunawaan at naramdaman mo mula sa pagbabahagi ng bawat kinatawan ng pangkat? Ipaliwanag ang sagot.	

	2. Ano ang isinasalamin ng ating kasaysayan mula sa simula hanggang sa kasalukuyan? Ipaliwanag ang sagot. 3. Binibigyang pagpapahalaga pa rin ba ng kasalukuyang panahon ang mga nabanggit na pangyayari sa kasaysayan? Patunayan ang sagot 4. **Inklusibong Pamamaraan (Inclusivity Strategy):** Upang matiyak ang pakikilahok ng mga marginalized at tahimik na mag-aaral, ipatutupad ng guro ang *"Think-Pair-Share"* bago ang talakayan sa grupo at gagamit ng "Equity Sticks" (patpat na may pangalan ng mag-aaral) upang mabigyan ng boses ang lahat, hindi lamang ang mga madalas magsalita. **2. Paglalahad ng Layunin** • Mula sa gawaing ating natapos, napagtanto natin ang kamalayang pangkasaysayan ay maaaring mauugat sa karanasan ng mga mamamayan ng isang bansa sa iba't ibang pangyayari na naganap. Mayroon ba kayong mga nais linawin, katanungan o ibahaging kaalaman mula sa naganap na gawain? • Ngayon ay ating pormal na simulan ang pagtuklas ng kaalaman kaugnay sa paksang kamalayang pangkasaysayan gayundin ang mga kaugnay na paksa na matatalakay sa paglinang ng nasabing paksa. Bibigyang pansin din natin sa puntong ito ang mga katanungan, paglilinaw na maaaring sa kasalukuyan ay wala pang malinaw na kasagutan kaugnay sa nasabing paksa. **OPSIYON 1: "INTERPRETASYON"** • Ihanda ang klase sa gawain. Ipahanda ang kanilang panulat, sulatan at iba pang maaaring gamitin na matatagpuan sa loob ng kanilang silid-aralan. • Hatiin ang klase sa tatlong pangkat. Mayroong kalayaan ang mga mag-aaral na pumili ng pangkat na nais nilang maging kabilang batay na	**Teacher Annotation (AID Structure):** Ang bahaging ito ay nasa Integrating Stage dahil pinagsasama at iniuugnay nito ang sariling pag-unawa ng mga mag-aaral sa mga pormal na teorya at depinisyon ng kamalayang pangkasaysayan mula sa mga kilalang historyador.

	rin sa kanilang kagustuhan at kakayanan. Titiyakin ng guro na mayroong balanseng bilang ng mga mag-aaral sa bawat pangkat. • Atasan ang bawat pangkat na bigyang pagpapakahulugan ang salitang kamalayang pangkasaysayan batay sa gawaing nakatalaga sa kanila. Ilaan ang 3-5 minuto para maisagawa ang gawain. Pangkat 1: Pagsulat ng Pangungusap Pangkat 2: Pagguhit ng larawan / simbolismo Pangkat 3: Pantomina • Bigyan ng pagkakataon ang pangkat na maipakita ang kanilang naihandang gawain • Iproseso ang ipinakita ng bawat pangkat. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang karanasan ng inyong pangkat sa pagsisimula at pagtatapos ng gawain? 2. Ano ang iyong mahalagang natutuhan mula sa gawain? 3. Ano ang mabubuo nating depinisyon ng salitang kamalayang pangkasaysayan mula sa presentasyon ng tatlong pangkat? 4. Ano-ano ang mga nais mo pang malaman sa mga darating na araw sa pagtalakay natin ng paksang kamalayang pangkasaysayan. **Estratehiya sa Pagkakaiba-iba ng Pagkatuto (Differentiation):** • *Struggling Readers / Learners with Disabilities:* Pagkakaloob ng mga kard na may gabay na susing-salita at simpleng diksyonaryo ng mga termino. Ang pantomina o pagguhit ay magandang pagkakataon para sa mga non-verbal o may kahirapan sa pagbasa. • *Advanced Learners (Enrichment Task):* Atasan silang isama sa kanilang interpretasyon kung paano nagbabago ang kahulugan ng kamalayang pangkasaysayan sa paglipas ng panahon kapag tiningnan sa ilalim ng kolonyal kompara sa post-kolonyal na panahon.	

	OPSIYON 2: PAGTALAKAY NG GURO (Concept Mapping) **Printed Reference Support:** Magbigay ng printed handout ng concept map para sa mga walang digital access. Ang pagtalakay sa paksa ay isasagawa sa pamamagitan ng pangkatang pag-uulat. Itatalaga ang paksa tatalakayin ng mga mag-aaral bago pa ang aktuwal na araw ng kanilang pag-uulat. Hihikayatin ang mga mag-aaral na gumamit ng malikhaing pamamaraan sa paglalahad ng kanilang paksa. Gagamit ang mga mag-aaral ng ICT na angkop sa kanilang kakayahan. **Unang Pangkat:** Paksa: Kahulugan ng Kamalayang Pangkasaysayn **Pamamaraan:** Pag-uulat Gamit ang Graphic Organizer (Concept Map) **Kamalayang Pangkasaysayan –** Ito ay tumutukoy sa "malalim at kritikal na pag-unawa, pagpapahalaga, at pagninilay" ng isang tao o lipunan sa mga pangyayari sa kasaysayan at "kung paano ito nakaapekto o patuloy na nakaapekto sa kasalukuyan at hinaharap" ng kaniyang sarili, komunidad, at bansa, at kung paano ito maaaring gamitin upang mapabuti ang kinabukasan. **Ikalawang Pangkat:** Paksa: Ibang pananaw ng mga Histoyardor kaugnay sa kamalayang pangkasaysayan **Pamamaraan:** Pag-uulat sa pamamaraang panel discussion. ***Preview Day 1: (Paunang Pagtingin sa Ikalawang Araw na Aralin)*** *"Ngayong araw ay nabigyang-linaw natin ang kahulugan ng kamalayang pangkasaysayan batay sa iba't ibang pananaw. Subalit ang kahulugan ay simula lamang; bukas, sa ating pagpasok sa Ikalawang Araw, ating susuriin kung ano ang konkretong katuturan at mga layunin ng kamalayang ito sa ating buhay, at kung paano ito nagiging buhay na katangian ng isang mapanuring Pilipino***."(Bridging at Transition Statement)**	

	C. Closure (Pampinid na Gawain) ***Gawain: "Isang Pangungusap na Pag-unawa"*** Ipasulat sa mga mag-aaral ang isang pangungusap na sumasagot sa tanong: *"Ano ang mabubuo nating depinisyon ng salitang kamalayang pangkasaysayan mula sa mga nagdaang mga gawain?"* Pagkatapos, maaaring magbahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang sagot sa klase. **Formative Feedback Checkpoint:** Habang isinusulat ng mga mag-aaral ang pangungusap, iikot ang guro upang basahin ang mga paunang gawa. Magbibigay ng kagyat na pampasigla: *"Maganda ang iyong depinisyon, subalit maaari mo bang dagdagan kung paano ito nakatutulong sa iyong komunidad ngayon?"*	
B. Integrasyon ng Bagong Kaalaman	**Ikalawang Araw** **1. Paglalahad ng Halimbawa** **A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Unang Araw na aralin)** **Recap Activity:** Gagamit ng maikling *"True or False"* na pagsasanay sa pisara upang i-recap ang depinisyon ng kamalayang pangkasaysayan. Yugto: INTEGRATING STAGE (Pagtalakay sa Layunin at Katangian) Sa nakaraang aralin, natutuhan natin na ang **"Kamalayang pangkasaysayan"** ay tumutukoy sa "malalim at kritikal na pag-unawa, pagpapahalaga, at pagninilay" ng isang tao o lipunan sa mga pangyayari sa kasaysayan at "kung paano ito nakaapekto o patuloy na nakaapekto sa kasalukuyan at hinaharap" ng kaniyang sarili, komunidad, at bansa, at kung paano ito maaaring gamitin upang mapabuti ang kinabukasan. *Naunawaan mo na ba kung ano ang ibig sabihin ng kamalayang pangkasaysayan? Ngayon ay ating tuklasin ang mga kaugnay na paksa sa pag-aaral ng kamalayang pangkasaysayan.*	**Teacher Annotation (AID Structure):** Ito ay Activating Stage dahil muling binubuksan ang diskurso sa pamamagitan ng pagbabalik-tanaw sa kahulugang binuo noong Day 1 bago pumasok sa mga halimbawa at katangian. **Teacher Annotation (AID Structure):** Ito ay Integrating Stage sapagkat pinag-aaralan at isinasama ang mga pormal na katangian at layunin (identidad, pananagutan, katarungan) sa personal na sistema ng pagpapahalaga ng mag-aaral.

	OPSIYON 1: "PINOY MUSIC" (BAGANI Song Analysis) • Ang guro ay ihahanda ang klase sa panonood at pakikinig ng isang music video mula sa youtube. Ilalahad ang mga pamantayan sa gawain. • Aatasan ang klase na magtala sa kanilang kuwaderno ng kanilang naging damdamin, naunawaan, katanungan kung mayroon man patungkol sa panonoorin na music video. • Ipapanood sa klase ang music video na Bagani na komposisyon ni Roel Rostata at inawit ni Anthony Castillo. Tiyakin na mayroong lyrics ng awitin ang ipapanood sa klase. • Iproseso ang ginawang panonood at pakikinig matapos ang gawain gamit ang pamprosesong tanong. Gagabayan ang mga mag-aaral na maunawaan ang katauhan at kahalagahan ng mga bagani sa kasaysayan ng sinaunang Pilipinas bago pa dumating ang mga dayuhan at mananakop. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang ibig sabihin ng salitang bagani batay sa inyong napanood at napakinggan? 2. Ano ang iyong naramdaman o naisip habang pinapanood at pinakikinggan mo ang music video? Ipaliwanag ang kasagutan. 3. Ano ang mensahe ng awitin para sa iyo? 4. Maituturing mo ba ang iyong sarili bilang isang bagani? Bakit? 5. Bilang isang Pilipino, aling bahagi ng lyrics ng awitin ang kaya mong tugunan sa kasalukuyan batay sa iyong katayuan? Ipaliwanag ang sagot. 6. May kaugnayan ba ang awiting bagani sa pag-aaral ng kamalayang pangkasaysayan? Ipaliwanag ang sagot. . **Estratehiya sa Pagkakaiba-iba ng Pagkatuto (Differentiation):** ▪ **Offline Alternative:** Kung walang video/kuryente, ipamamahagi ng guro ang printed lyrics ng awiting *"Bagani"*. Babasahin ito ng klase sa anyo ng sabayang pagbigkas o tula (Choral Reading).	

	▪ **Mapanuring Tanong:** 1. *Pagsusuri:* Aling linya sa awitin ang nagpapakita ng hidwaan sa pagitan ng indibidwal na interes at kolektibong kapakanan ng bayan? Ipaliwanag gamit ang historikal na konteksto. 2. *Kritikal na Pagninilay:* Paano binago o pinatibay ng awiting ito ang iyong pananaw sa kahulugan ng 'pagkabayani' sa modernong panahon? **OPSIYON 2: PAGTALAKAY NG GURO** Gamit ng guro ang kaniyang inihandang power point presentation ay magsasagawa ang guro ng guided discussion sa kaniyang klase. Sa tulong HOTS questions ay palalalimin ng klase ang talakayan sa paksa. **Paksa: Layunin ng Pagkakaroon ng Kamalayang Pangkasaysayan** 1. Mapaunlad ang “pagkakakilanlan bilang Pilipino”. 2. Maiwasang maulit ang mga pagkakamali ng nakaraan. 3. Magkaroon ng “malay na pananagutan sa Lipunan”. **Paksa: Mga Katangian ng mga taong may kamalayang pangkasaysayan** 1. Mapanuri 2. Makabansa at may pagkilala sa kahalagahan ng kasaysayan. 3. Pagpapahalaga sa sariling pananaw at identidad, 4. Mapag-alala sa katarungan at batas sa iba’t ibang pananaw. 5. Malawak na pag-unawa sa mga yugto ng kasaysayan. **2. Pagtalakay ng Bagong Konsepto** Ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan ng mga mamamayan ng isang bansa ay maituturing na pundasyon nito. Pagyamanin natin ang ating kaalaman kaugnay sa layunin ng pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan at katangian ng mga mamamayang nagtataglay na nito.	

	OPSIYON 1: "PINAPATNUBAYANG TALAKAYAN" • Ang guro ay maghahanda ng presentation kaugnay sa paksa. • Sa pagtalakay ng paksa gamit ang inihandang presentation ay titiyakin ng guro ang partisipasyon ng klase. Maaaring ipabasa ang slides kasunod nito ay ang kanilang pagbibigay ng mga paliwanag dito. • Hinihikayat ang paggamit ng LOTS at higit lalo ang HOTS sa pagproseso ng paksa. Layunin ng pagkakaroon ng kamalayang pagkasaysayan ng mga mamamayan ng bansa ang **mapaunlad ang pagkakakilanlan bilang Pilipino, maiwasang maulit ang mga pagkakamali ng nakaraan, at magkaroon ng malay na pananagutan sa lipunan.** Ang kamalayang pangkasaysayan ay may katangian (traits) at mga palatandaan (indicators) at na makikita sa isang taong may malalim na pag-unawa at pagpapahalaga sa kasaysayan. Narito ang mga pangunahing katangian at mga palatandaan nito: **mapanuri, makabansa at may pagkilala sa kahalagahan ng kasaysayan, pagpapahalaga sa sariling pananaw at identidad, mapag-alala sa katarungan at bukas sa iba't ibang pananaw, malawak na pag-unawa sa mga yugto ng kasaysayan, responsibilidad, at aktibong pakikilahok.** **OPSIYON 2: PANGKATANG GAWAIN (Skit at Dula-dulaan)** • Itatakda ng guro ang paksa na tatalakayin ng mga mag-aaral bago ang aktuwal na klase. Ito ay upang makapaghanda ang bawat pangkat sa kanilang presentasyon. • Magpapasya ang pangkat ng estratehiya na kanilang gagamitin batay sa paksa na naitalaga sa kanila at kakayanan ng mga kasapi. • Mga mungkahing gawain: Pannel Discussion, Debate, Open Forum, Skit, Dramatization, interview at iba pa. • Bibigyan ng pagkakataon ang bawat pangkat na maipresenta ang kanilang ginawang gawain. • Mamarkahan ng guro at klase ang pag-uulat na ginawa gamit ang rubrics. • Ipoproseso ng guro ang gawain.	

	Pamprosesong Tanong: 1. Ano ang mga mahalagang karanasan ng inyong pangkat bago at matapos ang gawain? Ipaliwanag ito. 2. Ano ang kalakasan at kahinaan ng bawat pangkat batay sa kanilang presentasyon? 3. Aling bahagi ng paksa na kanilang tinalakay ang nais mong magbigay ng karagdagang kaalaman? Paglilnaw? Katanungan? 4. Masasabi mo ba sa iyong sarili na tinataglay mo ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan? Patunayan ang sagot. **Inclusivity Strategy:** Sa paghahati ng tungkulin sa skit, tiyaking ang mga quiet learners ay maaaring pumili ng mga gampaning komportable sa kanila gaya ng scriptwriting, props management, o mga non-speaking ngunit kritikal na karakter, upang walang mag-aaral ang ma-isolate. ***Preview Day 2: (Paunang Pagtingin sa Ikatlong Araw na Aralin)*** "Ngayong araw, nakita natin ang mga layunin at katangian ng taong may kamalayang pangkasaysayan sa pamamagitan ng sining at pagsusuri. Subalit paano natin masusubok kung ang mga katangiang ito ay tunay na nagagamit sa pagtimbang ng katotohanan sa lipunan? Sa ating pagtungo bukas sa Ikatlong Araw, ating isasagawa ang isang 'Battle of the Brain' o debate na hahamon sa ating kakayahang maglahad ng matitibay na historikal na ebidensiya." **(Bridging at Transition Statement)** ***C. Closure: (Pampinid na Gawain)*** Gawain: ***"Aking Kamalayang Pangkasaysayan" (Exit Reflection)*** Panuto: Sa isang kalahating papel, sagutin ang sumusunod na tanong sa loob ng 3–5 pangungusap.	

	Tanong: "Bilang isang mag-aaral, paano makatutulong ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan sa iyong pag-unawa sa kasalukuyang kalagayan ng lipunan at sa paggawa ng mga responsableng desisyon bilang mamamayan?" **Self-Assessment Checklist:** Sasabayan ang gawaing ito ng isang mabilis na checklist para sa mag-aaral bago ipasa ang papel: • [ ] Nasagot ko ba ang tanong gamit ang 3-5 pangungusap? • [ ] Nagbigay ba ako ng kahit isang konkretong halimbawa mula sa kasalukuyang isyu ng lipunan? • [ ] Ginamit ko ba nang wasto ang konseptong aking natutuhan ngayon? **Pamantayan sa Pagmamarka (5 Puntos**) 5 – Malinaw, makabuluhan, at may kongkretong paliwanag 4 – Malinaw ngunit may kakulangan sa pagpapaliwanag 3 – Katamtaman ang pag-unawa at paliwanag 2 – Limitado ang ideyang naipahayag 1 – Hindi sapat ang sagot o hindi nasagot ang tanong **Pangwakas na Paglalahat ng Guro:** "Ang kasaysayan ay hindi lamang tala ng mga pangyayari sa nakaraan kundi isang mahalagang gabay upang maunawaan natin ang kasalukuyan at makapagpasya nang tama para sa hinaharap. Sa pamamagitan ng kamalayang pangkasaysayan, nagiging mas mapanuri, responsable, at makabayan tayong mga mamamayan."	**Teacher Annotation** **(AID Structure):** - Ito ay Activating Stage dahil inihahanda nito ang kaisipan ng mag-aaral para sa isang mataas na antas ng argumento (debate) sa pamamagitan ng pagre-recap ng mga palatandaang natutuhan sa nakaraang araw.

	Ikatlong Araw **3. Developing Mastery** **A. Recap of Day 2 (Balik-tanaw Ikalawang Araw na Aralin** Yugto: ACTIVATING STAGE (Recap) *Yugto: INTEGRATING STAGE (Masusing Pagsasaliksik at Pagtimbang)* Sa puntong ito ay malinaw na ang kahulugan, layunin at katangian ng kamalayang pangkasaysayan. Paano natin mapapanatili at mapapatatag ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan. Ito ang ating gagawin sa yugtong ito. **OPSIYON 1: "PANGKATANG GAWAIN"** • Itatakda ng guro ang paksa na palatandaan ng pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan sa mga mag-aaral bago ang aktuwal na klase. Ito ay upang makapaghanda ang bawat pangkat sa kanilang presentasyon. • Magpapasya ang pangkat ng estratehiya na kanilang gagamitin batay sa paksa na naitalaga sa kanila at kakayanan ng mga kasapi. Mga mungkahing gawain: Sabayang bigkas, Role playing, Vlogging, Paggawa ng digital presentation gamit ang napiling application mula sa internet kung saan bihasa ang mga ito. • Bibigyan ng pagkakataon ang bawat pangkat na maipresenta ang kanilang ginawang gawain. • Mamarkahan ng guro at klase ang pag-uulat na ginawa gamit ang rubrics. • Ipoproseso ng guro ang gawain. Pamprosesong Tanong: 1. Ano ang mga mahalagang karanasan ng inyong pangkat bago at matapos ang gawain? Ipaliwanag ito. 2. Ano ang kalakasan at kahinaan ng bawat pangkat batay sa kanilang presentasyon?	- Ito ay Integrating Stage sapagkat pinagbubunggo nito ang magkakaibang interpretasyon at datos upang makabuo ang mga mag-aaral ng isang mas matatag, kritikal, at pinagsama-samang pag-unawa sa kasalukuyang estado ng kamalayang pangkasaysayan ng mga Pilipino. .

	3. Aling bahagi ng paksa na kanilang tinalakay ang nais mong magbigay ng karagdagang kaalaman? Paglilnaw? Katanungan? 4. Masasabi mo ba sa iyong sarili na tinataglay mo ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan? Patunayan ang sagot. **OPSIYON 2: "BATTLE OF THE BRAIN" (Historikal na Debate)** **Paksa: Kamalayang Pangkasaysayan: Taglay o di-taglay ng mga Pilipino sa kasalukuyan?** • Hahatiin ng guro ang klase sa dalawang pangkat. Ang mga mag-aaral ay mayroong Kalayaan na pumili ng pangkat o posisyon na kanilang nais idipensa gamit ang kanilang malilikom na mga ebidensiya sa pamamagitan ng pagsasaliksik. • Magsasaliksik ang bawat pangkat para patatagin ang kanilang depensa sa gagawing debate. Ang pagsasaliksik ay maaaring naganap na bago pa ang aktuwal na araw ng debate. Maaari rin na gamitin nila ang kanilang cellphones katuwang ang internet para makapagsaliksik pa ng datos kahit sa mismong araw ng debate. • Isasagawa sa klase ang debate. Maaaring mag-anyaya ng panauhin na may sapat na kakayahan sa gawain upang tukuyin alin sa 2 pangkat ang naging mabisa ang depensa sa debate ayon sa tinakdang alituntunin. • Ipoproseso ng guro nag gawain. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang mga mahalagang karanasan ng inyong pangkat bago at matapos ang gawain? Ipaliwanag ito. 2. Ano ang kalakasan at kahinaan ng bawat pangkat batay sa kanilang presentasyon? 3. Aling bahagi ng paksa na kanilang tinalakay ang nais mong magbigay ng karagdagang kaalaman? Paglilnaw? Katanungan? 4. Masasabi mo ba sa iyong sarili na tinataglay mo ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan? Patunayan ang sagot.	

	CRITICAL REQUIREMENT (Evidence-Based Response): Mahigpit na ipatutupad ng guro na ang bawat argumento sa debate ay dapat suportado ng **historikal na ebidensiya** (hal. pagbanggit sa mga pangunahing sanggunian, dokumentadong batas, o akda nina Agoncillo o Salazar). Ang mga pahayag na nakabatay lamang sa personal na opinyon nang walang patunay ay babawasan ng puntos batay sa rubrik. **Formative Feedback Checkpoint:** Sa gitna ng debate (pagkatapos ng unang round), magpapatupad ang guro ng 3-minutong *Timeout*. Lalapitan ng guro ang bawat koponan upang magbigay ng estratehikong feedback: *"Maganda ang inyong punto ukol sa social media, subalit mahina ang inyong historikal na anchorage. Ipasok ninyo ang konsepto ng Pantayong Pananaw na tinalakay natin noong Day 1 upang patatagin ang inyong depensa."* ***Preview Day 3: (Paunang Pagtingin sa Ikatlong Araw na Aralin)*** "Matapos ang ating mainit at makabuluhang debate ngayon, napatunayan ninyo ang inyong kakayahang mag-isip nang kritikal at magtanggol gamit ang ebidensiya. Ngunit ang tunay na may kamalayang pangkasaysayan ay hindi nagtatapos sa salitaan lamang sa loob ng silid-aralan. Bukas, sa ating Ikaapat na Araw, isasakatuparan natin ang pinakatampok na bahagi ng ating aralin—ang pagsasagawa ng isang ganap na Advocacy Campaign na maglalapat ng inyong mga natutuhan upang magsilbing liwanag at gabay sa ating lokal na komunidad." **(Bridging at Transition Statement)** ***C. Closure: (Pampinid na Gawain)*** Matapos ang "Battle of the Brain" na gawain, maaaring gamitin ang sumusunod na Pampinid na Gawain upang mapalalim ang pagninilay at maisabuhay ng mga mag-aaral ang konsepto ng kamalayang pangkasaysayan.	

	Gawain: "**Panata ng Makasaysayang Kamalayan**" **Panuto**: Sa isang index card o kalahating papel, kumpletuhin ang pahayag sa ibaba at ipaliwanag ang iyong sagot sa 3–5 pangungusap. ***Pahayag:*** "Bilang isang Pilipino, maipakikita ko ang aking kamalayang pangkasaysayan sa pamamagitan ng _____ dahil _____." Pagkatapos ay isulat ang isang kongkretong hakbang na iyong gagawin upang higit na mapahalagahan at mapanatili ang kasaysayan ng ating bansa. **Pagbabahagi ng Sagot** Pumili ng ilang mag-aaral upang boluntaryong ibahagi ang kanilang panata sa klase. **Self-Assessment Checklist para sa Panata:** • [ ] Nakatukoy ba ako ng isang tiyak at konkretong hakbang na kaya kong gawin sa aming barangay o paaralan? • [ ] Malinaw ko bang naipaliwanag ang historikal na dahilan ("dahil…") sa likod ng aking panata? **Pangwakas na Paglalahat ng Guro:** "Ang kamalayang pangkasaysayan ay hindi lamang pag-alam sa mga pangyayari sa nakaraan. Ito ay ang kakayahang gamitin ang mga aral ng kasaysayan upang maunawaan ang kasalukuyan at makagawa ng makabuluhang desisyon para sa hinaharap. Bilang mga kabataan at mamamayang Pilipino, tungkulin nating pahalagahan ang ating kasaysayan upang mapanatili ang ating pagkakakilanlan at pagmamahal sa bayan."	

C. Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan	**Ikaapat na Araw** **1. Pagtukoy sa Praktikal na Aplikasyon** **A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Ikatlong Araw na aralin)** Yugto: ACTIVATING STAGE (Recap at Oryentasyon) Natalakay natin ang mga ang paksa na palatandaan ng pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan. Matapos ninyong patatagin ang inyong kaalaman ukol sa pagtataglay ng kamalayang pangkasaysayan, ngayon naman ay ilapat ninyo ang mga karunungan at kasanayan inyong taglay sa pamamagitan ng mga gawaing tumutugon sa pagbibigay katuturan sa pagtaglay nito. Yugto: INTEGRATING & DEMONSTRATING STAGE (Aktuwal na Pagganap at Produksiyon) **OPSIYON 1: "PINOY AKO, PINOY TAYO" (Advocacy Campaign & Interview Integration)** Upang mapatibay ang gawaing ito, isasama rito ang isang **Historikal na Panayam (Interview Activity)** bilang batayan ng adbokasiya: **Mga Alituntunin at Protokol sa Panayam:** • ***Laki ng Pangkat****:* Eksaktong 5-6 na miyembro bawat pangkat. • ***Lokal na Kontextualisasyon*** *(Contextualization & Alternative Task):* Para sa mga mag-aaral o paaralang walang access sa mga kilalang historikal na selyo, monumento, o museo, ang panayam ay itutuon sa mga lokal na "buhay na monumento" sa komunidad—gaya ng mga nakatatanda sa barangay (*elders*), mga lokal na artisano, o mga beteranong manggagawa upang alamin ang kasaysayan ng kanilang lokal na komunidad o tradisyon. • ***Protokol sa Kaligtasan at Pahintulot (Safety & Consent):*** Bago isagawa ang panayam, obligasyon ng pangkat na papirmahin ng *Informed Consent Form* ang kakapanayamin. Bawal lumabas ng	**Teacher Annotation** **(AID Structure):** - Ito ay Activating Stage dahil mabilis nitong pinapakilos ang mga mag-aaral sa pamamagitan ng pag-alala sa mga napagkasunduang plano, rubriks, at ebidensiyang nakalap sa nakaraang tatlong araw upang ihanda sila sa aktuwal na produksyon. - Ang bahaging ito ay ang rurok o Demonstrating Stage ng buong apat na araw na siklo. Dito pinatutunayan ng mga mag-aaral sa pamamagitan ng isang konkretong produkto (Advocacy Campaign o Speech) ang kanilang masteri sa katuturan ng kamalayang pangkasaysayan.

	paaralan nang walang kasamang magulang o nkasulat na permit mula sa prinsipal kung ito ay gagawin sa labas ng oras ng klase. • ***Timeline:*** Ang pangangalap ng datos ay may itinakdang 3 araw bago ang Day 4, at ang paglalahad ng output sa klase ay may **limitasyon sa oras na 5-7 minuto** bawat pangkat upang matiyak ang episyenteng pamamahala sa oras. • Pipili ang bawat pangkat ay pipili ng pamamaraang naaayon sa kanilang kagustuhan at kakayahan. Mungkahing gawain: Paggawa ng: Poster, Music Video, Spoken Poetry at iba pa • Bibigyan ng pagkakataon ang mga mag-aaral na maipresenta ang kanilang nabuong gawain. • Mamarkahan ng guro at mga mag-aaral ang mga natapos na gawain gamit ang rubrics. Maaari rin na mag-anyaya ng mga panauhin na may sapat na kakayahan sa pagmamarka ng mga nagawang output. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang mga mahalagang karanasan ng inyong pangkat bago at matapos ang gawain? Ipaliwanag ito. 2. Ano ang kalakasan at kahinaan ng bawat pangkat batay sa kanilang presentasyon? 3. Aling bahagi ng paksa na kanilang tinalakay ang nais mong magbigay ng karagdagang kaalaman? Paglilnaw? Katanungan? 4. Bakit mahalaga sa mga mamamayan ng isang bansa ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan? **Offline Alternative:** Ang mga pangkat na walang access sa mga digital tools para sa paggawa ng video o digital poster ay gagawa ng isang pisikal na Advocacy Display Board gamit ang mga recycled na karton, manila paper, at mga sulat-kamay na artikulo at guhit.	

	OPSIYON 2: "LIHAM PARA SA AKING BANSA" • Ang guro ay magbibigay ng panuto sa mga mag-aaral sa paggawa ng liham na nagsasaad ng kanilang pangako sa bansang kanilang sinilangan. • Bibigyang importansiya sa nasabing liham ang pagpapahalaga na mapanatili ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan bilang isang Pilipino. Bubuuin ito ng hindi bababa sa 500 salita at hindi lalabis sa 800 salita. • Bibigyan ng pagkakataon na makapagbahagi ang mga mag-aaral ng kanilang liham sa klase. • Mamarkahan ang mga ginawaang liham ng mga mag-aaral gamit **ang rubrics.** *Closing Activity:* **Exit Ticket: Isang Salita, Isang Paliwanag** Isulat ang isang salita na pinakamahusay na naglalarawan sa iyong natutuhan tungkol sa *kamalayang pangkasaysayan* at ipaliwanag kung bakit ito ang iyong napili. Halimbawa: "**Pagkakakilanlan**" – Dahil sa pag-aaral ng kasaysayan, mas nauunawaan ko kung sino ako bilang isang Pilipino at kung paano ako magiging responsableng mamamayan. **IKAAPAT NA ARAW** **2. Paglalahat** ***Recap Day 3:*** *Mula sa talakayan ng mga kahulugan, layunin, at katangian ng kamalayang pangkasaysayan, at sa pamamagitan ng iba't ibang gawaing inyong natapos, napatunayan natin na kaya nating ilapat sa katotohanan ang pagkakaron ng kamalayang pangkasaysayan. Ngayon ay gawin naman ninyo ang pagbubuo at pagninilay na tumutingin sa gampanin ng kabataan sa pagpapanatili at pagpapatatag ng kamalayang pangkasaysayan.*	

	OPSIYON 1: "#kamalayangpangkasaysayan" • Sasabihin ng guro sa mga mag-aaral na sumulat ng tatlong hashtags na nagsasaad ng pagnanais na mapahalahagahan ang pagpapanatili at pagpapatatag ng kamalayang pangkasaysayan sa bawat mamamayan Pilipino. Mga halimbawa: #maySAYSAYangLAHIko #proudPINOY #iloveourSTORY • Isulat ang tatlong pangungusap na nagpapaliwanag ng napiling hashtag. • Ibahagi sa klase ang napiling hashtag at ipaliwanag kung ano ang ibig sabihin nito. • Mamarkahan ang gawa ng mga mag-aaral gamit ang rubrics. **OPSIYON 2: "HEAR ME LOUD" (Historikal na Talumpati)** **Pangangailangan sa Ebidensiya:** Ang talumpati ay dapat maglaman ng hindi bababa sa dalawang historikal na katotohanan o direktang sipi mula sa kasaysayan ng bansa upang suportahan ang kanilang argumento kung bakit mahalaga ang kamalayang pangkasaysayan. • Aatasan ng guro ang mga mag-aaral na maghanda ng kanilang speeches na sasagot sa katanungang: Bakit mahalagang mataglay ko bilang mamamayang Pilipino ang magkaroon ng kamalayang pangkasaysayan? • Maaaring itala ng mga mag-aaral ang kanilang nais sabihin para sa kaayusan ng kanilang paglalahad nito subalit kailangan nila itong ihayag ng walang binabasa. • Ibabahagi sa klase ng bawat mag-aaral ang kanilang mga speeches. Mamarkahan ito gamit ang rubrics.	

	SHS Exit Skills Annotation (Ugnayan sa Kinabukasan) • **Higher Education:** Ang paghahanay ng ebidensiya at historikal na panayam ay naghahanda sa kanila sa akademikong pananaliksik at tersiyaryong pagsusuri. • **Employment:** Ang pagtatrabaho sa pangkat, pamamahala sa timeline ng proyekto, at pagsunod sa mga safety protocol ay mga pangunahing katangian ng pagiging propesyonal. • **Entrepreneurship:** Ang pagbuo ng mga malikhaing materyales (posters/campaigns) ay naglilinang ng kasanayan sa marketing, visual design, at value creation. • **Civic Leadership:** Ang mismong adbokasiya at pagtatanggol sa lokal na kasaysayan ay nagtuturo sa kanila na maging pinuno na may pananagutan sa lipunan.	**Teacher Annotation (SHS Exit Skills Links):** - Ang mga gawain sa Day 4 ay direktang humuhubog sa apat na SHS Exit Skills:
V. PAGTATAYA *(Assessing Learnings)*	Dadako naman tayo sa pagtataya ng inyong pang-unawa at mga kasanayang nalinang sa mga nakalipas na araw. Pag-isipang mabuti ang pagsusulit na susukat ng inyong kaalaman at kasanayan ukol sa paksang kamalayang pangkasaysayan. **OPSIYON 1: "KATOTOHANAN O OPINYON"** • Tatanungin ng guro ang klase kung mayroong bahagi pa ba ng paksa ang mayroon silang katanungan o nais linawin. • Ipahahanda ng guro ang panulat at kuwaderno ng mga mag-aaral para sa maikling pagsusulit. • Ipabasa ang panuto at ipasagot ito sa mga mag-aaral. Panuto: Basahin at unawain mabuti ang bawat pahayag. Sabihin kung ito ay **KATOTOHANAN** o **OPINYON**. 1. Ang kasaysayan ay may mahalagang papel sa paghubog ng pambansang pagkakakilanlan. 2. Mas mahalaga ang kasalukuyang isyu kaysa pag-aaral ng kasaysayan. 3. Ang mga kuwento ng kababaihan at katutubo ay dapat isama sa mainstream na kasaysayan. 4. Ang mga kolonisador ay dapat ipagpasalamat dahil nagdala sila ng sibilisasyon. 5. Ang kritikal na pagsusuri sa nakaraan ay mahalaga upang maiwasan ang pag-uulit ng pagkakamali.	

6. Lahat ng nakasulat sa mga aklat ng kasaysayan ay totoo at hindi na dapat kuwestyunin.
7. Ang kasaysayan ay hindi lamang koleksyon ng petsa kundi pagsusuri ng karanasan ng bayan.
8. Ang mga kabataan ngayon ay wala nang pakialam sa kasaysayan.
9. Ang pag-unawa sa kasaysayan ay makatutulong sa pagpili ng tamang lider sa halalan.
10. Ang tunay na kamalayang pangkasaysayan ay nagsisimula sa sariling pagtanaw sa kasaysayan ng komunidad.

Mga Sagot:

1. Katotohanan.
2. Opinyon
3. Katotohanan
4. Opinyon
5. Katotohanan
6. Opinyon
7. Katotohanan
8. Opinyon
9. Katotohanan
10. Katotohanan

Iwawasto ng mga mag-aaral ang kanilang mga kasagutan sa bawat tanong.

OPSYON 2: "PAGPILI NG TAMANG SAGOT" (Itinama at Kinumpletong Pagsusulit)

- Ipahahanda ng guro ang panulat at kuwaderno ng mga mag-aaral para sa maikling pagsusulit.
- Ipabasa ang panuto at ipasagot ito sa mga mag-aaral.

Panuto: Basahin at unawain mabuti ang bawat pahayag. Piliin ang titik ng pinakawastong sagot.

1. Ano ang pangunahing layunin ng kamalayang pangkasaysayan?
   A. Mapadali ang pag-memorize ng mga petsa at pangalan
   B. Maunawaan ang epekto ng kasaysayan sa kasalukuyan at hinaharap
   C. Magbigay ng purong aliw sa mga estudyante
   D. Makalimot sa mapapait na bahagi ng kasaysayan
2. Ang kamalayang pangkasaysayan ay nakatutulong upang:
   A. Iwasan ang pagtutol sa pamahalaan
   B. Mapanatili ang mga tradisyong kolonyal

	C. Maiwasang maulit ang mga pagkakamali ng nakaraan D. Sumunod na lamang sa dominanteng pananaw ng kasaysayan 3. Ayon kay Zeus Salazar, ang kamalayang pangkasaysayan ay dapat nakaugat sa: A. Kasaysayan ng mga kolonisador B. Perspektibang **kanluranin** **C. Pantayong pananaw o sariling pananaw ng bayan** D. Relihiyosong salaysay 4. Anong katangian ang nagpapakita ng taong may kamalayang pangkasaysayan? A. Marunong lamang magmemorize ng mga petsa **B. Bukás sa iba't ibang pananaw ng kasaysayan** C. Takot sa pagbabago ng naratibo D. Laging naniniwala sa iisang bersyon ng kasaysayan 5. Ang "kasaysayang bayan" ay uri ng kasaysayang nakasentro sa: A. Buhay ng mga politiko B. Pananaw ng mga banyaga **C. Karanasan ng mga karaniwang mamamayan** D. Opisyal na salaysay ng pamahalaan 6. Bakit mahalagang isama ang kasaysayan ng mga katutubo, kababaihan, at masa sa pagtuturo ng kasaysayan? A. Para hindi mainip ang mga estudyante B. Upang magmukhang inclusive ang curriculum **C. Dahil bahagi sila ng kabuuang kasaysayan ng bayan** D. Para maiba lang ang aralin 7. Paano naipapakita ang kamalayang pangkasaysayan sa mga desisyong panlipunan? A. Pagboto batay sa kasikatan ng kandidato B. Pagsunod sa uso sa social media **C. Pagsasaalang-alang sa kasaysayan sa pagpili ng lider at polisiya** D. Pag-iwas sa politika

	8. Alin sa mga sumusunod ang HINDI nagpapakita ng kamalayang pangkasaysayan? A. Pagsusuri ng mga dahilan ng Martial Law B. Pagtanggap ng mga pananaw ng iba't ibang sektor C. Pagmamalaki sa mga tagumpay ng lahi **D. Paglimot sa mga masasakit na bahagi ng kasaysayan** 9. Ano ang ibig sabihin ng "kritikal na pag-iisip sa kasaysayan"? A. Pag-alala sa lahat ng detalye B. Pagtanggap ng mga salaysay sa libro bilang seguradong katotohanan **C. Pagkilatis sa mga pinagmulan ng impormasyon at pananaw** D. Pagsunod sa kung ano ang sinasabi ng nakararami 10. Ang isang mag-aaral na may mataas na kamalayang pangkasaysayan ay karaniwang: A. Tahimik sa klase at walang tanong **B. Gumagamit ng kasaysayan upang masuri ang kasalukuyan** C. Nagsusulat lamang ng tula tungkol sa kasaysayan D. Umaasa sa guro sa lahat ng interpretasyon
VI. KARAGDAGANG GAWAIN / INTERBENSYON	**Option 1: Unstructured Interview** Bumuo ng 6 na pangkat sa klase. Atasan ang 3 pangkat na magsagawa ng panayam sa mga mag-aaral at kawani sa loob ng paaralan. Ang natitirang 3 pangkat ay magsasagawa naman ng panayam sa labas ng paaralan. Ito ay maaaring gawin sa komunidad na kanilang kinabibilangan. Bibigyan ang bawat 1-2 araw upang maisagawa ang panayam na kanilang ipipresinta sa ikatlong araw. Itanong ang mga sumusunod sa mga kakapanayamin: 1. Ano ang pagkakaunawa mo sa kamalayang pangkasaysayan? 2. Naniniwala ka ba na ang mga Pilipino sa ngayon ay mayroon pang pagpapahalaga sa kasaysayan? 3. Paano mo nais na matandaan ka sa iyong sariling kasaysayan ng mga taong nagmamahal at nakakakilala sa iyo?

	Option 2: Reflective Activity: "Kasaysayan at Ako" **Layunin:** Masuri ng mga mag-aaral ang kanilang sariling antas ng kamalayang pangkasaysayan at maiugnay ito sa kanilang pang-araw-araw na buhay. Panuto: Pagkatapos ng talakayan, sumulat ng isang maikling repleksiyon (150–200 salita) na sasagot sa sumusunod na mga gabay na tanong: 1. Paano mo nauunawaan ngayon ang kahulugan ng kamalayang pangkasaysayan? 2. Alin sa mga layunin, katangian, o palatandaan ng kamalayang pangkasaysayan ang iyong nakikita sa iyong sarili? Magbigay ng halimbawa. 3. Sa paanong paraan nakatutulong ang pag-aaral ng kasaysayan upang mas maunawaan mo ang mga isyu at pangyayaring nagaganap sa kasalukuyan? 4. Ano ang isang hakbang na maaari mong gawin upang higit pang malinang ang iyong kamalayang pangkasaysayan bilang isang mag-aaral at mamamayang Pilipino? Output: Isang replektibong sanaysay na nagpapakita ng pag-unawa sa konsepto ng kamalayang pangkasaysayan at ng personal na aplikasyon nito sa buhay.
VII. PAGNINILAY *(Feedback and Continuous Improvement)*	
VIII. DEKLARASYON SA PAGGAMIT NG AI	Sa paghahanda ng rebisyong *Lesson Exemplar* na ito, gumamit ang may-akda ng Copilot, AI Gemini, ChatGPT, at Perplexity upang mahusay na maisama at mapagsama-sama ang mga komplikado at multidisiplinaryong impormasyon, at makatulong sa pagdisenyo ng mga materyales na madaling maunawaan, kawili-wili, at nagsasama ng iba't ibang pananaw tungo sa praktikal na aplikasyon. Gumamit din ang may-akda ng mga kagamitang ito upang makabuo ng mga mungkahing larawan at ilustrasyon para sa paggamit sa silid-aralan. Sinuri at pininal na ng may-akda ang pagsulat ng nilalaman. Buong pananagutan ng may-akda ang nilalaman ng *Lesson Exemplar* na ito.

Pamagat/Paksa ng Aralin	Kamalayang Pangkasaysayan (Palatandaan at Katuturan)	**Modelong Banghay-Aralin**	2

I. LAYUNIN	
A. Pamantayang Pangnilalaman	Naipamamalas ang mapanuring pag-unawa at pagpapahalaga sa mga pananaw ng pagkahubog ng sinaunang pangkalinangang Pilipino tungo sa pambansang pagkakakilanlan.
B. Performance Standard	Nakapagsasagawa ng proyekto na nagsusulong sa pagpapahalaga sa kalinangang Pilipino at pambansang pagkakakilanlang angkop sa karanasang lokal.
C. Learning Competencies	Natatalakay ang kahulugan at katuturan ng kamalayang pangkasaysayan.
II. BATAYANG SANGGUNIAN SA PAGKATUTO (*Pagpili ng Materyal)*	**Books:** • Agoncillo, Teodoro A. *History of the Filipino People*. 8th ed. Manila: Garotech Publishing, 1990. • Agoncillo, Teodoro A. *Introduction to Filipino History*. Quezon City: Garotech Publishing, 1990. • Constantino, Renato. *The Philippines: A Past Revisited*. Quezon City: Tala Publishing, 1975. • Navarro, Vicente. *Kasaysayang Bayan: Perspektiba at Interbensyon*. Quezon City: C&E Publishing, 2006. • Ocampo, Ambeth R. *Mga Kwento ng Kasaysayan: Pag-unawa sa Nakaraan ng Bayan*. Quezon City: Lathala Publishing, 2019. • Salazar, Zeus. *Pantayong Pananaw: Ugat at Kabuluhan*. Quezon City: Palimbagan ng Lahi, 1997. **Unpublished Manuscript:** • NJH, Maria. *Kamalayang Pangkasaysayan: Isang Panimula*. Unpublished manuscript, 2023. **Online Sources:** • Aliño, Paul Matthew. "Kalinangan: Safeguarding of Culture." *Cartwheel Foundation, Inc.*, December 17, 2021. https://cartwheelfoundation.org/2021/12/17/kalinangan-safeguarding-of-culture/ • KALINANGANG PILIPINO. "KALINANGANG PILIPINO." *YouTube Video*, n.d. https://www.youtube.com/watch?v=p9XysehBOv0 • MakeYourAsia. "A Glimpse of the Filipino Culture." *Make Your Asia*, n.d. https://makeyourasia.com/philippines/filipino-culture.html

	• Publisher, Anonymous. "The Elements of Culture." *Pressbooks*, April 8, 2016. https://pressbooks.howardcc.edu/soci101/chapter/3-2-the-elements-of-culture/ • Salazar, Zeus. *Kasaysayan ng Kapilipinuhan*. 2012. PDF file. https://bangkanixiao.files.wordpress.com/2012/09/zeus-salazar-kasaysayan-ng-kapilipinuhan.pdf	
III. NILALAMAN *(Pagsasaayos ng Nilalaman)*	***Aralin 2: Kamalayang Pangkasaysayan (Palatandaan at Katuturan)***	
IV. TUNGUHIN *(Pagtatakda ng Malinaw na Tunguhin at Pagsusuri ng mga Gawain)*	Matapos ang aralin, ang mga mag-aaral ay inaasahang: 1. Nakagagawa ng masusing pagsusuri sa mga palatandaan (indicators) ng pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan sa pamamagitan ng pag-uuri ng mga makasaysayang datos at kalkulasyon ng mga siglo/panahon. 2. Nakabubuo ng isang ebidensiyang-nakabatay (evidence-based) na argumentong nagpapakita ng katuturan ng kamalayang pangkasaysayan tungo sa pambansang pagkakakilanlan gamit ang historikal na sanggunian. 3. Naipahahayag nang may pananagutan ang sariling pagpapahalaga sa kasaysayang bayan at lokal na karanasan sa pamamagitan ng pakikilahok sa mga inklusibong talakayan at pagsulat ng panata ng makasaysayang kamalayan.	
IV. PAMAMARAAN		**TALA SA GURO** *(Panuto sa guro kung paano isasakatuparan ang mga gawain.)*
A. Aktuwalisasyon ng Dating Kaalaman	**UNANG ARAW** **1. Paghango sa Dating Kaalaman** Magandang araw! Alam niyo ba kung ano ang tawag sa ginagawa natin sa ating pang-araw-araw na pamumuhay na may kinalaman sa pangkasaysayang kamalayan? Ito ang ating tutuklasin ngayon sa ating paksa. Simulan natin ang ating gawain sa pamamagitan ng (sabihin kung ano ang opsyon ng guro na isasagawa).	

	Opsiyon 1: "AKO'Y ISANG PINOY" • Ang guro ay aatasan ang mga mag-aaral na dugtungan ang di buong mga pangungusap batay sa kanilang kagustuhan at kaalaman. • Ipababasa sa piling mga mag-aaral ang mga di buong pangungusap bago ito ganap na pasagutan sa klase. "Ako ay isang Pilpino sapagkat…" "Ikinararangal ko na ako ay Pilipino sapagkat…" "Maipagmamalaki ako ng aking bansa sapagkat…" • Aatasan ng guro ang mga mag-aaral na magbahagi ng kanilang mga kasagutan. • Iproseso ang naging gawain. **Pamprosesong Tanong:** 1. Naging madali ba para sa iyo ang gawain? Ipaliwanag ang sagot. 2. Ano ang iyong opinyon at saloobin sa mga kasagutan ng iyong mga kamag-aral? Ipaliwanag ang sagot. 3. Masasabi mo ba na ang kasalukuyang henerasyon ng mga Pilpino ay may kaalaman at pagpapahalaga sa kanyang kasaysayan? Patunayan ang sagot. **Opsyon 2: "Ako Ba ay May Kamalayang Pangkasaysayan?"** 1. Magpapakita ang guro ng mga pahayag sa pisara o powerpoint. 2. Itataas ng mga mag-aaral ang: ○ 👍 kung sila ay sumasang-ayon; ○ 👎 kung hindi sumasang-ayon; ○ 😳 kung hindi sila tiyak. 3. Pagkatapos ng bawat pahayag, pipili ang guro ng ilang mag-aaral upang ipaliwanag ang kanilang sagot.	

	Mga Pahayag 1. Mahalaga ang pag-aaral ng kasaysayan upang maunawaan ang kasalukuyan. 2. Ang paggunita sa mga pambansang pagdiriwang ay tanda ng kamalayang pangkasaysayan. 3. Hindi na mahalaga ang mga pangyayari sa nakaraan dahil iba na ang panahon ngayon. 4. Ang isang taong may kamalayang pangkasaysayan ay marunong matuto mula sa mga karanasan ng nakaraan. 5. Nakaaapekto ang kasaysayan sa ating pagkakakilanlan bilang Pilipino. **Pamprosesong Tanong:** 1. Alin sa mga pahayag ang pinakamadali mong nasagot? Bakit? 2. Alin ang pinakamahirap mong pagpasiyahan? Bakit? 3. Ano ang iyong kasalukuyang pag-unawa sa kamalayang pangkasaysayan? **2. Paglalahad ng Layunin** • Mula sa gawaing ating natapos, napagtanto natin ang kamalayang pangkasaysayan ay maaaring mauugat sa karanasan ng mga mamamayan ng isang bansa sa iba't ibang pangyayari na naganap. Mayroon ba kayong mga nais linawin, katanungan o ibahaging kaalaman mula sa naganap na gawain? • Ngayon ay ating pormal na simulan ang pagtuklas ng kaalaman kaugnay sa paksang kamalayang pangkasaysayan gayundin ang mga kaugnay na paksa tulad ng mga palatandaan at katuturan ng pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan.	

	Opsyon 1: "MAPPING THE MIND" • Ang klase ay papangkatin sa tatlo. Aatasan ang bawat pangkat na umisip ng nais nilang graphic organizer na maaari nilang gamitin para sa mga sumusunod na kadahilanan: mabigyang kahulugan ang salitang kamalayang pangkasaysayan ; mga posibleng paksa na kaugnay sa pag-aaral ng kamalayang pangkasaysayan ; mga katanungan na nais mabigyang kasagutan sa pagtalakay ng paksang kamalayang pangkasaysayan. **Mga maaaring gamiting graphic organizer: Vocabulary word map, Frayer model, at iba pa.** • Maglaan ng 3-5 minuto para sa gawain. Atasan ang kinatawan ng pangkat na maibahagi sa klase ang kanilang mga nagawa. • Iproseso ang gawain. Gamitin ang mga pamprosesong tanong anomang uri ng graphic organizer ang Napili ng mga mag-aaral sa bawat pangkat. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang karanasan ng inyong pangkat sa pagsisimula at pagtatapos ng gawain? 2. Ano ang iyong mahalagang natutuhan mula sa gawain? 3. Ano ang mabubuo nating depinisyon ng salitang kamalayang pangkasaysayan mula sa presentasyon ng tatlong pangkat? 4. Ano-ano ang mga nais mo pang malaman sa mga darating na araw sa pagtalakay natin ng paksang kamalayang pangkasaysayan na hindi nabanggit ng mga pangkat na nag-ulat? **Opsyon 2:** "**Target ng Ating Paglalakbay**" 1. Magpapakita ang guro ng larawan ng isang **kompas, watawat ng Pilipinas, at mga makasaysayang pook**. 2. Itanong: "**Ano sa palagay ninyo ang patutunguhan ng ating pag-aaral batay sa mga larawang ito?**"	

	3. Isulat ng mga mag-aaral sa metacards o sticky notes ang kanilang hula tungkol sa layunin ng aralin. 4. Ipapaskil ang mga sagot sa pisara at babasahin ng guro. 5. Pagkatapos, ilalahad ng guro ang opisyal na mga layunin ng aralin at iuugnay ito sa mga sagot ng mga mag-aaral. **Gabay na Tanong:** 1. Ano ang ipinahihiwatig ng bawat larawan? 2. Paano ito nauugnay sa ating pagiging Pilipino? 3. Ano ang inaasahan mong matutuhan sa ating aralin ngayon? 4. Paano makatutulong ang araling ito sa iyong pag-unawa sa sarili at sa bansa? **Pag-uugnay sa Layunin:** "Sa pagtatapos ng ating talakayan, inaasahang maipaliliwanag ninyo ang katuturan ng kamalayang pangkasaysayan, matutukoy ang mga palatandaan nito, at maiuugnay ito sa ating pambansang pagkakakilanlan." **Preview Day 1: (Paunang Pagtinginsa Unang Araw na Aralin)** "Upang higit na maunawaan ang mga palatandaan ng isang mamamayang may kamalayang pangkasaysayn, tatalakayin natin sa susunod na aralin. **C. Closure (Pampinid na Gawain) Thumbs Up Reflection Check"** Panuto: Itaas ang kamay o magbigay ng senyas (👍, 😳, 👎) bilang tugon sa bawat pahayag. Pagkatapos, pumili ng ilang mag-aaral na magpapaliwanag ng kanilang sagot.	

	Mga Pahayag: 1. Naintindihan ko na ang kahulugan ng kamalayang pangkasaysayan. 2. Nakikita ko sa aking sarili ang ilan sa mga katangian ng taong may kamalayang pangkasaysayan. 3. Nauunawaan ko kung paano nakatutulong ang kasaysayan sa pambansang pagkakakilanlan. 4. Kaya kong magbigay ng halimbawa ng palatandaan ng kamalayang pangkasaysayan. 5. Handa akong gamitin ang aking natutuhan sa pang-araw-araw na buhay. **Gabay na Tanong:** • Alin sa mga pahayag ang pinakamalakas ang iyong pagsang-ayon? Bakit? • Ano pa ang nais mong linawin o mas maintindihan?	
B. Integrasyon ng Bagong Kaalaman	**Ikalawang Araw** **1. Paglalahad ng Halimbawa** **A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Unang Araw na aralin)** Katulad din ng talakayan sa mga kahulugan, layunin at katangian ng isang mamamayang may malawak na kamalayang pangkasaysayan, mahalagang malaman din ninyo ang mga palatandaan at katuturan nito. **OPSYON 1: "QUOTABLE QUOTES"** • Ang guro ay magpapakita sa klase ng mga larawan ng tanyag na Pilipino sa kasaysayan. Kaakibat ng mga larawan ang naging tanyag na tinuran ng mga nasabing karakter sa kasaysayan. • Aatasan ang mga mag-aaral na makilala ang mga ito at mabigyang interpretasyon sa pamamagitan ng pagpapaliwanag gamit ang kanilang sariling opinyon at pananalita ang tinuran ng mga kinilalang larawan. "Aling pag-ibig pa ang hihigit pa kaya sa pagkadalisay at pagkadakila gaya ng pag-ibig sa tinubuang lupa? Aling pag – ibig pa? Wala na nga. Wala." – Andres Bonifacio	

	"Walang mang-aalipin kung walang paaalipin." – Jose Rizal "Ang buhay na inialay sa bayan ay hindi nasayang." – Emilio Jacinto • Bibigyan ng pagkakataon ng guro ang mga mag-aaral na makapagbahagi ng kanilang kasagutan at saloobin. • Iproseso ang gawain. **Pamprosesong Tanong:** 1. Masasalamin pa rin ba sa kasalukuyang panahon ang binanggit ng mga historical na karakter na ating tinalakay? 2. Bakit mahalaga na magkaroon ng kamalayang pangkasaysayan ang mga mamamayan ng isang bansa? 3. Ano-ano sa palagay mo ang mga palatandaan na ang isang tao ay nagtataglay ng kamalayang pangkasaysayan **Opsiyon 2**: "Picture-Example Gallery Walk" Layunin ng Gawain: Makilala ng mga mag-aaral ang mga kongkretong halimbawa ng kamalayang pangkasaysayan sa pamamagitan ng larawan at maipaliwanag ang kahalagahan nito. **Panuto:** 1. Maglalagay ang guro ng iba't ibang larawan sa paligid ng silid (gallery walk). 2. Bawat grupo ay iikot at susuriin ang bawat larawan. 3. Sa bawat larawan, sasagutin nila ang guide question sa sticky note. 4. Ididikit nila ang kanilang sagot sa tabi ng larawan. 5. Tatalakayin ng guro ang ilang sagot ng mga mag-aaral. Mga Halimbawa ng Larawan: • Pag-aalay ng bulaklak sa monumento ng mga bayani • Kabataang nagbabasa ng kasaysayan	.

	• Pagtulong sa preservation ng heritage site • Pagdiriwang ng Buwan ng Wika o Kasaysayan • Pagsasaayos ng lumang aklat o dokumento **Gabay na Tanong** 1. Ano ang ginagawa sa larawan? 2. Paano ito nagpapakita ng kamalayang pangkasaysayan? 3. Anong palatandaan o katangian ang makikita rito? 4. Paano ito nakatutulong sa pagkakakilanlan ng mga Pilipino? Halimbawa: "Ang larawan ay nagpapakita ng _____ na isang halimbawa ng kamalayang pangkasaysayan dahil _____." **2. Pagtalakay ng Bagong Konsepto** Ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan ng mga mamamayan ng isang bansa ay maituturing na pundasyon nito. Pagyamanin natin ang ating kaalaman kaugnay sa layunin ng pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan at katangian ng mga mamamayang nagtataglay na nito. **Opsiyon 1: PAGTALAKAY NG GURO** Mula sa mga quotes and mga larawa na pinakita at ibinahagi na sagot ng mga mag-aaral ay iuugnay ito ng guro ang pagtalakay sa paksa. Gamit ang power point presentation na inihanda ng guro ay tatalakayin ito. **Paksa: "Kahalagahan ng Kamalayang Pangksaysayan sa mga mag-aaral"** 1. Paglinang ng Pambansang Identidad Ang kamalayang pangkasaysayan ay nakatutulong sa mga mag-aaral upang mas makilala nila ang kanilang sarili bilang mga Pilipino. Sa pag-aaral ng kasaysayan, nauunawaan nila ang pinagmulan ng bansa, kultura, tradisyon, at mga pagpapahalagang umuugit sa lipunan. Dahil	

	dito, nabubuo ang mas matibay na **pambansang identidad** na nagpapakita ng pagmamalaki sa pagiging Pilipino at pagkilala sa iisang kasaysayan bilang nagbubuklod sa lahat. 2. Pagpapalalim ng Kamalayang Panlipunan Sa pamamagitan ng kamalayang pangkasaysayan, mas nauunawaan ng mga mag-aaral ang ugnayan ng nakaraan at kasalukuyang kalagayan ng lipunan. Nakikita nila kung paano nabuo ang mga kasalukuyang isyung panlipunan tulad ng kahirapan, sistema ng edukasyon, at pamahalaan. Dahil dito, nagiging mas mulat sila sa mga realidad ng lipunan at mas nauunawaan ang mga dahilan sa likod ng mga pangyayari. 3. Pagtuturo ng Pagka-makabayan at Pananagutan Ang pag-aaral ng kasaysayan ay humuhubog sa damdaming makabayan ng mga mag-aaral. Sa pag-alala sa sakripisyo ng mga bayani at mahahalagang pangyayari sa kasaysayan, natututo silang pahalagahan ang kalayaan at karapatan na kanilang tinatamasa ngayon. Kasabay nito, nahuhubog din ang kanilang pananagutan bilang mamamayan na makilahok at mag-ambag sa pag-unlad ng bansa. 4. Pagpapaunlad ng Kritikal na Pag-iisip Ang kamalayang pangkasaysayan ay hindi lamang pagmememorya ng petsa at pangyayari. Ito ay ang kakayahang magsuri, magtanong, at magbigay ng lohikal na interpretasyon sa mga kaganapan. Sa ganitong paraan, natututo ang mga mag-aaral na timbangin ang iba't ibang pananaw at hindi agad tumatanggap ng impormasyon nang walang pagsusuri. Nagiging mas mapanuri at matalino sila sa paggawa ng desisyon. 5. Paggamit ng Nakaraan sa Pagharap sa Hinaharap Ang mga aral mula sa kasaysayan ay nagsisilbing gabay sa pagharap sa kasalukuyan at hinaharap. Sa pamamagitan ng pag-unawa sa mga	

	naging pagkakamali at tagumpay ng nakaraan, natututo ang mga mag-aaral kung paano gumawa ng mas mabuting desisyon. Nakakatulong ito upang maiwasan ang pag-uulit ng mga pagkakamali at makabuo ng mas maayos na kinabukasan para sa sarili at sa bansa. **Paksa: "Kahalagahan ng Kamalayang Pangkasaysayan Tungo sa Pambansang Pagkakakilanlan"** 1. Pag-unawa sa pinagmulan ng bayan Ang kamalayang pangkasaysayan ay tumutulong sa mga mag-aaral na maunawaan kung paano nabuo ang Pilipinas bilang isang bansa—mula sa sinaunang pamayanan, kolonyal na karanasan, hanggang sa pagiging isang malayang republika. Halimbawa: Natututuhan ng mga mag-aaral kung bakit ipinagdiriwang ang **Araw ng Kalayaan (Hunyo 12)** at kung paano nakipaglaban ang mga Pilipino laban sa mga mananakop. 2. Paglinang ng pagmamalasakit at pagka-makabayan Sa pag-aaral ng kasaysayan, nahuhubog ang damdaming makabayan at pagmamalasakit sa bansa dahil nakikita ang sakripisyo ng mga bayani at mamamayan. Halimbawa: Ang pag-alala sa mga sakripisyo nina **Dr. Jose Rizal** at **Andres Bonifacio** ay nag-uudyok sa mga mag-aaral na pahalagahan ang kalayaan at maglingkod sa bayan. 3. Pagpapatibay ng pambansang identidad Ang kamalayang pangkasaysayan ay nagpapalalim ng pagkakakilanlan bilang Pilipino sa pamamagitan ng pag-unawa sa kultura, tradisyon, at kasaysayan ng bansa.	

	Halimbawa: Ang pag-aaral ng **katutubong kultura at tradisyon** tulad ng Bayanihan ay nagpapakita ng natatanging pagkakakilanlan ng mga Pilipino. 4. Pagpapaunlad ng kritikal na kamalayan Hinihikayat ng kamalayang pangkasaysayan ang mga mag-aaral na magsuri ng impormasyon, magtanong, at hindi basta maniwala sa isang bersyon lamang ng kasaysayan. Halimbawa: Sa pag-aaral ng **Martial Law**, natututo ang mga mag-aaral na suriin ang iba't ibang pananaw at ebidensiya bago makabuo ng sariling opinyon. 5. Pagpapalalim ng pagkakaisa Sa pag-unawa sa iisang kasaysayan, nagkakaroon ng mas malalim na ugnayan at pagkakaisa ang mga Pilipino sa kabila ng pagkakaiba-iba. Halimbawa: Ang pagdiriwang ng **National Heroes Day** ay nagbubuklod sa mga Pilipino sa paggalang sa lahat ng bayani mula sa iba't ibang rehiyon at panahon. **Opsiyon 2:** Gallery of Ideas: Palatandaan at Katuturan" Layunin ng Gawain: Maipaliwanag ng mga mag-aaral ang **katuturan, aspeto, at palatandaan** ng kamalayang pangkasaysayan sa pamamagitan ng halimbawa at diskusyon. Pamamaraan: 1. Maglalagay ang guro ng mga **station cards** sa iba't ibang bahagi ng silid. 2. Bawat station ay may konsepto:	

	○ Station 1: Kahulugan ng Kamalayang Pangkasaysayan ○ Station 2: Palatandaan ○ Station 3: Katuturan ○ Station 4: Aspeto at Paliwanag 3. Iikot ang mga mag-aaral sa bawat estasyon (Gallery Walk). 4. Sa bawat estasyon, sasagutin nila ang tanong sa sticky note: ○ Ano ang alam mo tungkol dito? ○ Magbigay ng halimbawa. ○ Bakit ito mahalaga? 5. Ididikit ang kanilang sagot sa bawat estasyon. **Gabay na Tanong:** 1. Ano ang bagong konseptong natutuhan mo sa bawat estasyon? 2. Paano nagkakaiba ang palatandaan at katuturan? 3. Paano ito nakatutulong sa paghubog ng isang makabayang Pilipino? **C. Closure: (Pampinid na Gawain) "Tatlong Salamin ng Kamalayang Pangkasaysayan"** Panuto: Sa isang kalahating papel, sagutin ang tatlong bahagi ng "salamin" ng iyong natutuhan. Sumulat nang maikli ngunit malinaw. Gawain: Salamin 1: KAALAMAN Ano ang pinakamahalagang konsepto tungkol sa kamalayang pangkasaysayan na iyong natutuhan ngayon?	

	❷ Salamin 2: PAG-UUGNAY Magbigay ng isang halimbawa kung saan nakita mo ang palatandaan ng kamalayang pangkasaysayan sa iyong buhay o sa lipunan. ❸ Salamin 3: PAGKILOS Bilang mag-aaral, ano ang isang konkretong bagay na gagawin mo upang maipakita ang kamalayang pangkasaysayan? Pagbabahagi (Opsyonal): Pumili ng ilang mag-aaral na magbabahagi ng kanilang sagot sa klase. Pangwakas na Pahayag ng Guro: "Ang kamalayang pangkasaysayan ay hindi natatapos sa pagkatuto sa silid-aralan—ito ay isinasabuhay sa ating pag-unawa, pagpapahalaga, at pagkilos bilang mamamayang Pilipino." **Preview Day 2: : (Paunang Pagtingin sa Ikalawang Araw na Aralin)** Matapos ninyong patatagin ang inyong kaalaman ukol sa kahalagahan ng kamalayang pangkasaysayan, ngayon naman sa puntong ito ay malinaw na ang kahulugan, layunin, katangian at kahalagahan ng kamalayang pangkasaysayan. Paano natin mapapanatili at mapapatatag ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan. Ito ang ating gagawin sa yugtong ito. **Ikatlong Araw** **3. Developing Mastery** **A. Recap of Day 2 (Balik-tanaw Ikalawang Araw na Aralin** **Opsiyon 1:** Case Scenario Analysis: Tunay ba ang Kamalayang Pangkasaysayan?" 1. Hahatiin ang klase sa grupo. 2. Bawat grupo ay bibigyan ng isang **sitwasyong pang-araw-araw**.	

	3. Susuriin nila ito at sasagutin ang mga gabay na tanong. 4. Iuulat ng bawat grupo ang kanilang analysis. Halimbawa ng Sitwasyon: • Si Ana ay palaging nanonood ng dokumentaryo tungkol sa kasaysayan ng Pilipinas at ginagamit niya ito upang maunawaan ang mga isyung panlipunan ngayon. • Si Marco ay hindi interesado sa kasaysayan at sinasabing wala itong silbi sa kanyang buhay. • Ang isang grupo ng kabataan ay nag-oorganisa ng heritage clean-up drive sa kanilang bayan. **Gabay na Tanong:** 1. Ipinapakita ba ng tauhan ang kamalayang pangkasaysayan? Bakit? 2. Anong palatandaan o katangian ang makikita sa sitwasyon? 3. Ano ang kahalagahan ng ganitong pag-uugali sa pambansang pagkakakilanlan? 4. Ano ang maaari pang gawin upang mapalalim ang kamalayang pangkasaysayan? **Opsiyon 2:** "Sort It Right! (Tamang Pag-uuri ng Konsepto)" 1. Hahatiin ang klase sa maliliit na pangkat. 2. Bibigyan ang bawat pangkat ng mga **word cards** o strips ng papel na may mga konsepto. 3. Iuuri nila ito sa tatlong kategorya: o **LAYUNIN** o **KATANGIAN** o **PALATANDAAN** 4. Pagkatapos, ipapaliwanag ng bawat pangkat ang kanilang ginawang pag-uuri.	

	Halimbawa ng Word Cards: • Pagpapahalaga sa kasaysayan • Kritikal na pag-iisip • Pagkilala sa pambansang identidad • Pagbisita sa mga makasaysayang lugar • Pagiging mapanuri sa impormasyon • Pag-unawa sa ugnayan ng nakaraan at kasalukuyan **Gabay na Tanong:** 1. Bakit ninyo inilagay ang bawat konsepto sa kategoryang iyon? 2. Ano ang pagkakaiba ng layunin, katangian, at palatandaan? 3. Paano ito nakatutulong sa pagiging makabayang Pilipino? **C. Closure: (Pampinid na Gawain)** "EXIT TICKET: Suriin, Unawain, Isabuhay" Panuto: Sa isang kalahating papel, sagutin ang tatlong bahagi ng Exit Ticket. Sumulat nang maikli ngunit malinaw. 1. SURIIN Ano ang pinakamahalagang konsepto na iyong natutuhan tungkol sa kamalayang pangkasaysayan? 2. UNAWAIN Magbigay ng isang halimbawa ng palatandaan ng kamalayang pangkasaysayan na iyong nakikita sa iyong sarili, sa paaralan, o sa lipunan. Ipaliwanag ito sa 1–2 pangungusap. 3. ISABUHAY Bilang isang mag-aaral, ano ang isang konkretong gawain na gagawin mo upang maipakita ang kamalayang pangkasaysayan? Pagbabahagi (Opsyonal):	

	Pumili ng ilang mag-aaral na magbabahagi ng kanilang sagot sa klase. Pangwakas na Pahayag ng Guro: "Ang kamalayang pangkasaysayan ay hindi lamang natatapos sa pag-unawa ng mga konsepto, kundi higit na mahalaga ang pagsasabuhay nito sa ating mga kilos at pagpapahalaga bilang mga Pilipino."	
C. Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan	**Ikaapat na Araw** **1. Pagtukoy sa Praktikal na Aplikasyon** **A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Ikatlong Araw na aralin)** *Matapos ninyong patatagin ang inyong kaalaman ukol sa pagtataglay ng kamalayang pangkasaysayan, ngayon naman ay ilapat ninyo ang mga karunungan at kasanayan inyong taglay sa pamamagitan ng mga gawaing tumutugon sa pagbibigay katuturan sa pagtaglay nito.* **Opsiyon 1:** "Ako Bilang Mapanagutang Mamamayan" 1. Hahatiin ang klase sa maliliit na pangkat. 2. Bibigyan ang bawat pangkat ng sitwasyong pang-araw-araw. 3. Gagawa sila ng maikling **role play o skit (1–2 minuto)** na nagpapakita ng tamang pag-uugali batay sa kamalayang pangkasaysayan. 4. Itatanghal sa klase. Halimbawa ng Sitwasyon: • Hindi interesado ang isang estudyante sa pag-aaral ng kasaysayan. • Isang kabataan ang nakakita ng vandalism sa isang makasaysayang pook. • Isang grupo ng kabataan ang nag-oorganisa ng simpleng "history awareness campaign" sa paaralan. **Gabay na Tanong:** 1. Paano ipinakita sa skit ang kamalayang pangkasaysayan?	

	2. Anong palatandaan ng kamalayang pangkasaysayan ang nakita? 3. Paano ito nakatutulong sa pambansang pagkakakilanlan? **Opsiyon 2: "History in Action: Community Connection Task"** 1. Magtatalaga ang guro ng gawain bilang **take-home or within-school task**. 2. Pumili ang mag-aaral ng isang halimbawa sa kanilang paligid kung saan makikita ang kamalayang pangkasaysayan. 3. Maaari silang: o kumuha ng larawan (kung maaari), o o magsulat ng maikling ulat. 4. Iuulat ito sa klase kinabukasan. Halimbawa ng Output • Pagbisita sa monumento o heritage site sa barangay • Pagdalo sa Araw ng Kalayaan o lokal na pagdiriwang • Pagkakaroon ng usapan sa magulang tungkol sa kasaysayan ng kanilang lugar **Gabay na Tanong** 1. Ano ang iyong napansin sa iyong komunidad na may kaugnayan sa kasaysayan? 2. Paano ito nagpapakita ng kamalayang pangkasaysayan? 3. Ano ang kahalagahan nito sa pambansang pagkakakilanlan? **2. Paglalahat** Sa pamamagitan ng iba't ibang gawaing inyong natapos, napatunayan natin na kaya nating ilapat sa katotohanan ang pagkakaron ng kamalayang pangkasaysayan. Ngayon ay gawin naman ninyo ang pagbubuo at pagninilay na tumutingin sa gampanin ng kabataan sa pagpapanatili at pagpapatatag ng kamalayang pangkasaysayan.	

	Opsiyon 1: "Complete the Concept: Kamalayang Pangkasaysayan" 1. Magpapakita ang guro ng incomplete concept organizer sa pisara o worksheet. 2. Pupunan ng mga mag-aaral ang mga patlang batay sa kanilang natutuhan. 3. Pagkatapos, ibabahagi ng ilang mag-aaral ang kanilang sagot. Concept Organizer (Halimbawa): **KAMALAYANG PANGKASAYSAYAN AY:** • Tumutukoy sa _____ • Nagpapakita ng mga palatandaan tulad ng _____ • May layuning _____ • Nagpapalalim ng _____ • Nakatutulong sa _____ **Gabay na Tanong** 1. Ano ang pinakabuod ng iyong natutuhan sa aralin? 2. Aling bahagi ang pinakamahalaga para sa iyo? Bakit? 3. Paano mo ito mailalapat sa iyong sarili bilang mag-aaral? **Opsiyon 2:** "One-Minute Generalization Talk" 1. Bawat mag-aaral ay bibigyan ng **1 minuto** upang magsalita. 2. Ipapahayag nila ang kanilang **pinakamahalagang natutuhan** tungkol sa: o Palatandaan ng kamalayang pangkasaysayan o Katuturan nito sa pambansang pagkakakilanlan 3. Maaaring gumamit ng gabay na prompt.	

	Gabay na Prompt: "Ang kamalayang pangkasaysayan ay mahalaga dahil… at ito ay makikita sa pamamagitan ng…" **Gabay na Tanong** (para sa klase): 1. Ano ang common idea na lumabas sa mga sagot? 2. Paano ninyo inilarawan ang kahalagahan ng kasaysayan? 3. Ano ang dapat nating tandaan bilang mga Pilipino?	
V. PAGTATAYA *(Assessing Learnings)*	Dadako naman tayo sa pagtataya ng inyong pang-unawa at mga kasanayang nalinang sa mga nakalipas na araw. Pag-isipang mabuti ang pagsusulit na susukat ng inyong kaalaman at kasanayan ukol sa paksang kamalayang pangkasaysayan. ***OPSYON 1:*** Multiple Choice + Identification Test Panuto: Basahin at piliin ang tamang sagot o isulat ang hinihingi. A. Multiple Choice 1. Ano ang pangunahing layunin ng kamalayang pangkasaysayan? A. Makabuo ng bagong teknolohiya B. Maunawaan ang nakaraan upang magabayan ang kasalukuyan C. Makalimutan ang mga lumang tradisyon D. Umiwas sa pag-aaral ng kasaysayan 2. Alin ang isang **palatandaan** ng taong may kamalayang pangkasaysayan? A. Walang pakialam sa kasaysayan B. Mapanuri sa impormasyon tungkol sa nakaraan C. Ayaw magbasa ng kasaysayan D. Hindi interesado sa kultura 3. Ano ang kahalagahan ng kamalayang pangkasaysayan sa pambansang pagkakakilanlan? A. Nagdudulot ng kalituhan B. Nagpapalalim ng pagiging Pilipino C. Nag-aalis ng kultura D. Walang epekto sa identidad	

4. Alin ang tumutukoy sa **katuturan** ng kamalayang pangkasaysayan?
   A. Pag-aaral lamang ng petsa
   B. Pag-unawa sa kahulugan at kabuluhan ng kasaysayan
   C. Paglimot sa nakaraan
   D. Pag-aaral ng matematika
5. Alin ang halimbawa ng **layunin** ng kamalayang pangkasaysayan?
   A. Paglikha ng bagong batas
   B. Pagpapalalim ng pag-unawa sa lipunan
   C. Pag-iwas sa pakikilahok sa klase
   D. Pagkawala ng interes sa bansa

B. Identification

6. Isulat ang isang **katangian** ng kamalayang pangkasaysayan.
7. Magbigay ng isang **palatandaan** ng kamalayang pangkasaysayan.
8. Ano ang isang **aspekto** ng kamalayang pangkasaysayan?
9. Ano ang ibig sabihin ng katuturan nito sa pambansang pagkakakilanlan?
10. Magbigay ng isang halimbawa ng taong may kamalayang pangkasaysayan.

Multiple Choice

1. B
2. B
3. B
4. B
5. B

Identification (Sample Answers)

6. Mapanuri / Makabayan / Responsable
7. Pagbisita sa makasaysayang lugar / Pag-aaral ng kasaysayan / Paggalang sa mga bayani
8. Kritikal na pag-iisip / Pagpapahalaga sa nakaraan / Pag-unawa sa kasalukuyan
9. Nakakatulong sa paghubog ng pagiging Pilipino at pagkakakilanlan ng bansa
10. Isang mag-aaral na nag-aaral ng kasaysayan at ginagamit ito sa pag-unawa sa lipunan

Opsiyon 2: Tama o Mali (True or False)

Panuto: **Isulat ang** TAMA **kung wasto ang pahayag at** MALI **kung hindi.**

1. Ang kamalayang pangkasaysayan ay tumutukoy lamang sa pag-alala ng mga petsa at pangalan ng mga bayani.
2. Ang taong may kamalayang pangkasaysayan ay mapanuri sa mga impormasyon tungkol sa kasaysayan.
3. Ang kamalayang pangkasaysayan ay nakatutulong sa paghubog ng pambansang pagkakakilanlan.
4. Hindi na mahalaga ang kasaysayan sa kasalukuyang panahon.
5. Isa sa palatandaan ng kamalayang pangkasaysayan ay ang pagpapahalaga sa mga makasaysayang pook.
6. Ang kamalayang pangkasaysayan ay nakatutulong sa kritikal na pag-iisip ng mga mag-aaral.
7. Ang pag-aaral ng kasaysayan ay walang kaugnayan sa paghubog ng pagiging makabayan.
8. Ang katuturan ng kamalayang pangkasaysayan ay ang pag-unawa sa kahalagahan ng nakaraan sa kasalukuyan.
9. Ang paglahok sa mga gawaing pangkasaysayan ay isang palatandaan ng kamalayang pangkasaysayan.
10. Ang kamalayang pangkasaysayan ay nakatutulong upang mas maunawaan ang lipunan at bansa.

ANSWER KEY

1. MALI
2. TAMA
3. TAMA
4. MALI
5. TAMA
6. TAMA
7. MALI
8. TAMA
9. TAMA
10. TAMA

	Generalization and Closure: (Paglalahat at Pagpinid)
VI. KARAGDAGANG GAWAIN / INTERBENSYON	**Opsyon 1:** "Concept Clarification Cards" 1. Bibigyan ang mag-aaral ng set ng **concept cards** na may mga salita tulad ng: o Kamalayang Pangkasaysayan o Palatandaan o Katuturan o Layunin o Katangian 2. Iuugnay ng mag-aaral ang bawat salita sa tamang kahulugan o halimbawa na ibibigay ng guro. 3. Pagkatapos, ipaliliwanag ng mag-aaral sa sariling salita ang bawat konsepto. Gabay na Tanong: • Ano ang ibig sabihin ng bawat konsepto? • Paano ito naiiba sa isa't isa? • Bakit mahalaga ang mga ito sa pag-unawa ng kasaysayan? Output: Maikling oral o written explanation ng bawat konsepto. **Opsyon 2:** "Simple Matching and Explain" 1. Magbibigay ang guro ng matching-type worksheet: o **Column A:** Mga konsepto (hal. kritikal na pag-iisip, paggalang sa kasaysayan, pag-aaral ng nakaraan) o **Column B:** Kahulugan o halimbawa 2. Pagkatapos itugma, sasagutin ng mag-aaral ang isang follow-up question: "Ipaliwanag kung bakit ito ay halimbawa ng kamalayang pangkasaysayan." Gabay na Tanong: • Ano ang tamang pares ng bawat konsepto? • Paano ito nagpapakita ng kamalayang pangkasaysayan? • Ano ang natutunan mo sa gawaing ito?

	Output • Completed matching worksheet • Maikling paliwanag (2–3 pangungusap bawat item) Pangwakas na Suporta ng Guro: "Ang mga gawaing ito ay makatutulong upang mas malinaw ninyong maunawaan ang kamalayang pangkasaysayan at makita kung paano ito nagagamit sa tunay na buhay."
VII. PAGNINILAY *(Feedback and Continuous Improvement)*	
VIII. DEKLARASYON SA PAGGAMIT NG AI	Sa paghahanda ng rebisyong *Lesson Exemplar* na ito, gumamit ang may-akda ng Copilot, AI Gemini, ChatGPT, at Perplexity upang mahusay na maisama at mapagsama-sama ang mga komplikado at multidisiplinaryong impormasyon, at makatulong sa pagdisenyo ng mga materyales na madaling maunawaan, kawili-wili, at nagsasama ng iba't ibang pananaw tungo sa praktikal na aplikasyon. Gumamit din ang may-akda ng mga kagamitang ito upang makabuo ng mga mungkahing larawan at ilustrasyon para sa paggamit sa silid-aralan. Sinuri at pininal na ng may-akda ang pagsulat ng nilalaman. Buong pananagutan ng may-akda ang nilalaman ng *Lesson Exemplar* na ito.

Pamagat/Paksa ng Aralin	Ugnayan ng Heograpiya at Kultura	**Modelong Banghay-Aralin**	3

I. LAYUNIN	
A. Pamantayang Pangnilalaman	Naipamamalas ang mapanuring pag-unawa at pagpapahalaga sa pagkahubog ng kamalayang pangkasaysayan at ugnayan ng heograpiya sa pagkakakilanlang Pilipino
B. Performance Standard	Nakapagsasagawa ng proyektong nagpapamalas ng kamalayang pangkasaysayan na angkop sa kontekstong lokal at sariling karanasan
C. Learning Competencies	Nasusuri ang ugnayan ng heograpiya at kultura sa kamalayang pangkasaysayan gamit ang piling mga pamayanan (hal. Igorot, Binukot, Moro, Badjao)
II. BATAYANG SANGGUNIAN SA PAGKATUTO (*Pagpili ng Materyal)*	• "Ang Huling Prinsesa' (Dokyumentaryo ni Kara David), https://www.youtube.com/watch?v=Jv1YtbWqmXo • GMA Integrated News, "24 Oras: Mga Badjao, Napanatili Ang Kanilang Sinaunang Kultura at Pamumuhay," May 2, 2017, https://www.youtube.com/watch?v=tWWlpbDxLHQ. • GMA Public Affairs, "Reel Time: Kultura at Tradisyon Ng Mga Muslim," May 28, 2019, https://www.youtube.com/watch?v=dQUOh8S-tTA. • GMA Public Affairs, "'Binukot,' dokumentaryo ni Kara David (I-Witness)," May 10, 2025, https://www.youtube.com/watch?v=_irt4bZA6R0 • Nogoy, Camilo. "Kaugalian at Paniniwala ng mga Igorot: Salin ng Anim na Kabanata ng Au Coeur Sauvage Des Philippines ni René Jouglet." Philippine Humanities Review 17, no. 2 (2015). • Rodil, B. R. The Lumad and Moro of Mindanao. Vol. 209. Minority Rights Group, 1993. • Solis, Janet. "Ang konsepto sa kalluman ng Badjao: Pagsilang hanggang pagkamatay." Int J Res 11, no. 14 (2022): 59-77. • Veneracion, Jaime Balcos. Agos ng dugong kayumanggi: Isang kasaysayan ng Pilipinas. ABIVA Publishing House, 1987
III. NILALAMAN *(Pagsasaayos ng Nilalaman)*	*Ugnayan ng Heograpiya at Kultura* ***A. Pag-aangkop sa kabuhayang pangkomunidad ng mga Pilipino*** ***1. Natatanging kabuhayan at kultura sa Ilaya at Ilawod*** ***1.1 Ilaya***

	1.1.1 Igorot (Highlands- Luzon) ***1.1.2 Binukot (Lowlands- Visayas)***	
IV. TUNGUHIN *(Pagtatakda ng Malinaw na Tunguhin at Pagsusuri ng mga Gawain)*	Matapos ang aralin, ang mga mag-aaral ay inaasahang: 1. Natatalakay ang epekto ng mga katangiang heograpikal at mga elementong pangkultura sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan ng isang pamayanan o bansa 2. Napahahalagahan ang mga kamalayang pangkasaysayan ng mga piling pamayanan 3. Naiuugnay ang mga personal na karanasan sa pagpapakita ng kamalayang pangkasaysayan ng kanilang komunidad	
IV. PAMAMARAAN		**TALA SA GURO** *(Panuto sa guro kung paano isasakatuparan ang mga gawain.)*
A. Aktuwalisasyon ng Dating Kaalaman	**UNANG ARAW** **1. Paghango sa Dating Kaalaman** Magandang araw! Natalakay na natin na ang lahat ng ating ginagawa sa araw-araw ay matatawag nating bahagi ng ating kultura. Ngunit, ano nga ba ang nakaaapekto sa ating kultura? Ano ang mga salik na nakaiimpluwensya sa ating kultura. Ito ang ating makikita at matutunghayan sa ating talakayan. **Opsiyon 1: "ILUGAR MO AKO!"** ● Ang guro ay magpapakita ng mga larawan ng mga sumusunod, Igorot, Waray at Lumad. ● Aatasan ang mga mag-aaral na itapat sa mapa ng Pilipinas kung saang lokasyon sila matatagpuan. **Pamprosesong tanong:** 1. Saan matatagpuan ang mga grupong ito sa mapa ng Pilipinas? 2. Anong pagkakakilanlan ang naging batayan mo sa pagkakatapat sa lugar na iyong napiling paglagyan?	*maaring gamitin ang Ilawud o Ilawod sa araling ito Pipili ang guro ng isang gawain mula sa mga opsyon. Matapos maipagawa ang isang gawain sa mga mga mag-aaral, sasagutin ang pamprosesong tanong. Maaring indibidwal na pagsagot sa kwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-aaral.

	3. Anong mga katangian ng kultura o pamumuhay ng grupong ito ang naiiba sa ibang grupo? 4. Anong mga likas na yaman o katangiang pisikal ng lugar nila ang nakaaapekto sa kanilang kabuhayan o kultura? **Opsiyon 2: "KWENTO MO, KWENTO KO!: Ang kwento ng dalawang Juana"** ● Ang guro ay maghahanda ng isang kwento para sa mga mag-aaral. ● Aatasan ang mga mag-aaral na dugtungan ang kwento ng pamilyang tampok sa isinalaysay na kwento. ● Maaaring mag-umpisa ang guro at magbigay ng prompt tulad ng: Ako si Juana, nakatira ako sa isang pook na malapit sa isang mataas na lugar katulad ng kabundukan. Ang tatay ko ay isang _____ at ang nanay ko ay isang _____. Ang paborito kong pagkain ay _____ dahil _____. Ang aming bahay ay gawa sa _____ dahil _____. Ang paborito kong gawin sa aking libreng oras ay _____ upang _____. Ako si Juana, nakatira ako sa isang pook na malapit sa katubigan katulad ng isang karagatan. Ang tatay ko ay isang _____ at ang nanay ko ay isang _____. Ang paborito kong pagkain ay _____ dahil _____. Ang aming bahay ay gawa sa _____ dahil _____. Ang paborito kong gawin sa aking libreng oras ay _____ upang _____.	Sa bahaging ito, **bibigyang diin ang kahalagahan ng heograpiya, lokasyon at kapaligiran sa pagbubuo ng isang pamayanan.** Ang mga sangkap ng IDF na ating makikita sa bahaging ito ay **ideational.** Ito ay **ideational** sapagkat binibigyang-diin nito ang mga bagay o katangian na nakikita at nararanasan ng mga mag-aaral **(context)** upang magbigay kahulugan sa konsepto ng kultura/ kalinangan. Ito ay nasa bahaging **engage.**

	Maaaring gawing gabay ng guro ang kwentong nasa ibaba. **Kwento ni Juana: Buhay sa Baybaying-Dagat at Kapatagan ng Mataas na Lugar** Si Juana ay isang batang babae na lumaki sa isang pook na pinaghalong baybaying-dagat at mataas na lugar. Sa kanyang kabataan, nakatira siya sa isang nayon sa tabi ng dagat, kung saan ang kanyang ama ay isang mangingisda at ang kanyang ina ay isang masipag na nag-aalaga ng mga halaman at hayop. Ang kanilang bahay ay matatagpuan sa dalampasigan, malapit sa mga bato at mga puno ng niyog na tinatanaw ang malawak na dagat. Samantalang ang ibang bahagi ng kanilang pamilya ay nakatira sa isang maliit na komunidad sa mataas na kabundukan. Dahil sa kanilang heograpikal na lokasyon, nakatagpo si Juana ng dalawang magkaibang kultura at pamumuhay. Ang buhay sa baybaying-dagat ay nakatuon sa panghuhuli ng isda at kalakal mula sa dagat. Araw-araw, ang kanyang ama at mga kababayan ay pumapalaot upang mangisda, at ang huli nila ay ginagamit na pangunahing pagkain ng pamilya at bilang kalakal sa mga pamilihan. Kadalasan, ang kanilang mga selebrasyon at okasyon ay nauugnay sa dagat—may mga piyesta na nagdiriwang ng kasaganaan ng isda, at may mga awit at sayaw na ipinagdiriwang sa buhangin. Samantala, ang kanilang pamilya na nakatira sa mataas na lugar ay nag-aalaga ng mga hayop at nagtatanim ng mga pananim. Ang mga tao sa lugar na iyon ay may malalim na paggalang sa kalikasan at malalim na kaalaman sa mga halamang gamot. Nasa kabundukan din sila kaya't madalas ang malamig na klima, at doon nagmumula ang sariwang mga gulay at prutas na ipinagbibili ng kanilang mga kamag anak.	

	Ngayon naman ay ating pag-isipan ang mga ideya nakapaloob sa gawain sa pamamagitan ng pagsagot sa Pamprosesong Tanong. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang mga aral na maaaring matutunan ni Juana habang siya ay lumalaki sa dalawang magkaibang pook, tulad ng baybaying dagat at kabundukan? 2. Ano ang pananaw ni Juana sa mga likas na yaman ng kanilang lugar? 3. Paano nakikita ni Juana ang kahalagahan nito sa kanilang kabuhayan? 4. Paano nais ni Juana na itaguyod at pangalagaan ang kalikasan at mga tradisyon sa parehong pook na kanyang tinitirhan? **2. Paglalahad ng Layunin** Mula sa gawaing ating natapos, napagtanto natin na ang makikita sa isang kapaligiran ay malaking salik sa ating kinagawian at kultura at ang lahat ng ating mga gawain ay naiimpluwensyahan ng ating kapaligiran. Tignan natin ang mga kultura at tradisyon sa Pilipinas na makakapagpaliwanag ng impluwensya ng kapaligiran at heograpiya sa kultura. **Opsiyon 1: Apat na Larawan: Isang Salita** • Ang guro ay maghahanda ng apat na larawan na may kinalaman sa isang salita. • Uunawain ng mga mag-aaral ang mga larawan at tutukuyin ang kaugnayan ng mga ito. • Huhulaan ng mga mag-aaral ang mga salita gamit ang mga larawan at ang mga kahon na nagrerepresenta ng bilang ng letra	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maipagawa ang isang gawain sa mga mga mag-aaral, sasagutin ang pamprosesong tanong. Maaring indibidwal na

	• Ang mga salitang pahuhulaan ay ang mga sumusunod (maaaring magdagdag ang guro ng iba pang mga salita) Pista ng Vinta, Pista ng Pahiyas, Pista ng Bangus • Padadaluyin ng guro ang pagsagot sa pamprosesong tanong. **Opsiyon 2** **Activity: Pagbubuo ng Talahanayan** • Ang guro ay maghahanda ng talahanayan patungkol sa lugar, katangian at kabuhayan. • Batay sa mga pangalan ng lugar na nasa unang hanay, pupunuin ng mga mag-aaral ng impormasyon na hinihingi ang talahanayan • Isusulat ng mga mag-aaral sa sticky note o bond paper ang kanilang kasagutan. • Padadaluyin ng guro ang pagsagot sa pamprosesong tanong.	pagsagot sa kwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-aaral. **Bibigyang diin ng guro ang impluwensya ng heograpiya sa gawi ng pamumuhay ng isang tao o ng isang lipunan.**

Lugar	**Katangian ng Lugar**	**Kabuhayan**
Banaue		
Cebu		
General Santos		
*maaari pang magdagdag ang guro ng iba pang lugar		

Ang mga katangian ng bahaging ito ay **ideational.** Nakatuon ito sa mga bagay na alam o nakita na ng mga mag-aaral.

Pamprosesong Tanong:

1. Ano ang pagkakatulad at pagkakaiba ng mga katangian ng lugar?
2. Paano nag-uugnay ang mga katangian ng lugar sa kabuhayan nito?
3. Paano nakaiimpluwensya ang katangian ng lugar sa kabuhayan na mayroon dito?

	Preview Day 1: (Paunang Pagtinginsa Ikalawang Araw na Aralin) “Sa susunod na pagkikita, bibigyan natin ng lalim ang kultura at pamumuhay ng iba’t ibang pangkat sa Pilipinas. **C. Closure (Pampinid na Gawain)** "**Isang Pangungusap na Pag-unawa**" Ipasulat sa mga mag-aaral ang isang pangungusap na sumasagot sa tanong: "Paano nakaaapekto ang kapaligiran at heograpiya sa kultura at kabuhayan ng mga tao?" Pagkatapos, maaaring magbahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang sagot sa klase. Paliwanag: Sa gawaing ito, masusukat kung naunawaan ng mga mag-aaral ang pangunahing konsepto na ang kapaligiran at heograpiya ay may malaking impluwensya sa kultura, tradisyon, at kabuhayan ng mga tao sa iba't ibang lugar sa Pilipinas.	
B. Integrasyon ng Bagong Kaalaman	**Ikalawang Araw** **1. Paglalahad ng Halimbawa** **A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Unang Araw na aralin)** Sa nakaraang aralin, natutuhan natin na ang kultura at pamumuhay ng mga tao ay naaapektuhan ng kanilang kapaligiran at heograpikal na lokasyon. Nalaman natin na ang mga katangian ng isang lugar, tulad ng	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maipagawa ang isang gawain sa mga mga mag-aaral, sasagutin ang

	kabundukan, kapatagan, at baybaying-dagat, ay may kaugnayan sa kabuhayan, tradisyon, at paraan ng pamumuhay ng mga mamamayan. Sa pamamagitan ng mga halimbawa at gawain, nakita natin kung paano nagkakaiba-iba ang kultura ng mga Pilipino batay sa kanilang kapaligiran. **Opsiyon 1: Buuin ang Tanawin** • Magpapaskil ang guro ng dalawang larawan ng tanawin- tanawin ng kabundukan at karagatan. • Ipapaskil din ng guro ang mga larawan na nagpapakita ng mga kabuhayan, produkto, at mga tradisyon na makikita o mararanasan sa magkaibang tanawin (halimbawa: pagsasaka, troso, lamang dagat tulad ng isda, pangingisda, atbp.) • Bubuuin ng mga mag-aaral ang larawan ng mga tanawin sa pamamagitan ng pagdidikit ng mga larawang akma sa kapaligiran. • Magkakaroon ng maikling talakayan sa nabuong larawan ng tanawin. . **Opsiyon 2: Paghambingin ang mga Larawan** • Ang guro ay magpapakita ng larawan ng dalawang tanawin- ang tanawin sa kabundukan at sa karagatan. • Paghahambingin ng mga mag-aaral ang mga larawan batay sa mga sumusunod (ngunit di limitado sa) na mga aspetong: kultura, tradisyon, kabuhayan, atbp. • Gagawin ng mga mag-aaral ang paghahambing sa pamamagitan ng paggawa ng isang Venn Diagram **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang katangian ng una at ikalawang tanawin? 2. Ano-ano ang pinagkaiba at pinagkatulad ng dalawang tanawin?	pamprosesong tanong. Maaring indibidwal na pagsagot sa kwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-aaral. Bibigyang diin ng guro ang kahalagahan ng kapaligiran sa pagbubuo ng mga pamayanan sa Pilipinas at kung paano ito nakaapekto sa pamumuhay ng mga tao. Ang mga katangian ng bahaging ito ay ideational. Nakatuon ito sa mga bagay na alam o nakita na ng mga mag-aaral. Ito rin ay relevant dahil nagbibigay tuon ito sa mga tunay na pangyayari sa buhay ng mga mag-aaral na maaaring naranasan nila o ng mga tao sa kanilang paligid.

	3. Ano-ano ang pagkakaiba at pagkakatulad ng mga kabuhayan ng mga tao sa dalawang tanawin? **2. Pagtalakay ng Bagong Konsepto** Naiiba ang mga pamumuhay ng mga tao at pamayanan sa kabundukan sa mga pamayanan na malapit sa karagatan. Ang mga pamayanang matatagpuan malapit sa kabundukan o ay bahagi nito (nasa mataas na bahagi) ay Ilaya samantalang ang mga pamayanang malapit sa karagatan (nasa mababang bahagi) ay tinatawag na Ilawud. **Opsiyon 1: Pagtatalakay ng Guro** • Ang guro ay maglalahad ng impormasyon ukol sa mga konsepto mula sa pagtalakay na natagpuan sa Pamantasan ng Minnesota. • Isusulat ng mga mag-aaral ang mahahalagang kaisipan mula sa pagtalakay ng guro. • Matapos nito ay padadaluyin ng guro ang pagsagot sa pamprosesong tanong. May dalawang uri ng pamayanan sa mga isla ng Pilipinas. Ito ang Sa-raya o Ilaya at ang pamayanang Sa-ilud o Ilawud. Ang mga komunidad na matatagpuan sa mataas na bahagi o sa mga kabundukan ay Ilaya at Ilawud naman para sa mga baybay-dagat (Jaime Veneracion, 1987). Inaasahan na ang mga lokasyon ng mga komunidad na ito ay nagpapakita ng ugnayan ng mga miyembro ng komunidad. Sa ekonomiyang perspektibo, ang mga komunidad ng Ilaya ay nagtutustos ng mga produktong agrikultural, habang ang mga pamayanang Ilawud ang tagapagbigay ng mga produktong matatagpuan sa mga karagatan. Ang bahagi ng mga pamayanang ito sa mga kabuuan ng komunidad ang naghahabi sa dalawang pamayanan upang makabuo ng mas malaking pamayanan na kung tawagin ay bayan.	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maipagawa ang isang gawain sa mga mga mag-aaral, sasagutin ang pamprosesong tanong. Maaring indibidwal na pagsagot sa kwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-aaral. Bibigyang diin ng guro ang impluwensya ng heograpiya sa gawi ng pamumuhay ng isang tao o ng isang lipunan.

	Opsiyon 2: Pagtatalakay ng Pangkat • Hahatiin ng guro ang klase sa dalawang pangkat. • Ang guro ay magbibigay ng mga babasahing materyales sa bawat pangkat. • Iuulat ng mga pangkat ang katangian ng mga pamayanang naiatas sa kanila- ang pamayanang Ilaya at pamayanang Ilawod **Ilaya at Ilawod: Dalawang Mukha ng Pamumuhay** (buod na gawa mula sa akda sa Agos ng Dugong Kayumanggi ni Jaime B. Veneracion, 1987) Sa bawat pamayanan, may mga taong naninirahan sa magkakaibang lugar—mayroon sa Ilaya, ang mataas na bahagi ng lupa, at mayroon din sa Ilawod, ang mababang bahagi na karaniwang malapit sa tubig tulad ng ilog o dagat. Bagama't magkaiba ang kanilang kinalalagyan, pareho silang bahagi ng iisang komunidad na nagtutulungan at nagkakaisa. Ang Ilaya ay matatagpuan sa kabundukan o mataas na lupa. Dito, karaniwan ang malamig na klima at mas malalapit ang mga tao sa kagubatan. Ang kabuhayan nila ay nakasentro sa pagsasaka, paghahayupan, at pag-aalaga ng kagubatan. Ang mga naninirahan dito ay mas malayo sa sentrong pamilihan, kaya't madalas silang umaasa sa sariling likas na yaman. Mapapansin din na konserbatibo ang ilang aspeto ng kanilang kultura, dahil may pagka-hiwalay sila sa mabilis na pagbabago sa siyudad. Samantala, ang Ilawod ay tumutukoy sa mababang lugar, madalas ay nasa tabi ng ilog o dagat. Dito naman, mas aktibo ang kabuhayan sa pangingisda, pangangalakal, at paglalakbay. Dahil malapit sa tubig, mas maraming oportunidad sa kalakalan at pakikipag-ugnayan sa ibang pamayanan. Bukas din sa pagbabago ang kultura ng mga tao rito, dala na rin ng pagdating ng mga produkto at ideya mula sa iba't ibang lugar.	Ang mga katangian ng bahaging ito ay integrative sapagkat naiuugnay ito sa ibang mga asignatura katulad ng ekonomiks at literatura. Ang mga katangian ng bahaging ito ay innovative dahil nakapokus ito, bukod sa paksa na nagtatalakay ng Ilaya at Ilawud, sa kolaborasyon ng mga mag-aaral upang maibahagi ang nilalaman na paksa. Sa bahaging ito, mahahasa ang **literacy skills** ng mga mag-aaral sa pamamagitan ng pagsusuri ng isang binuod na teksto.

	Kahit magkaiba ang Ilaya at Ilawod, makikita ang ugnayan nila sa palitan ng produkto, kultura, at kaalaman. Maaaring ang ani ng magsasaka sa Ilaya ay mapunta sa pamilihan sa Ilawod, habang ang huli ng mangingisda mula sa Ilawod ay umaabot sa mga pamayanang nasa Ilaya. Ang ganitong ugnayan ay nagpapakita ng kahalagahan ng kooperasyon at pagkakaisa sa kabila ng heograpikal na pagkakaiba. Sa huli, ang Ilaya at Ilawod ay simbolo ng pagkakaiba-iba at pagkakaugnay ng mga tao. Sa pagtutulungan at paggalang sa bawat pamumuhay, mas lalo nating nauunawaan na ang bawat lugar ay may mahalagang gampanin sa pag-unlad ng buong lipunan **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang pagkakaiba ng pamayanang Ilaya at paamayanang Ilawud? 2. Ano ang katangian ng kabuhayan at kultura ng pamayanang Ilaya? Ng Ilawud? 3. Ano ang ginagampanan ng kapaligiran at heograpiya sa pamayanang Ilaya at Ilawud? 4. Gaano kahalaga ang kapaligiran sa mga pamayanang Ilaya at pamayanang Ilawud? **C. Closure: (Pampinid na Gawain)** Bilang pangwakas na gawain sa araw, maaaring isagawa ang gawaing ito: "**Kumpletuhin Mo Ako!**" Panuto: Kompletuhin ang pangungusap sa ibaba batay sa iyong natutuhan sa aralin. 1. Ang pamayanang Ilaya ay matatagpuan sa _____ at karaniwang ikinabubuhay ng mga tao rito ang _____.	

	2. Ang pamayanang Ilawud ay matatagpuan sa _____ at karaniwang ikinabubuhay ng mga tao rito ang _____. 3. Mahalaga ang kapaligiran sa mga tao dahil ito ang _____. 4. Natutuhan ko na kahit magkaiba ang Ilaya at Ilawud, sila ay _____. Pasagutan sa mga mag-aaral sa isang kapat na bahagi ng papel. Magsisilbi itong repleksiyon ng mga mag-aaral sa bahaging ito ng aralin. **Preview Day 3: (Paunang Pagtingin sa Ikatlong Araw na Aralin)** Upang higit nating maunawaan ang pamumuhay at kultura ng mga pamayanang Ilaya at Ilawud, ating susuriin sa susunod na talakayan ang iba't ibang pangkat ng tao na naninirahan sa mga pamayanang ito at kung paano nakaimpluwensiya ang kanilang kapaligiran sa kanilang paraan ng pamumuhay. **Ikatlong Araw** **3. Developing Mastery** **A. Recap of Day 2 (Balik-tanaw Ikalawang Araw na Aralin** Nabigyan natin ng depinisyon at paglalarawan ng pamayanang Ilaya at Ilawud. Naipaliwanag din na malaki ang bahagi ng heograpiya at kapaligiran sa pagbubuo ng mga pamayanang Ilaya at Ilawud. Sa bahaging ito, magbibigay tayo ng mga pamayanan at komunidad na halimbawa ng isang pamayanang Ilaya.	

	Opsiyon 1: "PAGSUSURI NG ARTIKULO AT PAGBUBUO NG COLLAGE O PAGGUHIT NG LARAWAN" (DIFFERENTIATED INSTRUCTION) • Ang guro ay magbibigay ng artikulo na tumatalakay sa pamumuhay ng mga Igorot at ng kulturang Binukot ng katutubong grupo ng Panay Bukidnon. • Hahatiin ng guro ang klase sa 6 na pangkat. Ang una, ikalawa at ikatlong pangkat ay mabibigyan ng artikulo patungkol sa mga Igorot. Ang ika-apat, ikalima at ika-anim na pangkat ay bibigyan ng artikulo patungkol sa kulturang Binukot. • Aatasan na gumawa ng collage o gumuhit ng larawan ang bawat pangkat patungkol sa artikulong naiatas sa kanila. **Opsiyon 2: "PAGSUSURI NG BIDYO: PANGKATANG PAG-UULAT"** • Ang guro ay magbibigay ng artikulo o bidyo na tumatalakay sa pamumuhay ng mga Igorot at ng kulturang Binukot ng katutubong grupong Panay Bukidnon. • Hahatiin ng guro ang klase sa 6 na pangkat. Ang una, ikalawa at ikatlong pangkat ay mabibigyan ng artikulo patungkol sa mga Igorot. Ang ika-apat, ikalima at ika-anim na pangkat ay bibigyan ng artikulo patungkol sa kulturang Binukot at ang kahalagahan nito sa grupong Panay Bukidnon. • Aatasan na gumawa ng isang maikling skit patungkol sa artikulong iniatas sa kanilang pangkat. • Ang skit ay magtatagal mula sa 5-7 minuto. Kinakailangan na maipakita ng skit ang kultura at kabuhayan ng mga Igorot at ang kultural na gawain na Binukot ng grupong Panay Bukidnon.	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maipagawa ang isang gawain sa mga mga mag-aaral, sasagutin ang pamprosesong tanong. Maaring indibidwal na pagsagot sa kwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-aaral. Bibigyang diin ng guro sa bahaging ito ang katangian, kultura at pamumuhay sa pamayanang Ilaya. Integrative ang gawaing ito sapagkat tumitingin sa malawakang pagtingin ng kultura/kalinangan sa ibatibang aspekto. Ito ay may kaugnayan sa context at connection sapagkat nakatuon sa kanilang katangiang pinagmulan at kanilang kaugnay na karanasan. Ito ay explore, sapagkat ginagalugad sa

	Panay Bukidnon at Mga Igorot: **Tagapangalaga ng Kultura at Kalikasan** Sa iba't ibang bahagi ng Pilipinas, may mga katutubong pamayanang patuloy na humahawak sa kanilang mayamang kultura. Dalawa sa mga ito ay ang Panay Bukidnon ng Visayas, na kilala rin sa tawag na Binukot, at ang mga Igorot ng Cordillera sa Luzon. Ang Panay Bukidnon ay isang katutubong grupo sa kabundukan ng Panay. Sa kanilang kultura, ang Binukot ay isang babaeng itinatago mula pagkabata upang mapanatili ang kaniyang ganda at kadalisayan. Ngunit higit pa sa panlabas na anyo, ang Binukot ay tagapagdala ng kaalaman—kabisado nila ang epiko, awit, at kasaysayan ng kanilang lahi. Sa pamamagitan ng pagsasalaysay ng sugidanon (epikong-bayan), naipapasa nila ang sinaunang karunungan sa susunod na henerasyon. Sa hilagang Luzon naman, ang mga Igorot ay kilala sa kanilang masidhing ugnayan sa lupaing kabundukan. Isa sa kanilang ipinagmamalaki ay ang Hagdan-Hagdang Palayan ng Banaue, na patunay ng matalino at masinop nilang paggamit sa kalikasan. Malalim din ang kanilang pananampalataya at paggalang sa kalikasan, kaya't ang kanilang mga ritwal at pista ay nakatuon sa pagpapasalamat at pangangalaga sa kapaligiran. Bagamat magkahiwalay sa lokasyon, kapuwa ang Panay Bukidnon at Igorot ay haligi ng ating pambansang pagkakakilanlan. Sa panahon ng mabilis na pagbabago, sila ang paalala na mahalaga ang pagpapahalaga sa ugat, kultura, at kalikasan bilang bahagi ng tunay na pag-unlad.	gawain ang ibatibang kaalaman ukol sa kultura/kalinangan.

	Bidyo para sa Binukot • 'Ang Huling Prinsesa' (Dokyumentaryo ni Kara David), https://www.youtube.com/watch?v=Jv1YtbWqmXo • GMA Public Affairs, "'Binukot,' dokumentaryo ni Kara David (I-Witness)," May 10, 2025, https://www.youtube.com/watch?v=_irt4bZA6R0 **Pamprosesong Tanong:** 1. Paano ipinakita ng iyong output ang kultura ng mga Igorot at ang kultural na gawain na Binukot? 2. Paano naipakita ng mga Igorot ang kaugnayan nila sa kanilang kapaligiran at kalikasan? 3. Ano ang kahalagahan ng kulturang Binukot sa katutubong grupo ng Panay Bukidnon? 4. Ano ang kanilang gampanin sa pamayanan? **C. Closure: (Pampinid na Gawain)** "Aking Pagpapahalaga sa Kulturang Pilipino" Panuto: Sa isang pirasong papel, kompletuhin ang pahayag sa ibaba. "Matapos kong malaman ang tungkol sa mga Igorot at sa kulturang Binukot ng Panay Bukidnon, napagtanto ko na _____. Bilang isang mag-aaral, maipakikita ko ang pagpapahalaga sa ating kultura sa pamamagitan ng _____." Pagkatapos, maaaring magbahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang sagot sa klase o maaaring ipaskil ng mga mag-aaral sa isang bahagi ng silid ang kanilang kasagutan.	

<table>
<tr>
<td>C. Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan</td>
<td>
Ikaapat na Araw
1. Pagtukoy sa Praktikal na Aplikasyon
A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Ikatlong Araw na aralin)
Natalakay natin ang mga halimbawa ng pamayanan at kulturang Ilaya. Ito ang pamayanan at pamumuhay ng mga Igorot ang ang kultural na tradisyong Binukot ng katutubong grupong Panay Bukidnon. Suriin natin ang inyong komunidad at ang inyong pamayanan.
May mga kultural na gawain ba o tradisyon na halos kapareho ng pamumuhay ng mga Igorot o ng kultural na gawaing Binukot sa inyong pamayanan na hanggang ngayon ay isinasagawa pa din?

Opsiyon 1: Pagbubuo ng Talahanayan
● Ang guro ay magpapaskil ng talahanayan.
● Magpapakuha ng puting papel at dilaw na papel sa mga mag-aaral.
● Magpapasulat ang guro sa mga mag-aaral ng mga gawaing kultural na kanilang natutunan patungkol sa pamumuhay ng mga Igorot at ng katutubong grupong Panay Bukidnon (maaari ding isama ang kultural na gawain na Binukot).
● Sa dilaw na papel, magpapasulat ang guro sa mga mag-aaral ng mga gawaing kultural ng kanilang pamayanan na maihahambing sa kulturang naisulat sa puting papel.
● Bubuuin ng mga mag-aaral ang talahanayan sa pamamagitan ng pagkakabit ng puti at dilaw na papel sa tamang hanay.
<table>
<tr><th>Panay Bukidnon/ Igorot</th><th>Kulturang Pampayanan</th></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
</table>
</td>
<td>Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maisagawa ang napiling opsyon, magbabahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang kasagutan sa klase. Bibigyang diin sa bahaging ito ang kultura at pamumuhay ng mga Igorot ang ang kultura ng Panay Bukidnon at ang mga Binukot na bahagi ng pamayanang Ilaya.

Ang bahaging ito ay parehong relevant at reflective. Hinahasa ang pagiging malikhain, kritikal at mapanuring pag-iisip. Binibigyang pagkakataon din ang mag-aaral na ikonekta ang kanilang karanasan sa kanilang kultura sa kultura ng mga Igorot at ang kultural na gawain ng mga Binukot ng Panay Bukidnon.</td>
</tr>
</table>

	Opsiyon 2: Bukas na Liham ● Ang guro ay magpapabunot sa mag-aaral sa dalawang opsiyon: Igorot o ang mga kababaihang Binukot ng Panay Bukidnon ● Aatasan ang mga mag-aaral na gumawa ng isang liham para sa Igorot o sa mga kababaihang Binukot ng Panay Bukidnon (ito ay nakadepende sa nabunot ng mag-aaral). ● Maaaring lamanin ng sulat ang mga sumusunod: - Mga kulturang tumatak sa kanilang isip - Mga katanungan sa kanilang kultura - Mga mensaheng gustong sabihin ng mag-aaral **Pamprosesong tanong:** 1. Ano ang katangian ng kultura ng mga Igorot at Binukot ng Panay Bukidnon? 2. Ano ang mga kultura ng iyong pamayanan na halos kapareha ng kulturang Igorot at Binukot ng Panay Bukidnon? **Closing Activity:** One- Word Exit Magpasulat ng isang salita sa mga mag-aaral sa isang maliit na bahagi ng papel na kakatawan sa kanilang nararamdaman patungkol sa talakayan. **IKAAPAT NA ARAW** **2. Paglalahat** **Recap Day 3:** Mula sa talakayan ng mga katangian ng mga komunidad ng Ilaya na Igorot at Panay Binukot, ating napagtanto na napakalaki ng impluwensiya ng heograpiya sa nabuong kultura at kabuhayan ng mga komunidad.	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maisagawa ang napiling opsyon, magbabahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang kasagutan sa klase. Bibigyang diin sa bahaging ito ang kultura at pamumuhay ng mga Igorot ang ang kultura ng Panay Bukidnon at ng mga Binukot na bahagi ng pamayanang Ilaya. Ito ay responsive sapagkat maaaring mamili ang guro kung ano ang magiging kasanayan na mayroon o alam ng mag-aaral. Ito rin ay innovative sapagkat makabubuo ng bata ang mga produkto na maaaring gamitin sa iba't ibang adbokasiya ng pagpoprotekta ng kultura.

	Opsiyon 1: Logo- Making (Ilaya) ● Hahatiin ng guro ang klase sa limang pangkat. Ang bawat pangkat ay magkakaroon ng tungkuling magdisenyo ng isang logo. ● Ang bawat pangkat ay gagawa ng logo na magpapakita ng kultura at identidad ng mga komunidad sa pamayanang Ilaya. Paalalahanan ng guro ang mga mag-aaral na ang logo ay dapat maglaman ng mga sumusunod na elemento, at kinakailangan nilang maipaliwanag ang kaugnayan ng bawat isa sa komunidad: ✓ Kulay: Anong kulay ang ginamit at paano ito nauugnay sa kultura o kalikasan ng Ilaya? ✓ Porma ng Teksto: Ano ang estilo ng font o teksto na ginamit, at bakit ito akma sa tema ng Ilaya? ✓ Simbolismo: Ano ang mga simbolo sa logo at ano ang kanilang kahulugan sa komunidad ng Ilaya? ✓ Guhit at Hugis: Ano ang mga hugis o linya na ginamit, at paano ito sumasalamin sa identidad ng Ilaya? ● Pagkatapos makompleto ang kanilang mga logo, bibigyan ng guro ng pagkakataon ang bawat pangkat na i-presenta at ipaliwanag ang nilalaman ng kanilang logo sa klase. **Opsiyon 2: Web- Page Design Blueprint (Ilaya)** ● Hahatiin ng guro ang klase sa limang pangkat. Ang bawat pangkat ay guguhit ng isang web-page blueprint. ● Ang bawat pangkat ay magdidisenyo ng isang webpage na magpapakita ng kultura at identidad ng mga komunidad sa pamayanang Ilaya. Paalalahanan ng guro ang mga mag-aaral na ang webpage ay dapat maglaman ng mga sumusunod na elemento, at kinakailangan nilang maipaliwanag kung paano nauugnay ang bawat isa sa komunidad:	

	✓ ***Pamuhatan (Header):*** *Ang bahagi ng webpage na naglalaman ng pangalan ng komunidad, slogan, o isang malugod na pagbati.* ✓ ***Call-to-action Button:*** *Isang button na nag-uudyok ng aksyon mula sa mga bisita ng webpage, tulad ng "Matuto Pa" o "Makipag-ugnayan."* ✓ ***Logo:*** *Ang simbolo ng komunidad na kumakatawan sa kanilang identidad at kultura.* ✓ ***Footer:*** *Ang bahagi sa ibaba ng webpage na naglalaman ng mga mahahalagang impormasyon, tulad ng contact details at mga link.* ✓ ***Slider:*** *Isang galerya o slideshow ng mga imahe o impormasyon na nagpapakita ng mga mahahalagang aspeto ng komunidad.* ✓ ***Menu:*** *Isang bahagi ng webpage na naglalaman ng mga link o kategorya upang madaling mag-navigate sa iba't ibang seksyon ng site.* ● *Pagkatapos makompleto ang kanilang mga webpage, bibigyan ng guro ng pagkakataon ang bawat pangkat na i-presenta at ipaliwanag ang nilalaman ng kanilang webpage sa klase, pati na rin kung paano nila ipinakita ang kultura ng Ilaya sa bawat elemento.*	
V. PAGTATAYA *(Assessing Learnings)*	Dadako naman tayo sa pagtataya ng inyong pang-unawa at mga kasanayang inyong nahubog. Pag-isipang mabuti ang pagsusulit na naglalaman ng katangian ng iba’t ibang uri ng pamayanang Pilipino ayon sa kanilang kaligiran o heograpiya.	

Opsiyon 1:

I. "TAMA O MALI": Sasabihin ng guro na isulat ng mga mag-aaral ang salitang TAMA kung wasto ang pahayag at MALI kung hindi wasto ang pahayag. Isulat ang sagot sagutang papel.

1. **Ang pamayanang Ilaya ay matatagpuan sa mga kabundukan, samantalang ang Ilawud ay matatagpuan sa mababababang lupa.**
   (**TAMA** / MALI)
2. **Ang Ilaya at Ilawud ay magkaibang grupo ng mga tao sa isang rehiyon at may magkaibang wika.**
   (TAMA / **MALI**)
3. **Ang Ilawud ay may malakas na impluwensiya ng mga banyaga, samantalang ang Ilaya ay mas nakatuon sa tradisyunal na pamumuhay.**
   (**TAMA** / MALI)
4. **Ang Ilawod ay kilala sa kanilang mas matataas na pamumuhay at pagiging agrikultural.**
   (TAMA / **MALI**)
5. **Ang pamayanang Ilaya ay may mga tradisyunal na kabuhayan tulad ng pangangaso at pangangalap, habang ang Ilawud ay mas nakatuon sa pangingisda at pagsasaka.**
   (TAMA **/ MALI)**

II. OPEN-ENDED RESPONSE: Bubuoin ng mga mag-aaral ang mga pangungusap batay sa kanilang nalaman at naintindihan sa paksa.

1. Maiuugnay ko sa mga Igorot ang aking gawaing _____ (kinagawian o kaugalian ng mag-aaral) dahil ito ay _____ (kaugnayan sa kultura o kinagawian ng mga Igorot).
2. Ang kultural na gawain ng Panay Binukot ay kaugaliang dapat _____ (dapat gawin sa kultural na gawain) dahil _____
3. Ang aking kapaligiran ay _____ (katangian ng kapaligiran) at ito ay nakatulong sa aking kinagawian dahil _____.

	Opsiyon 2: **"PAGPILI NG TAMANG SAGOT":** Sasabihin ng guro sa mga mag-aaral na isulat ang titik ng tamang sagot sa kanilang sagutang papel. **1. Ano ang pangunahing pinagkakakitaan ng mga tao sa pamayanang Ilaya?** A. Pagsasaka B. **Pangangaso at pangangalap** C**.** Pangingisda D. Pagmimina **2. Ano ang pangunahing pagkakaiba ng Ilaya at Ilawud sa kanilang lokasyon?** A. Ang Ilaya at Ilawud ay parehong nasa kabundukan. B. Ang Ilaya at Ilawud ay parehong nasa mababang lupa. C. Ang Ilaya ay matatagpuan sa mababang lupa, habang ang Ilawud ay nasa kabundukan. D. **Ang Ilaya ay matatagpuan sa kabundukan, samantalang ang Ilawud ay nasa mababang lupa.** **3. Ang mga Igorot ay kilala sa kanilang mga sumusunod, maliban sa:** A. Pagmimina ng ginto B. Pagsasaka ng palay at mais C. **Pag-aalaga ng mga alagang hayop** D. Pagtatanim ng mga halamang gamot at gulay **4. Ano ang ibig sabihin ng "Binukot"?** A. Isang tradisyonal na sayaw ng mga Igorot B. Isang uri ng pananamit na isinusulong ng mga Igorot C. Isang uri ng pangkat ng mga katutubo sa Luzon na kilala sa kanilang madisenyong paghahabi D. **Isang babae na hindi lumalabas ng bahay para mapanatili ang kanyang puri at dignidad** **5. Ano ang isang kilalang katangian ng kultura ng mga Igorot?** A. Pagpapaalam sa mga diyos at espiritu sa pamamagitan ng panalangin sa araw-araw B. Pagdiriwang ng mga pag-aasawa at pagkakasal sa ilalim ng tubig o sa gitna ng karagatan

	C. **Pagpapakita ng mga espesyal na kasanayan sa paggawa ng mga kasangkapang yari sa kahoy** D. Pagbuo ng mga pyramid para sa kanilang mga ninuno at para sa kanilang mga mahal sa buhay na yumao **Generalization and Closure: (Paglalahat at Pagpinid)**
VI. KARAGDAGANG GAWAIN / INTERBENSYON	**Option 1: MAIKLING VLOG** ● Bumuo ng pangkat na binubuo ng limang miyembro. ● Gagawa ang bawat mga pangkat ng isang mini-vlog na nagpapakita ng mga kultura ng mga pamayanang Ilaya ● Isasabuhay ng mini-vlog kung paano nakaimpluwensya ang kabundukan sa kanilang pamumuhay. **Option 2: Reflection Writing** • Panuoring muli ang GMA Public Affairs, "'Binukot,' dokumentaryo ni Kara David (I-Witness)," May 10, 2025, https://www.youtube.com/watch?v=_irt4bZA6R0 • Sumulat ng 5,000 salitang essay na magpapahayag ng iyong replekyon patungkol sa bidyo at ang kahalagahan ng pagpapatuloy ng kulturang ito sa kasalukuyang panahon.
VII. PAGNINILAY *(Feedback and Continuous Improvement)*	
VIII. DEKLARASYON SA PAGGAMIT NG AI	Sa paghahanda ng rebisyong *Lesson Exemplar* na ito, gumamit ang may-akda ng Copilot, AI Gemini, ChatGPT, at Perplexity upang mahusay na maisama at mapagsama-sama ang mga komplikado at multidisiplinaryong impormasyon, at makatulong sa pagdisenyo ng mga materyales na madaling maunawaan, kawili-wili, at nagsasama ng iba't ibang pananaw tungo sa praktikal na aplikasyon. Gumamit din ang may-akda ng mga kagamitang ito upang makabuo ng mga mungkahing larawan at ilustrasyon para sa paggamit sa silid-aralan. Sinuri at pininal na ng may-akda ang pagsulat ng nilalaman. Buong pananagutan ng may-akda ang nilalaman ng *Lesson Exemplar* na ito.

Pamagat/Paksa ng Aralin	Ugnayan ng Heograpiya at Kultura	**Modelong Banghay-Aralin**	4

I. LAYUNIN	
A. Pamantayang Pangnilalaman	Naipamamalas ang mapanuring pag-unawa at pagpapahalaga sa pagkahubog ng kamalayang pangkasaysayan at ugnayan ng heograpiya sa pagkakakilanlang Pilipino
B. Performance Standard	Nakapagsasagawa ng proyektong nagpapamalas ng kamalayang pangkasaysayan na angkop sa kontekstong lokal at sariling karanasan
C. Learning Competencies	Nasusuri ang ugnayan ng heograpiya at kultura sa kamalayang pangkasaysayan gamit ang piling mga pamayanan (hal. Igorot, Binukot, Moro, Badjao)
II. BATAYANG SANGGUNIAN SA PAGKATUTO (*Pagpili ng Materyal)*	• *Donesa, Robert John I., "Ang Kalakalang Ilawud-iIaya sa Agusan Noong Panahon ng mga Espanyol", April 20, 2016, https://myspeechesinvitedspeaker.blogspot.com/2016/04/ang-kalakalang-ilawud-iiaya-sa-agusan.html* • *GMA Integrated News, "24 Oras: Mga Badjao, Napanatili Ang Kanilang Sinaunang Kultura at Pamumuhay," May 2, 2017, https://www.youtube.com/watch?v=tWWlpbDxLHQ.* • *GMA Public Affairs, "Reel Time: Kultura at Tradisyon Ng Mga Muslim," May 28, 2019, https://www.youtube.com/watch?v=dQUOh8S-tTA.* • *Ileto, Reynaldo C. Magindanao, 1860-1888: The Career of Datu Utto of Buayan. 2004. Pasig City: Anvil Publishing, Inc.* • *Nogoy, Camilo. "Kaugalian at Paniniwala ng mga Igorot: Salin ng Anim na Kabanata ng Au Coeur Sauvage Des Philippines ni René Jouglet." Philippine Humanities Review 17, no. 2 (2015).* • *Rodil, B. R. The Lumad and Moro of Mindanao. Vol. 209. Minority Rights Group, 1993.* • *Solis, Janet. "Ang konsepto sa kalluman ng Badjao: Pagsilang hanggang pagkamatay." Int J Res 11, no. 14 (2022): 59-77.* • *Veneracion, Jaime Balcos. Agos ng dugong kayumanggi. ABIVA Publishing House, 1990.*
III. NILALAMAN *(Pagsasaayos ng Nilalaman)*	II. Ugnayan ng Heograpiya at Kultura A. Pag-aangkop sa kabuhayang pangkomunidad ng mga Pilipino 2. Ilawod 2.1Moro (Guerras Peraticas/ The Sulu Zone)

	2.2 Badjao 3. Pagtatagpo ng Kalinangang Ilaya at Ilawod	
IV. TUNGUHIN *(Pagtatakda ng Malinaw na Tunguhin at Pagsusuri ng mga Gawain)*	Matapos ang aralin, ang mga mag-aaral ay inaasahang: 1. Natatalakay ang ugnayan ng heograpiya at kultura sa kamalayang pangkasaysayan 2. Napahahalagahan ang mga kamalayang pangkasaysayan ng mga piling pamayanan 3. Naiuugnay ang mga personal na karanasan sa pagpakikita ng kamalayang pangkasaysayan ng kanilang komunidad	
IV. PAMAMARAAN		**TALA SA GURO** *(Panuto sa guro kung paano isasakatuparan ang mga gawain.)*
A. Aktuwalisasyon ng Dating Kaalaman	**UNANG ARAW** **1. Paghango sa Dating Kaalaman** Magandang araw! Sa nakaraang talakayan, ating naipaliwanag ang kaugnayan at kahalagahan ng kapaligiran at heograpiya sa nabuong kultura ng mga lipunang Pilipino, lalo sa mga pamayanang Ilaya. Sa pagkakataong ito, makikita natin ang ugnayan ng heograpiya sa mga pamayanang Ilawod. Ngunit bago natin bigyang diin ang diskusyon sa pamayanang Ilawod, atin munang balikan ang mga katangian ng dalawang pamayanan. **Opsiyon 1: Match the Picture! (Ilaya vs Ilawod)** ● Maghahanda ang guro ng mga larawan na naglalarawan ng kabuhayan, kultura, at heograpiya ng mga pamayanang Ilaya at Ilawod. Halimbawa ng mga larawan: nagtatanim, kabundukan, nangingisda, karangatan, at iba pa. ● Ilalagay ng mga mag-aaral ang mga larawan sa tamang hanay: **Hanay A – Ilaya** **Hanay B – Ilawod**	May dalawang opsyon na pagpipilian ang guro. Maaring ipagawa ang isang gawain sa mga mag-aaral. Ang mga gawain ay magbibigay diin sa talakayan ng pinagkaiba ng pamayananong Ilaya at Ilawod.

	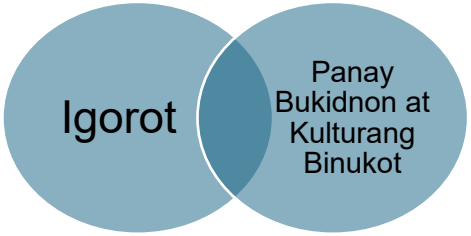 • Pagkatapos mailagay ang mga larawan, bibigyan ng guro ang mga mag-aaral ng pagkakataon na magtalakayan at ipaliwanag kung paano nagkaiba ang mga nilalaman ng bawat hanay. Tatalakayin nila kung ano ang mga katangian ng kabuhayan, kultura, at heograpiya ng bawat pamayanan, at paano ito nagpapakita ng kanilang pagkakaiba. • Ang layunin ng gawaing ito ay mapalalim ang pag-unawa ng mga mag-aaral sa mga natatanging aspekto ng Ilaya at Ilawod at matutunan nila ang mga pagkakaiba ng mga komunidad batay sa kanilang kalikasan at pamumuhay. **Opsiyon 2: Paghambingin: Igorot vs Panay Bukidnon at Kulturang Binukot** • Babalikan ng guro at maikling tatalakayin ang kultura, pamayanan at heograpiya ng mga Igorot at Panay Binukot • Mula sa talakayan sa kultura ng Igorot at Panay Bukidnon (maaaring mamili ang guro ng isang kultural na gawain ng mga Igorot at Panay Bukidnon) gagawa ang mga mag-aaral ng isang Venn Diagram na naghahambing sa dalawang komunidad	Ang gawaing ito ay ideational sapagkat tumutulong ito sa mga mag-aaral na bumuo ng mga ideya patungkol sa pamayanang Ilaya at Ilawod gamit ang mga larawan. Ito rin ay relevant dahil ang mga larawan ay mga kaganapa o mga pagkakataon na nakita o naranasan ng mga mag-aaral. Masusuri ng mga mag-aaral ang mga pamayanang Ilaya at Ilawod at kanilang mahihinuha na ang mga pamayanang ito ay ang mga komunidad na malapit o sa kanila mismo. Ang gawaing ito ay bahaging analysis upang matulungan ang mga mag-aaral na pahambingin ang mga gawaing kultural ng mga Igorot at ng mga Binukot ng Panay Bukidnon.

	Pamprosesong tanong: 1. Ano ang dalawang pamayanan na ibinatay sa kaligaran nito? 2. Bakit nauuri sa pamayanang Ilaya ang pamayanan ng Igorot? 3. Ano ang katangian ng pamayanang Ilaya? 4. Ano ang naging impluwensiya ng kaligiran sa pamayanang Igorot at kulturang Binukot ng Panay Bukidnon? **2. Paglalahad ng Layunin** Tunay na nakaaapekto ang kapaligiran sa kultura at kabuhayan ng mga tao sa isang komunidad. Ito ang nakita natin sa pamumuhay ng mga Igorot at sa kulturang Binukot ng mga Panay na nasa pamayanang Ilaya. Ngayon, matutunghayan natin kung paano nagkaroon ng impluwensiya ang katubigan at karagatan sa pamumuhay ng mga tao dito sa mga pamayanang Ilawod. **Opsiyon 1** **Activity: Saan ako Nakatira?** • Isusulat ng guro ang mga piling pangalan ng mga katutubong komunidad o mga komunidad sa Pilipinas sa isang sticky note o piraso ng papel. • Tutukuyin ng mga mag-aaral kung saang lugar matatagpuan ang mga nakasulat na mga komunidad. • Ilalagay/ Ididikit ng mga mag-aaral ang mga piraso ng papel na may pangalan ng mga piling komunidad o mga komunidad sa mapa ng Pilipinas kung saan ang mga ito matatagpuan. **Pamprosesong tanong:** 1. Sa anong mga lugar o rehiyon sa Pilipinas matatagpuan ang mga piling komunidad?	May dalawang opsyon na pagpipilian ang guro. Maaring ipagawa ang isang gawain sa mga mag-aaral. Ang mga gawain ay magbibigay diin sa talakayan ng katangian ng mga pamayanang Ilawod. Ang gawaing ito ay ideational sapagkat tumutulong ito sa mga mag-aaral na bumuo ng mga ideya patungkol sa pamayanang Ilaya at Ilawod

	2. Ano ang mga tampok o natatanging katangian ng mga lugar o rehiyon kung saan matatagpuan ang mga piling komunidad? 3. Ano ang mga pangunahing katangian ng mga piling komunidad sa listahan? **Opsiyon 2** **Activity: Mamili Tayo!** ● Magbibigay ng isang senaryo sa mga mag-aaral: ”Kayo ng pamilya mo ay namasyal sa Boracay. Gusto ninyong mamili sa palengke ng kanilang mga produkto na prominente sa lugar” ● Mamimili ang mga mag-aaral ng mga produktong kanilang bibilhin mula sa listahan ng mga produkto. *Inihaw na Bangus* *Tinolang Manok* *Isang paso ng bulaklak* *Nakagantsilyong blusa* *Adobong Pusit* *Isang pares ng hikaw na perlas* *Kwintas na Perlas* *Ginisang Lato* *Maaaring magdagdag pa ang guro ng iba pang produkto **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano-ano at bakit ito ang mga produktong iyong binili? 2. Sa anong bahagi ng Pilipinas o kaya ay mga rehiyon ng Pilipinas kadalasang matatagpuan ang mga produktong ito? 3. Ano ang katangian mga lugar o rehiyon na ito? **Preview Day 1: (Paunang Pagtinginsa Unang Araw na Aralin)** "Upang higit na maunawaan ang kultura ng mga pamayanang Ilawod, tatalakayin natin sa susunod na aralin ang mga piling pangkat ng tao na	gamit ang mga larawan. Ito rin ay relevant dahil ang mga larawan ay mga kaganapan o mga pagkakataon na nakita o naranasan ng mga mag-aaral. Ang gawaing ito ay reflective sapagkat hinihingi ang tamang pagdedesisyon ng mga mag-aaral gamit o batay ang ibinigay na sitwasyon o isyu. Ito rin ay relevant sapagkat ang isyu o sitwasyon ay isang pangyayari na kanilang kadalasang nararanasan

	kabilang dito. Sa pamamagitan nito, maipaliliwanag natin ang kaugnayan ng kapaligiran sa kanilang pamumuhay, kultura, at kabuhayan." **C. Closure (Pampinid na Gawain)** "Ang mga produktong nagmumula sa isang lugar ay hindi lamang nagpapakita ng mga hilig at pangangailangan ng mga tao rito, kundi sumasalamin din sa kanilang kultura, heograpiya, at mga paniniwala. Ikaw, anong produkto mula sa inyong lugar ang sa palagay mo ay pinakamahusay na kumakatawan sa kultura, heograpiya, at paniniwala ng inyong pamayanan? Ipaliwanag ang iyong sagot."	
B. Integrasyon ng Bagong Kaalaman	**Ikalawang Araw** **1. Paglalahad ng Halimbawa** **A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Unang Araw na aralin)** Katulad din ng talakayan sa pamayanang Ilaya, naipakikita ang malaking impluwensiya ng heograpiya, kapiligiran, at kasaysayan sa kultura, pamumuhay ng mga pamayanang Ilawod. **Opsiyon 1: Video Analysis: Moana** • Magpapapanood ang guro ng isang bahagi ng palabas na Moana (Disney) na matatagpuan sa link na ito: https://www.youtube.com/watch?v=RTWhvp_OD6s • Aatasan ng guro na suriin ang kabuhayan ng mga tao sa lipunan ni Moana • Magbibigay pokus ang mga mag-aaral sa katangian ng lugar at sa buhay ng mga komunidad na nasa maikling bidyo na napapabilang dito. **Opsiyon 2: Picture Analysis: Sunset by the Sea (Fernando Amorsolo)** • Magpapakita ang guro ng larawan ng likha ni Fernando Amorsolo na Sunset by the Sea (1935).	May dalawang opsyon na pagpipilian ang guro. Maaaring ipagawa ang isang gawain sa mga mag-aaral. Ang mga gawain ay magbibigay diin sa talakayan ng katangian ng mga pamayanang Ilawod. Ang gawaing ito ay ideational sapagkat tumutulong ito sa mga mag-aaral na bumuo ng mga ideya patungkol sa larawang guhit at sa maikling bidyo klip. Ito rin ay relevant dahil ang mga larawan ay mga kaganapan o mga pagkakataon na nakita o naranasan ng mga mag-aaral.

	• Aatasan ng guro na suriin ng mga mag-aaral ang posibleng kabuhayan ng mga tao sa komunidad na nasa larawan. • Magbibigay pokus ang mga mag-aaral sa katangian ng lugar at sa buhay ng mga komunidad na napapabilang dito. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang katangian ng lugar sa larawan? 2. Kung ikaw ay isang mamamayan na bahagi ng lugar na nasa larawan/ bidyo klip, ano ang klase ng pamumuhay na mayroon ka? 3. Ano ang maaaring maging kabuhayan ng mga tao sa komunidad na nasa larawan? 4. Bakit ganoon ang kanilang magiging kabuhayan? **2. Pagtalakay ng Bagong Konsepto** Naiiba ang mga pamumuhay ng mga tao at pamayanan sa kabundukan sa mga pamayanan na malapit sa karagatan. Ang mga pamayanang matatagpuan malapit sa kabundukan o ay bahagi nito (nasa mataas na bahagi) ay Ilaya samantalang ang mga pamayanang malapit sa karagatan (nasa mababang bahagi) ay tinatawag na Ilawod. **Opsiyon 1: Pagtatalakay ng guro (Moro at Badjao)** • Magpapakita ng mga larawan ng mga Moro at Badjao ang guro. • Ipasusuri ng guro ang mga larawan sa mag-aaral. • Magbibigay ng katangian ang mga mag-aaral patungkol sa larawan. • Batay sa kaalamang taglay ng mga mag-aaral, tutukuyin ng klase kung saan matatagpuan ang mga Moro at Badjao sa Pilipinas. • Ang guro ang maglalahad ng impormasyon patungkol sa heograpiya ng komunidad ng mga Moro at Badjao batay sa mga	Ang pagpapakita ng maikling pelikula at pagpapakita ng isang larawang guhit mula sa isang kilalang pintor ay masasabi ring integrative sapagkat may pagkakataon ang guro na ipakilala ang mga likhang sining sa parehong internasyunal at lokal na industriya. Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maipagawa ang isang gawain sa mga mga mag-aaral, sasagutin ang pamprosesong tanong. Maaring indibidwal na pagsagot sa kwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-aaral. **Bibigyang diin ng guro ang kahalagahan, positibo at negatibong epekto ng ugnayang panlabas at panloob ng mga pamayanan.**

	babasahin. Makikita ang babasahin matapos ang ikalawang opsyon.
	• Maaari ring magpakita ang guro ng mga bidyo klip patungkol sa mga Moro at Badjao.
	(halimbawang bidyp klip:)
	
	Para sa mga Moro:
	Real Time: Kultura at Tradisyon ng mga Muslim (GMA Public Affairs)- https://www.youtube.com/watch?v=dQUOh8S-tTA
	
	Para sa mga Badjao:
	24 Oras: Mga Badjao, napanatili ang kanilang sinaunang kultura at pamumuhay (GMA Integrated News)- https://www.youtube.com/watch?v=tWWlpbDxLHQ
	• Tatalakayin din ng guro ang kultura at mga tradisyon ng mga Moro at mga Badjao.
	• Magtatala ang mga mag-aaral ng mga mahahalagang kaisipan mula sa talakayan
	
	Opsiyon 2: Concept Mapping (Article Analysis): Moro at Badjao
	• Hahatiin ng guro ang klase sa apat at bibigyan ng mga babasahing materyales ang guro sa bawat pangkat.
	• Magbibigay ang guro sa bawat pangkat ng pokus na talakayan
	• Aatasan ng guro na gumawa ng isang concept map ang bawat pangkat na tatalakay sa kanilang pokus
	• Ang mga pokus ng bawat pangkat ay ang mga sumusunod:
	  • Unang Pangkat: Katangian ng lugar at heograpiya ng pamayanang Moro
	  • Ikalawang Pangkat: Kultura at Tradisyon ng pamayanang Moro
		Muli ito ay **formative assessment. Integrative** ito sapagkat tumitingin sa malawakang pagtingin ng kultura/kalinangan sa ibatibang aspekto. Ito ay may kaugnayan sa **context** at **connection** sapagkat nakatuon sa kanilang katangiang pinagmulan at kanilang kaugnay na karanasan. Ito ay **explore**, sapagkat ginagalugad sa gawain ang ibatibang kaalaman ukol sa kultura/kalinangan.
		
		Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maisagawa ang napiling opsyon, sasagutin ng mga mag-aaral ang pamprosesong tanong. Maaring indibidwal na pagsagot sa kwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang

	• Ikatlong Pangkat: Katangian ng lugar at heograpiya ng pamayanang Badjao • Ikaapat na Pangkat: Kultura at Tradisyon ng pamayanang Badjao • Bibigyan ng oras ang bawat pangkat upang maiulat sa klase ang kanilang concept map Mga halimbawang babasahin: Para sa Moro: ✓ The Lumad and Moro of Mindanao Minority Rights Group International (1992); Pahina 9-14 Maaaring ma-access sa https://minorityrights.org/app/uploads/2024/04/the-lumad-and-moro-of-mindanao.pdf ✓ The Sulu Zone https://archive.org/details/james-francis-warren-the-sulu-zone/page/7/mode/2up?view=theater Para sa Badjao: ✓ Ang konsepto sa kalluman ng Badjao:Pagsilang hanggang pagkamatay (Solis, Janet (2022)) Maaaring ma-access ang artikulo sa: https://consortiacademia.org/wp-content/uploads/2020/v11i14/b018_ijrse_final.pdf **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang katangian ng mga heograpiya ng mga pamayanang Moro at Badjao?	kasagutan sa mga piling mag-aaral. Bibigyang diin ng unang gawain ay patungkol sa pagbibigay ng mga posibleng solusyon sa mga epekto ng ugnayan panloob at panlabas samantalang ang ikalawang gawain ay ang paghubog ng malalim na pag-unawa sa mga isyung nabanggit sa pamamagitan ng reaksyong papel. Ito ay **inclusive, ideational** at **integrative**. Makikita sa pamprosesong tanong kumikilala ito sa ibatibang konteksto, pag-unawa sa kaisipan at pangkalahatang pagtingin sa gampanin ng heograpiya at kultura sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan ng mga mag-aaral. Ito ay nakatuon din sa **context** at **connection**. Makikita din sa bahaging ito ang **emphatize**, kung saan naiuugnay ng mag-

	2. Ano ang pagkakatulad sa mga kultura at tradisyon ng mga Moro at Badjao? 3. Paano nakaapekto ang heograpiya ng mga pamayanan ng Moro at Badjao sa kanilang tradisyon at kultura? 4. Paano nakatutulong ang kultura at heograpya sa pagpapanatil ng kanilang pagkakakilanlan? **C. Closure: (Pampinid na Gawain)** Gumuhit ng isang simpleng simbolo na sa iyong palagay ay kumakatawan sa natutuhan mo tungkol sa mga Moro at Badjao. Maaaring ito ay isang bagay, hayop, sasakyan, anyong tubig, kasuotan, o anumang simbolong nagpapakita ng kanilang kultura, tradisyon, pamumuhay, o kaugnayan sa kapaligiran. Ipaliwanag ito sa klase. **Preview Day 2: : (Paunang Pagtinginsa Ikalawang Araw na Aralin)** Ang mga pamayanan sa Ilaya at Ilawod ay maaaring may pagkakaiba ng kaugalian, tradisyon, kultura, at pamumuhay na dahil sa epekto ng kanilang heograpiya ngunit may direktang nag- uugnay sa dalawang pamayanan. Sa ating talakayan sa susunod na pagkikita, mas maiintindihan natin na magkaiba man ay magkaugnay ang mga pamayanang ito sa Pilipinas. **Ikatlong Araw** **Pagtatagpo ng Kalinangang Ilaya at Ilawod** Ano sa tingin ninyo ang ginagampanan ng kalagayang pisikal ng mga piling pamayanan ng Ilaya at Ilawud sa pagkakabuo ng ugnayang panlabas? Anong kasunduan ang maaaring maganap sa mga magkakatulad na pamayanan, maari bang magkaroon ng palitan ng kultura ang mga nasabing pamayanan? Sa kasalukuyan ba ay makikita	aaral sa talakayan ang pagpapanatili, pagpapasa at pagpapakilala ukol sa kultura at kalinangan. Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maisagawa ang napiling opsyon, magbabahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang kasagutan sa klase. **Bibigyang diin ng gawaing ito ang pagbibigay ng solusyon sa mga suliranin kaakibat ng pakikipag-ugnayn ng piling pamayanan at ng ating bansa.** Ito ay **relevant** at **responsive.** Ito ay **transdisciplinary** at **problem-solving.** Tumatawid ito sa wika at pagbubuo ng kaisipan at iba pang bahagi ng karunungan. Nakatuon din ito sa pagbibigay ng solusyon sa suliranin. Gayundin, dahil sa may

	ang epekto ng ganitong pagkakahati sa iba't ibang bansa? Ito ang mga katanungang ating sasagutin sa pagpapatuloy ng ating aralin. (Para sa mas malalim na pagtalakay, maaaring basahin ng guro ang akda ni Jaime B. Veneracion na Agos ng Dugong Kayumanggi) **3. Developing Mastery** **A. Recap of Day 2 (Balik-tanaw Ikalawang Araw na Aralin** **OPSYON 1: SAN-DUNONG** ● Ang guro ay magbibigay ng mga usapin na may kinalaman sa kalakalang panloob at panlabasa, usaping teritoryal (Panloob at Panlabas) at Paglaganap ng mga dayuhang implwuwensiya sa kasalukuyan**.** ● Papangkatin ang klase sa lima. ● Pipili ang bawat pangkat at tatalakayin ang kanilang mungkahing solusyon sa napiling suliranin. ● Matapos ng paglalahat ng bawat pangkat ay magsasagawa ng malayang talakayan ang guro sa paghahabi ng solusyon gamit ang iba't ibang pananaw. **MGA SULIRANIN:** ● Mataas na bilang ng mga produktong inaangkat kompara sa produktong inululuwas ng ating bansa. ● Mahigpit na kompetisyon mula sa mga produktong inaangkat. ● Patuloy na paggigipit ng bansang China sa mga teritoryong sakop ng Pilipinas. ● Globalisasyon bilang daan ng pag-angat ng banyagang kultura. ● Hindi pagkilala sa karapatan ng mga katutubo sa kabila ng pagpapatupad ng R.A. 8371 o Indegenous People's Rights Act (IPRA Law) ● Paglaganap ng Neokolonyalismong Kultural sa mga kabataang Filipino.	mga iba pang kaalaman at kakayahan na hinuhubog ito ay **integrative** at makikita ang pagiging malikhain sa pagbuo ng sanaysay at argumento kung kaya ito ay **creative**.

	OPSYON 2: "CASE ANALYSIS" ● Ang guro ay magbibigay ng mga usapin na may kinalaman sa kalakalang panloob at panlabasa, usaping teritoryal (Panloob at Panlabas) at Paglaganap ng mga dayuhang implwuwensya sa kasalukuyan. ● Pipili at gagawa ng reaksyong papel ang mga mag-aaral batay sa babasahing napili ng guro. ● Matapos nito ay padadaluyin ng guro ang pagpapalitan ng kaisipan sa pagbibigay ng argumento sa napiling sitwasyon. **MGA PAKSANG PAGPIPILIAN:** ● Mataas na bilang ng mga produktong inaangkat kumpara sa produktong iniluluwas ng ating bansa. ● Mahigpit na kompetisyon mula sa mga produktong inaangkat. ● Patuloy na paggigipit ng bansang China sa mga teritoryong sakop ng Pilipinas. ● Globalisasyon bilang daan ng pag-angat ng banyagang kultura. ● Hindi pagkilala sa karapatan ng mga katutubo sa kabila ng pagpapatupad ng R.A. 8371 o Indegenous Peoples Right's Act (IPRA Law) ● Paglaganap ng Neokolonyalismong Kultural sa mga kabataang Filipino. Para sa mas malalim na talakayan, maaaring basahin ang naisulat na talumpati na "Ang Kalakalang Ilawud-iIaya sa Agusan Noong Panahon ng mga Espanyol" sa link na https://myspeechesinvitedspeaker.blogspot.com/2016/04/ang-kalakalang-ilawud-iiaya-sa-agusan.html	

	C. Closure: (Pampinid na Gawain)	
C. Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan	**Ikaapat na Araw** **1. Pagtukoy sa Praktikal na Aplikasyon** **A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Ikatlong Araw na aralin)** Matapos ninyong maging kabahagi sa pagsusuri at paglalapat ng mga posibleng hakbang upang matugunan ang iba't ibang usapin na maaaring makaapekto sa pagbuo ng inyong kamalayang pangkasaysayan ay inyo namang ilalapat ang mga nabuong kasanayan na tutulong upang bigyang-diin ang pagpapahalaga sa inyong kamalayang pangkasaysayan gamit ang local na karanasan. **Opsiyon 1: "KAMPANYANG PANLIPUNAN"** ● Ang guro ay magbibigay ng panuto sa mga mag-aaral sa paggawa ng isang napapanahong kampanyang panlipunan o social awareness campaign patungkol sa pagpapakita ng Pagpapahalaga sa kanilang kamalayang pangkasaysaya gamit ang kanilang social media account ● Maaaring ito ay isang slogan, poster, sanaysay/opinyon at iba pang katulad na Gawain. ● Bibigyan ng pagkakataon na makapagbahagi ang mga mag-aaral ng kanilang nagawang kampanya sa klase. **Opsiyon 2: Katangi-tangi sa Aking Komunidad (Community Cultural Mapping) Activity)** ● Ang guro ay magbibigay ng panuto sa mga mag-aaral sa paggawa ng Community Cultural Mapping ng komunidad ng mga mag-aaral	

	● Gagabayan ng guro ang mga mag-aaral sa mga elementong kultural na dapat nilang tingnan, hanapin, at itala sa kanilang pagsisiyasat na matatagpuan sa kanilang komunidad. ● Bibigyan ng pagkakataon na makapagbahagi ang mga mag-aaral ng kanilang mga natatanging pagkakakilanlang kultural ng kanilang komunidad sa klase. **2. Paglalahat** Sa mga nagdaang araw ay naipakita ninyo ang kaugnayan ng inyong heograpiya at kultura sa pagbuo ng inyong kamalayang pangkasaysayan, gayundin ang mga kasanayan na kailangan sa pagpapanatili nito. Sa bahaging ito ng ating aralin ay bubuo naman kayo ng pagninilay sa kung paano ninyo mapapahalagahan, maipagmamalaki, maipagpapatuloy ang pagpapayabong ng inyong kamalayang pangkasaysayan. **Opsiyon 1: "Coat of Arms"** ● Iaatas ng guro sa bawat mag-aaral ang pagbuo ng isang Coat of Arms na magpapakita ng kanilang pagkakaunawa sa kahalagan ng kanilang heograpiya, kultura, at kamalayang pangkasaysayan maaring ilagay ang mga historical na lugar, natatanging tradisyon, mahalagang ambag ng komunidad sa kanilang pag-unlad at iba pang maglalarawan sa kanilang local na kasaysayan. ● Ibahagi sa klase ang ginawang Coat of Arms at ipaliwanag kung ano ang ibig sabihin nito. **Opsiyon 2: "AKO AT ANG AKING KOMUNIDAD"** ● Iaatas ng guro sa bawat mag-aaral ang pagbuo ng isang malikahaing paglalarawan ng kaugnayan ng kaniyang pisikal na lokasyon, kultura, at kalinangan ng kanilang komunidad sa pagbuo ng kanilang kamalayang pangkasaysayan.	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maisagawa ang napiling opsyon, magbabahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang natapos na gawain sa klase. **Bibigyang diin ng gawaing ito ang paglilipat ng kasanayan para sa ibatibang konteksto.** Ang bahaging ito ay parehong **relevant** at **reflective**. Hinahasa ang pagiging malikhain, kritikal at mapanuring pag-iisip.

	● Maaaring gawin ang paglalahad sa pamamagitan ng isang poster, slogan, tula, awit, sayaw, at iba pang kaparaanan sa pag-uulat ● Ibahagi sa klase ang ginawang paglalarawan at ipaliwanag sa klase ang ibig sabihin nito.	Ito ay **reflective**. Ipinapakita dito ang kritikal na kaisipan at metacognition sa pagbuo ng gawain at paliwanag ukol dito. Makikita din sa gawain ang yugto ng **emphatize** kung saan nailalagay ng mag-aaral ang kanilang damdamin sa paksa.
V. PAGTATAYA *(Assessing Learnings)*	Dadako naman tayo sa pagtataya ng inyong pang-unawa at mga kasanayang inyong nahubog. Suriing mabuti ang mga terminolohiya at kaisipang nakapaloob sa mga katanungang inyong sasagutin. **OPSYON 1: "TAMA O MALI"** Sasabihin ng guro na isulat ng mga mag-aaral ang salitang TAMA kung wasto ang pahayag at itama ang salitang nakahilig kung hindi wasto ang pahayag. Isulat ang sagot sagutang papel. 1. Mayroong malaking bahaging ginagampan ang heograpiya at kultura sa pagkakabuo ng kamalayang pangkasaysayan 2. Ang sinaunang pamayanang Filipino ay bunga ng ugnayan ng Sa-raya (Ilaya) at Sa-ilud (Ilawud) 3. Halimbawa ng pamayanang Ilaya ay ang mga bayan na ang pangunahing produkto at kalakal ay mula sa kabundukan 4. Ang kalakalan at ugnayan ng mga pamayanan ay nagaganap sa tabing – ilog o sa mga katubigan. 5. Ang pamayanang Ilawud ay matatagpuan sa tabi ng dagat o malalaking ilog. 6. Ang Binukot ay isang kultura na matatagpuan sa pamayanan/bayan ng Ifugao. 7. May nagaganap nang ugnayan panlabas ang mga sinaunang Filipinong pamayanan sa mga karatig bansa. 8. Ang Sanduguan ay isang ritwal na nagpapakita ng ugnayan ng mga pamayanan noong unang panahon. 9. Ang barkong pandigma ng sinaunang Filipino ay kilala sa tawag na Galyon.	

10. Ang mga pamayanang malapit sa katubigan ay higit na mabilis na umunlad kung ihahambing sa mga pamayanang nabuo sa Ilawud.

Sagot: Tama, Tama, Tama, Tama, Tama, Panay Bukidnon, Tama, Tama, Karakoa, Tama.

Opsiyon 2:

Multiple Choice. Buuin ang mga pangungusap. Isulat ang titik ng tamang sagot

1. Ang pamayanang nabuo malapit sa tabing-ilog ay kilala sa tawag na _____
   A. Bayan
   B. Ilawud
   C. Ilaya
   D. Ili
2. Ang mga babae na kinukubli at tinatago ay kilala bilang bahagi ng kanilang kultura ay tinatawag na _____.
   A. Alay- Iraya
   B. Binuclot
   C. Binukot
   D. Nabukot
3. Inilalarawan sila bilang mga Sea Gypsies_____.
   A. Badjao
   B. Ifugao
   C. Igorot
   D. Moro
4. Ang pangunahing hanapbuhay ng mga Igorot ay _____.
   A. Pagmimina
   B. Pagsasaka
   C. Pagtatrabaho sa opisina
   D. Pangingisda at pagsisid sa dagat

	5. Ang pangunahing layunin ng mga ritwal at seremonya ng mga Igorot ay _____. A. Pagkaubos ng tradisyon B. Pagpapakita ng yaman ng kanilang mga angkan C. Pag-aaral ng Kasaysayan at ng kultura ng kanilang salinlahi D. Pagpapahalaga sa kalikasan, mga espiritu, at mga diyos 6. Ang mga pangkat-etniko na matatagpuan sa Mindanao na hindi Moro ay tinatawag na_____ A. Batak B. Indio C. Lumad D. Malay 7. Ang mga Badjao ay may malaking pagpapahalaga sa mga kababaihan. Bawal hawakan ng lalaki ang isang babae hanggat hindi pa sila kasal. Itong kaugalian na ito ay tinatawag na _____ A. Akalummuh B. Asammal C. Emic D. Luwaan 8. Ang Sulu Zone ay tinagurian na _____ ng Sulu at Celebes Sea. A. Border Zone B. Protectorate Zone C. Sultanate Zone D. War Zone 9. Malaking populasyon ng mga Moro ay matatagpuan sa_____ A. Luzon B. Mindanao C. Palawan D. Visayas

	10. Isang dokumento na nagpapatunay na mayroon nang kapasidad ng pakikipagkapalakan sa pagitan ng isang pinuno ng balangay at sa kapwa nito pinuno_____ A. Akkadian Cuneiform B. Chinese Bronze Inscriptions C. Laguna Copperplate Inscriptions D. Palermo Stone Generalization and Closure: (Paglalahat at Pagpinid) After students share their citizen action statements, close with:
VI. KARAGDAGANG GAWAIN / INTERBENSYON	**Option 1: Remediation Activity:** **"Reflective Essay":** Ipagagawa ng guro ang isang repleksyon sa mga mag-aaral patungkol sa kanilang karasanasan na maaaring may kaugnyan sa kanilang kamalayang pangkasaysayan. 1. Magbigay ng personal na karanasan sa iyong komunidad kung saan ang inyong lokasyon at kulturang kinalakihan ay nagpapakila ng kaugnayan sa pagkakahubog ng mga naninirahan dito (Ekonomiko, Kultural, at Pulitikal) 2. Sa iyong pananaw, paano mo mapapahalagahan ang yaman ng inyong komunidad sa pagpapaunlad ng iyong kamalayang pangkasaysayan? **Option 2: CITY TRAVEL BROCHURE** Ang mga klase ay hahatiin sa limang pangkat, ang bawat pangkat ay aatasang gumawa/gumuhit ng isang travel brochure ng kani-kanilang komunidad na magbibigay impormasyon sa yaman at importansiya ng kanilang kulturang material at di-materyal. **CITY-TOK:** Isang Gawain ng pakikipanayam sa ilang piling mamamayan ng komunidad tungkol sa pagbabahagi ng yaman at importansiya ng kanilang (Mag-aaral) komunidad gamit ang Tiktok platform (Pre-recorded)

VII. PAGNINILAY *(Feedback and Continuous Improvement)*	
VIII. DEKLARASYON SA PAGGAMIT NG AI	Sa paghahanda ng rebisyong *Lesson Exemplar* na ito, gumamit ang may-akda ng Copilot, AI Gemini, ChatGPT, at Perplexity upang mahusay na maisama at mapagsama-sama ang mga komplikado at multidisiplinaryong impormasyon, at makatulong sa pagdisenyo ng mga materyales na madaling maunawaan, kawili-wili, at nagsasama ng iba't ibang pananaw tungo sa praktikal na aplikasyon. Gumamit din ang may-akda ng mga kagamitang ito upang makabuo ng mga mungkahing larawan at ilustrasyon para sa paggamit sa silid-aralan. Sinuri at pininal na ng may-akda ang pagsulat ng nilalaman. Buong pananagutan ng may-akda ang nilalaman ng *Lesson Exemplar* na ito.

Pamagat/Paksa ng Aralin	Pag-Uugnay ng mga Kultura at Kamalayang Pangkasaysayan sa Sariling Konteksto at Karanasan	**Modelong Banghay-Aralin**	5-6

I. LAYUNIN	
A. Pamantayang Pangnilalaman	Naipamamalas ang mapanuring pag-unawa at pagpapahalaga sa mga pananaw ng pagkahubog ng sinaunang pangkalinangang Pilipino tungo sa pambansang pagkakakilanlan.
B. Pamantayan sa Pagganap	Nakapagsasagawa ng proyekto na nagsusulong sa pagpapahalaga sa kalinangang Pilipino at pambansang pagkakakilanlang angkop sa karanasang lokal.
C. Mga Kasanayang Pampagkatuto	Naiuugnay ang mga kultura at kamalayang pangkasaysayan sa sariling konteksto at karanasan
II. BATAYANG SANGGUNIAN SA PAGKATUTO (*Pagpili ng Materyal)*	Mayumi Sitoy, "Kulturang Pilipino, Sagisag ng Pagkakaisa," Ang Tulay, October 16, 2021, https://addushstulay.wordpress.com/2021/10/16/kulturang-pilipino-sagisag-ng-pagkakaisa/. ● Bisa, Simplicio R. "Wika at Kultura: Pagsasaling Nagpapakahulugan." Philippine E-Journals, 1991. https://ejournals.ph/article.php?id=7757. ● Author(s). "Title of Article." International Journal of Research, vol. 11, no. 9, September 2024. https://ijrjournal.com/index.php/ijr/article/view/1390. ● Calilan-Pascal, Lyssa. "Kultura ng Pilipinas." Lyssa Calilan-Pascal's Personal Website. Accessed May 8, 2025. https://lyssacalilanpascal.weebly.com/kultura.html. ● Mundo, Mike Iverson. "Ang Mga Elemento ng Kultura." Scribd. Accessed May 8, 2025. https://www.scribd.com/document/428928813/Ang-Mga-Elemento-Ng-Kultura. ● Cerda, Christoffer Mitch Celino. "Ang Hindi Lumingon sa Pinanggalingan: Ang Diskurso't Kamalayang Pangkasaysayan sa mga Pelikulang Heneral Luna at Balangiga: Howling Wilderness." In Ang Mahaba't Kagyat na Buhay ng Indie Sinema, 455–473. Quezon City: University of the Philippines Press, 2023. https://www.researchgate.net/publication/374900121_Ang_Hindi_Lumingon_sa_Pinanggalingan
III. NILALAMAN *(Pagsasaayos ng Nilalaman)*	Pag-uugnay ng mga kultura at kamalayang pangkasaysayan sa sariling konteksto at karanasan. *Konteksto ng Sariling Komunidad (Interseksiyon ng Sarili at Lipunan

IV. TUNGUHIN *(Pagtatakda ng Malinaw na Tunguhin at Pagsusuri ng mga Gawain)*	***Matapos ang aralin, ang mga mag-aaral ay inaasahang:*** 1. Natatalakay ang kahulugan, katuturan, at elemento ng kultura. 2. Naiuugnay ang mga kultura at kamalayang pangkasaysayan sa sariling konteksto at karanasan. 3. Naiuugnay ang kahalagahan ng kultura sa kamalayang pangkasaysayan bilang isang Pilipino.	
IV. PAMAMARAAN		**TALA SA GURO** *(Panuto sa guro kung paano isasakatuparan ang mga gawain.)*
A. Aktuwalisasyon ng Dating Kaalaman	**UNANG ARAW** **Panimulang Gawain** **Week 1, Day 1- *Peer Recap*** Pumili ng 2–3 estudyante upang magbigay ng maikling buod (2–3 pangungusap) ng nakaraang talakayan. Magbigay ng follow-up questions upang masegurong tama ang recap. **1. Paghango sa Dating Kaalaman** Magandang araw! Paano mo makikilala ang iyong sarili bilang isang Pilipino? Sa pagsisimula ng linggong ito, ating tatalakayin ang kaugnayan ng kultura at kamalayang pangkasaysayan. Susubukan nating pag-ugnayin ang kulturang Pilipino sa ating kamalayang pangkasaysayan. Simulan natin ang ating gawain sa pamamagitan ng pagtalima sa mga aktibidad na may kinalaman sa pag-alala sa nakaraang aralin.	Para sa unang araw**,** pumili ng isa sa mga opsiyon na maaaring gamitin para sa Week 1 at Week 2. Siguraduhin na ang napiling aktibidad ay naaayon sa layunin ng aralin at konektado sa recall at closure activity ng bawat linggo. Para sa unang araw**,** may dalawang opsyon ang maaaring gawin sa loob ng silid-aralan. Ang 'TUGMA BA at PAG-ISIPAN MO', ay mga opsyon na tutulong sa guro upang mabatid ang kaalaman ng mga mag-aaral mula sa nakalipas na talakayan. Maaaring bahagyang talakayin habang sinasagutan sa klase ang opsyon 1 at 2.

Opsiyon 1:: Word Puzzle

Ang guro ay maghahanda ng gawain sa pagtutugma sa paniniwala at pananampalataya.

Hanay A	*Hanay B*
1. Batay sa nakalipas na talakayan, ang kultura ng Ilaya ay nauugnay sa mga komunidad na makikita sa mga _____.	*A. Ilawod*
2. Ang _____ ay isang kultural na kasanayan partikular sa mga kababaihan ng Panay, Bukidnon. Sila ay itinatratong prinsesa sa kanilang komunidad.	*B. Cordillera*
3. Ang mga Igorot ay matatagpuan sa _____ sa isla ng Luzon.	*C. Paniniwala at ritwal.*
4. Ang kultura ng Ilaya ay may malalim na koneksyon sa kanilang _____ at _____.	*D. Kabundukan o Matac na Lugar*
5. Ang _____ ay kalimitang nasa ibabang bahagi ng kalupaan at malimit na malapit sa lawa, ilog, at dagat.	*E. Binukot.*

Sagot: D, E, B, C, A,

Panuto: Basahin at unawain ang bawat pahayag sa Hanay A. Piliin ang tamang sagot sa Hanay B at isulat ang titik ng wastong sagot sa iyong kuwaderno. Pagkatapos masagutan ang gawain, sagutin ang mga pamprosesong tanong.

Pamprosesong Tanong:

1. Bakit mahalagang pagyamanin at igalang ang iba't ibang paniniwala, tradisyon, kultura ng mga pangkat-etniko sa ating bansa?
2. Kung ikaw ay bahagi ng isang katutubong pangkat, paano mo mapapangalagaan at maipagmamalaki ang iyong kultura?

Opsiyon 2: WALL of WORDS-Bumuo ng Ugnayan

Panuto: Piliin sa Wall of Words ang dalawang salitang magkaugnay. Pagdugtungin ang mga ito upang mabuo ang tamang pares ng pangkat etniko at kanilang kabuhayan.

	Wall of Words: Maranao, Mangyan, T'boli, Tausug, Kara-a, Pangingisda, Paghahalaman, Pagtatanim, Pangangalakal, Paghahabi Halimbawa: Maranao ⟹ Pangingisda Pagkatapos mabuo ang lahat ng pares, ipaliwananag kung bakit magkaugnay ang mga ito. **Pamprosesong Tanong:** Paano nakatutulong sa mga pangkat-etniko ang kanilang kabuhayan sa pagpapanatili ng kanilang kultura? **1. Paglalahad ng Layunin** ***Opsiyon 1: Article Analysis*** Panuto: Basahin at suriin ang bawat pangungusap tungkol sa iba't ibang pangkat etniko sa Pilipinas. Gamit ang mga salitang nasa kahon ng mga sagot, punan ang patlang upang mabuo ang tamang pahayag. Isulat ang iyong sagot sa kuwaderno. Pagkatapos, makilahok sa talakayan sa pamamagitan ng pagsagot sa mga pamprosesong tanong. 1. Ang mga Maranao sa Lanao de Sur ay may pangunahing kabuhayang _____. 2. Ang mga Mangyan sa Mindoro ay umaasa sa _____ bilang kabuhayan. Sinasabing ang kanila teritoryo ay may matabang lupa at kagubatan. 3. Ang mga T'boli sa katimugang Mindanao ay may tradisyonal na kabuhayan tulad ng paghahabi ng tela at _____ sa mababang lugar. 4. Ang Tausug ay pangkat etniko sa katimugang bahagi ng PIlipinas. 5. Ang pangunahing hanap-buhay nila ay _____. 6. Ang mga Karay-A ng Antique ay mayroong pangunahing hanapbuhay na _____.	Pumili ng isa sa mga opsiyon na maaaring gamitin para sa Week 1 at Week 2.

	Mga sagot: 1. Pangingisda 2. Paghahalaman 3. Pagtatanim 4. Pangangalakal 5. Pagsasaka, Pangangalakal, at Pangingisda **Pamproseong Tanong:** 1. Ano-ano ang pangunahing kabuhayan ng mga pangkat etnikong binanggit sa gawain? 2. Paano naiimpluwensiyahan ng kanilang kapaligiran ang uri ng kanilang hanapbuhay? ***Opsiyon 2*** ***Activity: Digital Map Pinning (Google Maps/Google Earth)*** Panuto: Hanapin at lagyan ng pin ang lokasyon ng Maranao, Mangyan, T'boli, Tausug, at Karay-a. Idagdag ang kanilang pangunahing kabuhayan sa bawat pin. Pamprosesong Tanong: 1.Ano ang napansin mo sa lokasyon ng bawat pangkat etniko? 2.Paano nakaaapekto ang kanilang lokasyon sa kanilang kabuhayan? ***Preview Day 1: (Paunang Pagtingin sa Unang Araw na Aralin)*** Preview Day 3: "Tomorrow we apply checks and balances to real and hypothetical scenarios you will analyze government actions and determine whether they comply with the constitutional system."	

	C. Closure (Pampinid na Gawain) ***Week 1, Day 1-*** Pamprosesong Tanong: • Paano nakaapekto ang lokasyon sa kabuhayan at kultura ng mga komunidad na binanggit sa gawain? ***Week 2, Day1- Pair Sharing*** • Ipares ang mga mag-aaral. Bawat isa ay magbahagi ng isang insight mula sa aralin ngayong araw. Pagkatapos ng 3 minuto, hilingin sa ilang pares na ibahagi ito sa klase.	
MB. Integrasyon ng Bagong Kaalaman	**Ikalawang Araw** **1. Paglalahad ng Halimbawa** **A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Unang Araw na aralin)** Ang kultura ay salaysay ng ating kasaysayan na patuloy nating isinasabuhay at ang kamalayang pangkasaysayan ay ang ating malay sa kahalagahan ng kuwentong ito**.** Bilang mamamayan, ang pagyakap sa kultura at kasaysayan ay susi sa pagiging tunay na Pilipino. Upang higit nating maunawaan ang ating pagka-Pilipino, marapat na maunawaan natin ang ating kultura. Talakayin natin ang kultura at mga elemento nito. **B. Week 2, Day 2- Wall of Words** • Magbigay ng mini quiz tungkol sa nakaraang aralin. **Opsiyon 1: Video Analysis** Note: Watch one or both videos (teacher's choice based on class)	Para sa ikalawang araw, pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos magawa ng magaaral, sasagutin ang pamprosesong tanong. Bibigyang-diin ng guro ang mga halimbawa ng elemento ng kulturang Pilipino at kahalagahan nito. (Ang mga gawain ay formative assessment. Integrative rin ito sapagkat pinapakita ng talahanayan ang ugnayan ng mga halimbawa ng bawat elemento ng kultura. Ito ay may kaugnayan sa context at connection sapagkat nakatuon sa

	“IHANAY NATIN” ● Ang guro ay magpapakita ng isang blangkong talahanayan (makikita sa opsiyon 2) na naglalaman ng mga halimbawa ng kultura. ● Pipili ng mga mag-aaral na magpupuno sa halimbawa ng kultura. ● Katuwang ang guro, ipaliliwanag ng mga mag-aaral at padadaluyin ang kanilang sagot sa harapan ng klase. Pamprosesong Tanong: 1.Ano-anong halimbawa ng kultura ang iyong natukoy mula sa video? 2.Paano naipakita sa video ang pagkakaiba-iba ng kultura sa Pilipinas? **Opsiyon 2: Cooperative Video Exploration Challenge** **“THINK, PAIR, AND SHARE”** ●Papangkatin ng guro ang klase sa pito at bibigyan ng nakatalagang paksa na may kinalaman sa kulturang Pilipino. ●Maaaring ipakita ng guro ang blangkong talahanayan sa pisara. Maaari ding gumamit ng Interactive Board, Smart TV, o Projector (if available) para sa pag-flash ng blangkong talahanayan. ●Ang bawat pangkat ay inaasahang pipili ng mga mag-aaral mula sa kanilang hanay para punan ang talahanayan at ipaliwanag ang sagot ng pangkat. 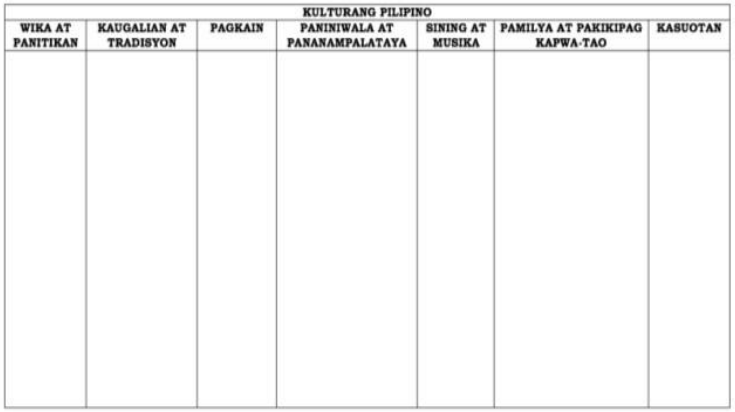 KULTURANG PILIPINO WIKA AT PANITIKAN | KAUGALIAN AT TRADISYON | PAGKAIN | PANINIWALA AT PANANAMPALATAYA | SINING AT MUSIKA | PAMILYA AT PAKIKIPAG KAPWA-TAO | KASUOTAN	kanilang katangiang pinagmulan at kanilang kaugnay na karanasan. Ito ay explore sapagkat ginagalugad sa gawain ang ibat ibang kaalaman ukol sa kultura at halimbawa nito). Sa mga Opsyon, magtatalakay ang guro ng tungkol sa kultura, elemento nito, at koneksyon ng bawat isa sa pagkaPilipino. Inaasahan na ang mga magaaral ay makikilahok sa talakayan. Inclusive, ideational, at integrative ang prinsipyong gagamitin upang mas higit na maunawaan ng mga mag-aaral ang talakayan. Ito ay nakatuon din sa context at connection. Makikita rin sa bahaging ito ang emphatize kung saan naiuugnay ng mag-aaral sa talakayan sa pagpapanatili, pagpapasa, at pagpapakilala ukol sa

	Pamprosesong Tanong: 1. Nailagay ba sa nararapat na hanay ang mga meta cards na naglalaman ng mga halimbawang kulturang Pilipino? 2. Maaari mo bang ipaliwanag ang bawat halimbawang kulturang Pilipino na iyong nailapat sa bawat hanay? 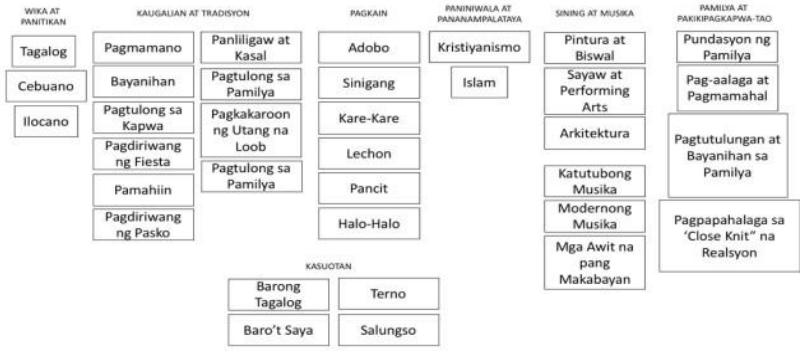 Para sa OPSIYON 1 at 2, nasa itaas ang mga halimbawa na maaaring ihanay ng mga mag-aaral. Ang guro ay maaaring magdagdag ng iba pang halimbawa. **2. Pagtalakay ng Bagong Konsepto** **Opsiyon 1: "PAGTALAKAY NG GURO!"** Ang kultura ay isang malawak na konsepto na tumutukoy sa kabuuan ng mga pag-uugali, tradisyon, paniniwala, sining, kasaysayan, wika, at kaugalian na ipinapasa mula sa isang henerasyon patungo sa susunod. Ang Kulturang Pilipino ay tumutukoy sa kabuoan ng mga tradisyon, kaugalian, paniniwala, sining, wika, pagkain, at pamumuhay ng mga Pilipino. Ito ang mga gawi, pamamaraan, at pagpapahalaga na nagpapakita ng ating pagkakakilanlan bilang isang bansa at pagiging Pilipino. Ang kultura ng Pilipinas ay resulta ng maraming taon ng historikal na proseso at impluwensiya mula sa iba't ibang lahi, kabilang na ang mga Indigenous Peoples, Espanyol, Amerikano, at Hapon.	kultura at kaugnayan nito sa sariling karanasan. Sa pagtalakay, mahalagang maging relevant at responsive ang approach sa pagtuturo. Inaasahan ding transdisciplinary at problem-solving ang atake sa talakayan at interaksiyon sa klase. Nailalahad ang koneksyon ng bawat isa kaya ito ay integrative. Makikita ang pagiging malikhain sa pagbuo ng sanaysay at argumento kung kaya ito ay creative. Tatalakayin ng guro ang iba't ibang elemento ng kultura at kaugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan. Makikibahagi ang mga mag-aaral sa pamamagitan ng pagpuno sa mga talahanayan at pagpapaliwanag dito.

Ang kulturang Pilipino ay isang mash-up ng mga tradisyon at kasanayan mula sa iba't ibang kultura ngunit nakatuon sa mga pagpapahalaga at gawi na natutuhan at ipinasok ng mga Pilipino sa kanilang pang-araw-araw na buhay.

Pinagkunan:
(https://www.scribd.com/document/954180224/Kasaysayan-DLL-Week-4)

Bilang pagpapalalim sa paksa, ang concept map ay maaaring gamitin upang makita ang koneksiyon at lalim ng bawat elemento sa kabuoang kulturang Pilipino.

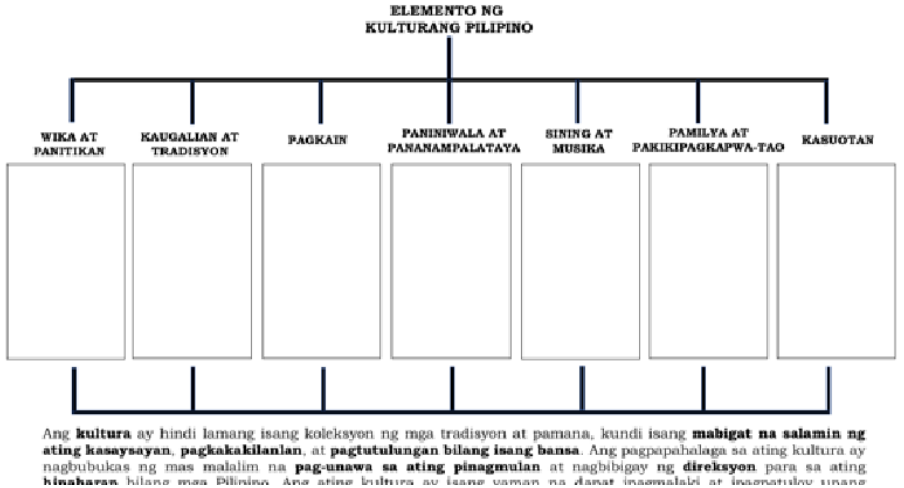

Pamprosesong Tanong:

1. Ano-anong mga elemento ang bumubuo sa Kulturang Pilipino batay sa binasang teksto?
2. Bakit tinawag na “mash-up” ang kulturang Pilipino? Ano-anong iba’t ibang lahi ang nag-ambag o nag-iwan ng impluwensiya rito?
3. Magbigay ng isang halimbawa ng tradisyon, pagkain, o gawi sa inyong pamilya na sa tingin mo ay impluwensiya ng ibang lahi ngunit nakatuon na sa pang-araw-araw na buhay ng Pilipino.

	Opsiyon 2: "HABING KAISIPAN: USAPANG KULTURA!" **TALAKAYAN UKOL SA ELEMENTO NG KULTURA** **1.WIKA AT PANITIKAN** - Ang wika ay isang mahalagang bahagi ng kulturang Pilipino. Iba't ibang mga wika at diyalekto ang ginagamit sa iba't ibang rehiyon ng bansa tulad ng Tagalog, Cebuano, Ilocano, Hiligaynon, at marami pang iba. Ang wika ay hindi lamang isang kasangkapan sa komunikasyon kundi isang mahalagang salamin ng ating kultura at pagkakakilanlan. Ang **panitikan** naman ay tumutukoy sa mga akdang nasusulat o naipapahayag sa wika na nagpapakita ng karanasan, damdamin, kaisipan, at kultura ng isang tao o lipunan. Isa itong paraan ng pagpapahayag gamit ang salita—pasalita man o pasulat. Sa payak na pagpapaliwanag, ang panitikan ay kuwento ng tao at ng kaniyang buhay, damdamin, at karanasan na ipinapahayag sa masining na paraan. Ito ay binubuo ng tula, maikling kuwento, nobela, alamat at epiko, talumpati, sanaysay at dula. **2.KAUGALIAN AT TRADISYON** - Ang kaugalian at tradisyon ay mahalagang bahagi ng kulturang Pilipino. Ito ang mga nakaugaliang gawi, paniniwala, at ritwal na naipapasa mula sa isang henerasyon patungo sa susunod. Ang mga ito ay sumasalamin sa pagpapahalaga, pananampalataya, at pamumuhay ng mga Pilipino. Narito ang mga halimbawa ng kaugalian at tradisyon bilang bahagi ng kulturang Pilipino: **A.Mga Kaugaliang Pilipino** 1.a Pagmamano 1.b Paggamit ng 'po at opo' 1.c Bayanihan	Ang mga elemento ng kultura ay maaaring gamitin upang talakayin malalim gamit ang halimbawa at pagpapaliwanag. Maaaring palalimin ng talakayan sa kultura at elemento nito gamit ang mga datos, pahayag ng mga eksperto, mga pangyayari na ma suriin, at iba pang maka kulturang Pilipino at mga hamong taglay nito sa makabagong panahon. Maaari ding bigyang-pansin pangyayaring lokal na may kinalaman sa kultura at pangkasaysayan.

	1.d Pagpapahalaga sa Pamilya 1.e Paggalang sa paniniwala ng iba **B.Mga Tradisyong Pilipino** 2.a Fiesta 2.b Simbang gabi 2.c Harana at panliligaw 2.d Kasalan sa tradisyong Pilipino 2.e Paglalamay at burol **3.PAGKAIN** - Ang pagkain ay isang mahalagang aspekto ng kulturang Pilipino. Ang mga pagkain tulad ng adobo, sinigang, lechon, pancit, at kare-kare ay hindi lamang bahagi ng ating pang-araw-araw na buhay kundi pati na rin ng mga espesyal na okasyon at pagdiriwang. Ang merienda (snacks) ay isang bahagi ng ating kultura, at ang mga pagkain tulad ng bibingka, puto, at halo-halo ay nagpapakita ng ating pagkamalikhain sa pagluluto. **4.PANINIWALA AT PANANAMPALATAYA** - Ang relihiyon ay may malaking papel sa kultura ng mga Pilipino at karamihan sa atin ay Katoliko, ngunit mayroon ding mga Muslim, Protestante, at iba pang relihiyon. Ang mga relihiyosong selebrasyon tulad ng Pasko, Semana Santa, at Flores de Mayo ay may malalim na kaugnayan sa ating kasaysayan at tradisyon. Ang mga ritwal at seremonya sa relihiyon, tulad ng mga debosyon at pilgrimage ay nagpapakita ng pananampalataya at kultura ng mga Pilipino. **5.SINING AT MUSIKA** - Biswal na Sining (Visual Arts) Pintura at Eskultura – Ipinapakita rito ang kagandahan ng kalikasan, pananampalataya, at kabayanihan.	

	Halimbawa: Mga obra nina Fernando Amorsolo, Juan Luna (Spoliarium), at Carlos "Botong" Francisco. **Sining ng Katutubo** – Tulad ng mga ukit, habi, at palamuti ng mga grupong tulad ng Ifugao, T'boli, at Maranao. **Sining Pampanitikan** - Tula, Maikling Kuwento, Epiko, at Awit – Nagsisilbing tagapag-ingat ng kasaysayan, alamat, at paniniwala ng mga Pilipino. Halimbawa: Biag ni Lam-ang, mga tula ni José Rizal, at mga bugtong at salawikain. **Sining sa Pagganap (Performing Arts)** - Teatro, Sayaw, at Dula – Ginagamit upang isabuhay ang mga kuwento ng bayan. Halimbawa: Bodabil, komedya, senakulo, at mga kontemporaryong teatro. **Musika sa Kulturang Pilipino** - Tradisyunal na Musika Halimbawa: 1.a. Kundiman – Romantikong awit ng pag-ibig. 1.b Harana – Musika ng panliligaw, karaniwang inaawit sa ilalim ng bintana. 1.c Awiting-Bayan – Tulad ng Bahay Kubo, Pamulinawen, Leron-Leron Sinta – Nagpapakita ng pamumuhay at pananaw ng mga tao sa iba't ibang rehiyon. **6. PAMILYA AT PAKIKIPAGKAPWA-TAO -** Katangian ng Pamilya sa Kulturang Pilipino 1. Malasakit at Pag-aaruga 2. Pagkakaroon ng Malasakit sa Kapuwa	

	3. Pagpapahalaga sa Edukasyon 4. Pagkakaroon ng Tradisyon ng Sama-samang pagkilos **7.KASUOTAN -** Mga Tradisyonal na Kasuotang Pilipino 1. Barong Tagalog 2. Baro't Saya 3. Terno 4. Balintawak 5. Malong 6. Bahag **C. Closure: (Paglinang sa Natutunan)** **A. Week 1, Day 2** **Pamprosesong Tanong:** *1.* Ang bawat elemento ng kulturang Pilipino ay may iba't ibang halimbawa. Maaari mo bang itala ang mga halimbawa ng bawat elemento? *2.* Bilang isang Pilipino, paano mo mapahahalagahan ang ugnayan ng natukoy na kultura sa kamalayang pangkasaysayan? **Preview Day 2: : (Paunang Pagtingin sa Ikalawang Araw na Aralin)** Preview Day 3: "Tomorrow we apply checks and balances to real and hypothetical scenarios — you will analyze government actions and determine whether they comply with the constitutional system."	

	B. Week 2, Day 2 **Pamprosesong Tanong: Question and Answer Activity** • Sa iyong palagay, bakit mahalagang sabihin na ang kultura ay nagpapakita ng ating pagkakakilanlan bilang isang bansa at pagiging Pilipino? • Ano ang mangyayari kung mawawala ang mga gawi at pagpapahalagang ito? **Ikatlong Araw** **3. Paglinang ng Kabihasaan** Ngayon ba ay malinaw na sa inyo ang kahulugan, katuturan, at kahalagahan ng kulturang Pilipino? Sa sarili ninyong konteksto at karanasan, paano ninyo maiuugnay ang kultura sa kamalayang pangkasaysayan? Ito ang ating gagawin sa yugtong ito. **A. Recap of Day 2 (Balik-tanaw Ikalawang Araw na Aralin** **Opsiyon 1: Group Activity: "POSTER MAKING: ATING IGUHIT"** Tunghayan ang panuto para sa gawaing ito sa "Tala sa Guro". • Ang bawat mag-aaral ay gagawa ng kani-kanilang poster na naglalaman ng ugnayan ng ating kultura sa kamalayang pangkasaysayan. • Maaaring gumamit ng Oslo paper o bond paper. • Bibigyan lamang ng 2030 minuto ang mga mag-aaral. ●Ipaliliwanag ng guro ang paraan ng pag mamarka gamit ang rubric para sa poster making.	Para sa ikatlong araw, gamit ang mga natutuhan, ang mga mag-aaral ay inaasahang gagawa ng mga gawain na nagpapakita ng pag-unawa sa paksa gamit ang creative na aspekto ng pagtuturo. May mga pamprosesong tanong at alituntunin sa mga gawain ng mga mag-aaral. Para sa opsyon 1: (Poster Making: Ating Iguhit" • Gamit ang sariling pag-unawa, konteksto, at karanasan, gagawa ang mga mag-aaral ng poster na nagpapakita ng pagkakaugnay ng kulturang Pilipino at kamalayang pangkasaysayan. • Lalagyan ng maikling pagpapaliwanag ng mag-

	Opsiyon 2: "JINGLE TIME! PINOY AKO!" Panuto: ● Papangkatin ang klase sa pito. ● Bawat pangkat ay inaasahang makagagawa ng sariling "jingle". ● 2 hanggang 3 minutong ang inaasahang pagtatanghal. **C. Closure: (Paglinang sa Natutunan)** **Pamprosesong Tanong:** Ang bawat Pilipino ay marapat na kakitaan ng pagmamahal sa kulturang ating kinagisnan. Paano mo maipakikita gamit ang iyong talento ang ugnayan ng kultura at kamalayang pangkasaysayan sa sariling konteksto at karanasan?	aaral ang poster na kaniyang nagawa. Para sa opsyon 2: (Jingle Time: Pinoy Ako!) • Ang guro ay magbibigay ng panuto ukol sa gawain ng mga mag-aaral patungkol sa paglikha ng sariling "jingle" na may paksang pag-uugnay ng kultura at kamalayang pangkasaysayan gamit ang sarili nilang konteksto at karanasan. • Matapos nito ay padadaluyin ng guro ang maikling talakayan patungkol sa pagtatanghal na ginawa ng bawat pangkat. Mamarkahan ang pagtatanghal gamit ang rubric para sa paggawa ng jingle.

C. Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan	**Paglalapat ng Aralin** Matapos nating matalakay ang ugnayan ng kulturang Pilipino sa kamalayang pangkasaysayan, atin itong ilapat sa mga praktikal na gawaing makapagbibigay ng higit na pag-unawa sa ating pagka-Pilipino. **OPSIYON 1: "SKIT PRESENTATION"** Tunghayan ang panuto para sa gawaing ito sa "Tala sa Guro". **Pamprosesong Tanong:** 1.Paano maipakikita ng isang Pilipino ang ugnayan ng kaniyang kultura sa kaniyang kamalayang pangkasaysayan? **OPSYON 2: "LIHAM PARA SA PINOY SA HINAHARAP"** Tunghayan ang panuto para sa gawaing ito sa "Tala sa Guro". **Pamprosesong Tanong:** 1.Bilang isang kabataang Pilipino, paano mo ipapabatid sa mga Pilipino sa hinaharap ang nararapat na ugnayan ng ating kultura sa kamalayang pangkasaysayan? **Ikaapat na Araw** **1. Pagtukoy sa Praktikal na Aplikasyon** **A. Recap of Day 1 (Balik-tanaw sa Ikatlong Araw na aralin)** **Pagbubuo** Sa pamamagitan ng iba't ibang gawaing inyong natapos, napatunayan natin na kaya nating iugnay ang kultura at kamalayang pangkasaysayan gamit ang inyong sariling konteksto at karanasan. Ngayon, gawin naman ninyo ang pagbubuo at pagninilay na tumutingin sa papel ng kabataan sa pagpapalaganap ng ating kultura at kamalayang pangkasaysayan sa sariling konteksto at karanasan.	Bibigyang-diin ng gawaing ito ang paglilipat ng kasanayan para sa iba't ibang konteksto. Hinahasa ang pagiging malikhain, kritikal, at mapanuring pag-iisip. Ang bahaging ito ay parehong **relevant**, **reflective, at creative**. **Para sa opsyon 1 (Skit presentation)**, gagawa ng 'skit' ang apat hanggang limang pangkat. Dalawa hanggang tatlong minuto ang inaasahan pagtatanghal ng bawat grupo na may temang ugnayan ng kultura sa kamalayang pangkasaysayan. Dalampung minuto ang ilalaan para praktis ng bawat pangkat. **Para sa opsyon 2**, bubuo ang magaaral ng 15 hanggang 20 pangungusap na nagpapabatid ng mensahe para sa mga pinoy sa hinaharap, lalamanin ng liham ang

	Opsiyon 1: Individual Activity: Article Analysis: **"HASHTAG REFLECTION"** Gagawa ang mga mag-aaral ng tatlong hashtags na naglalarawan ng ugnayan ng kultura at kamalayang pangkasaysayan sa sariling konteksto at karanasan. Halimbawa: #KulturangTaglayMakabayangTaglay #KulturaAtKasaysayanDangalNgInangBayan, at #PinoySaPusoSaIsipAtDiwa. Gumawa ng tatlong pangungusap na nagpapaliwanag sa napiling hashtag. Ibahagi sa klase ang napiling hashtag. **Opsiyon 2: Group Activity: News Team Activity** **Power Lab: The Check and Balances Investigation** **"SYMBOL SKETCH"** 1. .Sasabihin ng guro sa mga mag-aaral na guguhit ng isang simbolo na para sa kanila ay sumasagisag ng pagpapahalaga sa kultura/kalinangang Pilipino. Halimbawa, watawat, baybayin, bayanihan o iba pa. 2. Isulat ang tatlong pangungusap sa kuwaderno na nagpapaliwanag ng napiling simbolo. 3. Ibahagi sa klase ang napiling simbolo at ipaliwanag kung ano ang ibig sabihin nito.	kung paano paguugnayan ang kultura at kamalayang pangkasaysayan. Gagamit at ipapaliwanag ng guro ang rubric sa paggawa ng sanaysay bilang pagmamarka sa indibiwal na aktibidad na ito. **Para sa ikaapat na araw,** pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maisagawa ang napiling opsyon, magbabahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang natapos na gawain sa klase. Bibigyang-diin ng gawaing ito ang mga puntos na bumubuo sa paksang tinalakay sa pamamagitan ng repleksyon. (Ito ay **reflective**. Ipinapakita rito ang kritikal na pag-iisip at metakognisyon sa pagbuo ng gawain at paliwanag ukol dito. Makikita rin sa gawain ang yugto ng **emphatize** kung saan

	2. Paglalahat **Pangkatang Pagbabahagi** Hatiin ang klase sa maliliit na grupo (3–5 mag-aaral). Talakayin ng bawat grupo ang kanilang natutunan tungkol sa ugnayan ng kultura at kamalayang pangkasaysayan. Pagkatapos ng talakayan, pumili ng isang buod na ideya na kumakatawan sa kanilang grupo at ibahagi ito sa klase. Itatala ng guro ang mga pangunahing punto at bubuo ng pangkalahatang paglalahat mula sa lahat ng ibinahagi. **Pagtataya** Dadako naman tayo sa pagtataya ng inyong pang-unawa at mga kasanayang inyong nahubog. Pag-isipang mabuti ang pagsusulit na naglalaman ng ugnayan ng kultura at kamalayang pangkasaysayan. **Opsiyon 1: From Understanding to Action** **“TAMA O MALI”** Pagtukoy kung Tama o Mali ang pahayag at pagbibigay ng tamang pahayag sa mga maling matutukoy. 1. Tama o **Mali**: Ang kultura ay tumutukoy lamang sa sining at musika ng isang lipunan. 2. **Tama** o Mali: Ang pagdiriwang ng mga pista ay isang paraan ng pagpapakita ng kultura ng mga Pilipino. Dito sinasalamin ng mga mananampalataya ang kulturang maiuugnay sa pananampalatayang Kristiyano / Katoliko. 3. Tama o **Mali:** Ang kamalayang pangkasaysayan ay hindi mahalaga sa paghubog ng pagkakakilanlan ng isang bansa. 4. **Tama** o Mali: Ang kasuotan, pagkain, at wika ay bahagi ng kultura ng isang lahi. Ang mga ito ay may mayamang pinagmulan at kasaysayan ng bansa.	nailalagay ng mag-aaral ang kanilang damdamin sa paksa). **Pagtataya:** Pipili ang guro ng isang pagtataya mula sa dalawang opsyon. **Bibigyang-diin ng opsyon ang summative na pagtataya na nakatuon sa pagunawa ng paksang tinalakay.** Ang bahaging ito ay **relevant** at **reflective.** Binubuo nito ang pangkalahatang kaalaman at kasanayan. Ito rin ay halimbawa ng **summative assessment.**

	5. **Tama** o Mali: Si Jose Rizal ay sumulat ng mga akdang pampanitikan upang gisingin ang damdaming makabayan ng mga Pilipino. Ang kanyang mga akda ay naging ilaw ng pag-asa para sa bansang matagal nang naghahangad ng kalayaan mula sa mga dayuhang mananakop. 6. Tama o **Mali**: Hindi na kailangang pag-aralan ang kasaysayan dahil ito ay bahagi na ng nakaraan. 7. **Tama** o Mali: Ang mga alamat at epiko ay bahagi ng kulturang nagpapalaganap ng kabayanihan at paniniwala ng mga sinaunang Pilipino. Sinasalamin nito ang mayamang kultura nating mga Pilipino. 8. **Tama** o Mali: Mahalaga ang kamalayang pangkasaysayan upang maiwasan ang pag-uulit ng mga pagkakamali ng nakaraan. 9. **Tama** o Mali: Ang paggalang sa matatanda ay bahagi ng kaugaliang Pilipino. Ilan sa palatandaan ng kaugaliang ito ay ang pagmamano sa mga nakatatanda, pag-aaruga sa kanila, at pagbibigay ng suporta lalo na sa mga panahong mahina na sila. 10. Tama o **Mali:** Ang pananakop ng mga dayuhan ay walang naging epekto sa kasalukuyang kultura ng mga Pilipino. Sagot: Mali, Tama, Mali, Tama, Tama, Mali, Tama, Tama, Tama, Mali **Opsiyon 2: Generalization Statement Creation** **Gawain: "PAGPILI NG TAMANG SAGOT"** Panuto: Basahin at unawain ang mga pangungusap. Piliin ang wastong sagot. 1. Ang Barong Tagalog ay nagpapakita ng _____. **A. Pananamit** C. Relihiyon **B.** Pagkain D. Wika 2. Ipinapakita ng Pintados Festival ang _____. A. Kasaysayan ng pakikidigma **C. Pananampalataya** B. Komersiyalismo D. Teknolohiya	**Para sa opsyon 1:** Sasabihin ng guro na isulat ng mga magaaral ang salitang TAMA kung wasto ang pahayag at MALI kung hindi naman wasto. Sa mga pahayag na MALI, kinakailangang ipaliwanag ng mga mag-aaral kung bakit MALI ang nasabing pahayag. Isulat ang sagot sa malinis na sagutang papel. **Para sa opsyon 2:** Sasabihin ng guro sa mga mag-aaral na isulat ang titik ng tamang sagot sa kanilang sagutang papel.

	3. Mailalarawan ang globalisasyon bilang _____. **A. Pagtatakwil sa kultura** C. Pagdami ng tradisyon **B.** Pagpapabilis ng pagbabago D. Pananatili ng identidad 4. Sumisimbolo ang Bahay na Bato noong panahon ng Kastila ng _____. A. Global na impluwensiya **B. Katayuang panlipunan** C. Modernong arkitektura D. Simbolo ng relihiyon 5. Materyal na kultura ang _____. **A. Bahay Kubo** C. Ritwal **B.** Paniniwala D. Wika 6. Ang arnis ay sumisimbolo sa _____. A. Agrikultura C. Pista **B. Pagtatanggol** D. Relihiyon 7. Ang pagkalat ng banyagang kultura ay nagreresulta ng _____. A. Pagkakawatak-watak C. Pag-aalsa B. **Pag-aangkop sa dayuhang impluwensiya** D. Pagkaubos ng tradisyon 8. Ang pagprotekta ng kultura ay _____. A. Pagpapabagal ng progreso B. Pagkikimkim ng tradisyon **C. Pagpapanatili ng kalinangan**	

	D. Pag-angat ng ekonomiya 9. Ang habi at palamuti ay sumasalamin sa _____. A. Politika at Teritoryo **C. Disenyo at sining** B. Ekonomiya at Kita D. Wika at Sining 10. Ang mga fastfood sa Pilipinas ay sumisimbolo sa _____. A. Pagpapayaman ng kultura B. Pagtangkilik sa lokal **C. Epekto ng banyagang impluwensiya** D. Pagpapalaganap ng kasaysayan	**Karagdagang Gawain:** Ang karagdagang gawain ay maaaring ibigay bilang takdang-aralin.
V. PAGTATAYA *(Assessing Learnings)*	***Opsiyon 1****:* Panuto: Basahin at unawain ang sumusunod na mga tanong. Ilagay sa patlang ang tamang sagot. Sagutin ang mga katanungan. Isulat sa patlang ang tamang sagot. _____ **1.** Alin sa sumusunod ang nagpapakita ng impluwensiya ng kolonyalismong Espanyol sa kulturang Pilipino? **A. Pagdiriwang ng Pista ng mga Patron** B. Paggamit ng baybayin sa pagsusulat C. Paggamit ng teknolohiya sa agrikultura D. Pagkakaroon ng barangay bilang sistema ng pamahalaan _____ **2.** Bakit mahalaga ang pagkakaroon ng kamalayang pangkasaysayan para sa mga Pilipino? A. Upang makasunod sa mga bagong uso B. Upang makalimot sa madilim na nakaraan C. Upang makipagkompitensya sa ibang bansa D. **Upang mapanatili ang ugnayan sa ating pinagmulan at pagkakakilanlan**	

	_____ **3.** Alin sa sumusunod ang halimbawa ng pagpapasa ng kasaysayan sa pamamagitan ng kultura? A. Pagbili ng imported na produkto B. **Pagkukuwento ng alamat at epiko** C. Pagtatakda ng curfew sa barangay D. Panonood ng mga dayuhang pelikula _____ **4.** Anong aspekto ng kultura ang matatagpuan sa pagdiriwang ng Araw ng Kalayaan? **A. Pampanitikan at Makabayan** C. Pang-ekonomiya **B.** Pampolitika lamang D. Panrelihiyon _____ **5.** Sino sa sumusunod ang may malaking ambag sa kamalayang pangkasaysayan ng mga Pilipino sa pamamagitan ng kanyang mga isinulat? A. Emilio Aguinaldo. **C. Jose Rizal** B. Gregorio del Pilar D. Lapulapu _____ **6.** Anong anyo ng sining ang ginagamit upang maipahayag ang kasaysayan at kultura ng mga Pilipino? A. Fashion ng ibang bansa **C. Pelikula at dula** B. Komersyal na patalastas D. Sports _____ **7.** Paano naipakikita ng mga Pilipino ang respeto sa nakatatanda na bahagi ng kanilang kultura at kasaysayan? A.Pag-aaway sa pamilya **C. Pagmamano** B.Pag-'like' sa social media D. Pagsagot ng pabalang _____ **8.** Ano ang ibig sabihin ng "kamalayang pangkasaysayan"? A. Pag-aaral ng kasalukuyang balita B. Kaalamang pang-agham

C. Pag-alala sa mga kasaysayan ng ibang bansa

D. Malalim na pag-unawa at pagpapahalaga sa kasaysayan ng sariling bansa

_____ **9**. Alin sa sumusunod ang nagpapakita ng pagbabago sa kulturang Pilipino bunga ng pananakop ng mga Amerikano?

A. Pagbabasa ng Alibata

B. Pagtutuli ng mga lalaki

C. Pagdiriwang ng Ramadan

D. **Pagkakaroon ng sistema ng edukasyon na Ingles ang medium**

_____**10.** Ano ang papel ng mga kabataan sa pagpapanatili ng kultura at kasaysayan?

A. Kalimutan ang lumipas upang makasabay sa moderno

B. Gamitin ang social media para sa mga isyung walang kabuluhan

C. Maging tagapagdala at tagapagtanggol ng makabayang kamalayan

D. Magsuot ng kasuotang banyaga araw-araw

Opsiyon 2:

Gawain: "PAGSULAT NG REPLEKTIBONG SANAYSAY"

Panuto:

1. Sumulat ng isang Replektibong Sanaysay na naglalahad ng ugnayan ng kulturang Pilipino at kamalayang pangkasaysayan sa iyong sariling konteksto at karanasan.
2. Ibahagi kung paano mo nararanasan, naisasabuhay o napahahalagahan ang mga tradisyon, kaugalian, paniniwala, at pagpapahalagang Pilipino sa iyong pamilya, paaralan at komunidad, o iba pang aspekto ng iyong buhay.
3. Ipaliwanag din kung paano nakatutulong ang pag-unawa sa kasaysayan sa paghubog ng iyong pagkakakilanlan at pananaw bilang isang Pilipino.

	Pamprosesong Tanong: 1. Sa anong paraan nakaimpluwensiya ang kaalaman sa kasaysayan sa iyong pagpapahalaga sa kulturang Pilipino? 2. Bilang mag-aaral, paano mo mapananatili at maipapasa ang mga pagpapahalagang kultural at pangkasaysayan sa susunod na henerasyon? **Generalization and Closure: (Paglalahat at Paglinang sa Natutunan)** **After students share their citizen action statements, close with:**
VI. KARAGDAGANG GAWAIN / INTERBENSYON	***Option 1: Remediation Activity:*** Gawain: "Sumpa ko sa Sarili at sa Bayan" Ang mga mag-aaral ay gagawa ng isang panata na itatala sa kanilang kuwaderno. Lalamanin nito ang panata ng pagmamahal at pagtutuloy sa kulturang Pilipino. Option 2: News Report: Analysis and Reflection Mag-ulat ng isang ng isang buhay na tradisyon, pagkain, o gawi sa inyong komunidad na nagpapakita ng "mash-up" o impluwensiya ng mga dayuhan (Espanyol, Amerikano, o Hapon) at katutubo.
VII. PAGNINILAY *(Feedback and Continuous Improvement)*	Matapos isagawa ang apat na araw na aralin, napansin ko na ang mga mag-aaral ay _____. Ang kanilang mga pangunahing natutuhan ay kinabibilangan ng _____, habang ang mga pangunahing nagging hamon sa pagtuturo ay _____. Upang mapabuti ang pagtuturo, gumawa ako ng pag-aangkop sa pamamagitan ng _____, na nakatulong upang mapahusay ang pakikilahok at pag-unawa ng mga mag-aaral. Sa susunod na ituturo ko ang araling ito, aking _____.
VIII. DEKLARASYON SA PAGGAMIT NG AI	Sa paghahanda ng rebisyong *Lesson Exemplar* na ito, gumamit ang may-akda ng Copilot, AI Gemini, ChatGPT, at Perplexity upang mahusay na maisama at mapagsama-sama ang mga komplikado at multidisiplinaryong impormasyon, at makatulong sa pagdisenyo ng mga materyales na madaling maunawaan, kawili-wili, at nagsasama ng iba't ibang pananaw tungo sa praktikal na aplikasyon. Gumamit din ang may-akda ng mga kagamitang ito upang makabuo ng mga mungkahing larawan at ilustrasyon para sa paggamit sa silid-aralan. Sinuri at pininal na ng may-akda ang pagsulat ng nilalaman. Buong pananagutan ng may-akda ang nilalaman ng *Lesson Exemplar* na ito.

Pamagat/Paksa ng Aralin	A. Dimensyon ng Buhay at Dimensyon ng Kabilang-Buhay B. Katutubo at Tradisyonal na Pamamaraan ng Pagpapagaling	**Modelong Banghay-Aralin**	7-8

I. LAYUNIN	
1. Pamantayang Pangnilalaman	Naipamamalas ang mapanuring pag-unawa at pagpapahalaga sa pagkahubog ng kamalayang pangkasaysayan at ugnayan ng heograpiya sa pagkakakilanlang Pilipino
2. Pamantayan sa Pagganap	Nakapagsasagawa ng proyektong nagpamamalas ng kamalayang pangkasaysayan na angkop sa kontekstong lokal at sariling karanasan
3. Mga Kasanayang Pampagkatuto	Nasusuri ang umiiral na paniniwala at pananampalataya ng kalinangang Pilipino mula sa Lipunang barangay
II. BATAYANG SANGGUNIAN SA PAGKATUTO (*Pagpili ng Materyal)*	Alejandro, Rogelia G. *The Healing Practices of the Babaylan*. Manila: National Book Store, 1992. Artes De Las Filipinas. “The Manunggul Jar as a Vessel of History: Philippine Art, Culture and Antiquities.” 2025. Cabaya, Jamela. “Hilot: The Filipino Art of Healing.” *Rappler*, 2018. Chua, Michael Charleston “Xiao” B. *Xiao Time: Mga Dakilang Pilipino*. Vols. 1–2. Amlat Publishing and Project Saysay, 2024. Covar, Prospero R. *Kaalamang Bayang Dalumat ng Pagkataong Pilipino*. 1992. Demetrio, Francisco R., Gilda Cordero-Fernando, and Fernando N. Zialcita. *The Soul Book*. 1991. Llamzon, Teodoro A. *Traditional Philippine Medicinal Plants and Their Uses*. Quezon City: University of the Philippines Press, 1997. National Commission for Culture and the Arts. “Cultural Practices and Healing Traditions in the Philippines.” N.d. Pambid, Nenita D. *Anting-anting o Kung Bakit Nagtatago sa Loob ng Bato si Bathala*. Quezon City: University of the Philippines Press, 2000. Philippine Institute of Traditional and Alternative Health Care. “About Us.” N.d.

	Salazar, Zeus A. *Ang Babaylan sa Kasaysayan ng Pilipinas*. Bagong Kasaysayan Blg. 4. Quezon City: BAKAS, 1999. Salazar, Zeus A. *Ang Kamalayan at ang Kaluluwa: Isang Paglilinaw ng Ilang Konsepto sa Kinagisnang Sikolohiya*. 1976. Stuart, Godofredo U. "Philippine Medicinal Plants." *StuartXchange*. N.d. "Mga Video mula sa GMA Integrated News, PTV Philippines, Xiao Chua, Xiao Talks, at RM Vlog tungkol sa anting-anting, sinaunang paglilibing, kasaysayan ng medisina, at katutubong panggagamot." N.d.
III. NILALAMAN *(Pagsasaayos ng Nilalaman)*	A. I. Dimensyon ng Buhay: paniniwala sa hiyas, anting-anting, at ginhawa/life force. II. Dimensyon ng Kabilang-Buhay: paniniwala sa kamatayan at kabilang-buhay. B. Katutubo at tradisyonal na pamamaraan ng pagpapagaling: katutubong halamang gamot at pamamaraan tulad ng baylan, tutho, hilot, tawas, pausok, at kamangyan.
IV. TUNGUHIN *(Pagtatakda ng Malinaw na Tunguhin at Pagsusuri ng mga Gawain)*	Matapos ang aralin, ang mga mag-aaral ay inaasahang: 1. Natutukoy ang mga pangunahing paniniwala ng mga Pilipino tungkol sa buhay at "hiyas," "anting-anting," at "ginhawa / life force", kamalayang, kanilang-buhay, at katutubong pagpapagaling. 2. Naipaliliwanag ang kahalagahan ng mga ito sa pang-araw-araw na buhay ng mga Pilipino noon at ngayon. 3. Nasusuri ang kaugnayan ng paniniwala sa kabilang-buhay, paglalamay, anito, ritwal at paglilibing sa pananaw ng mga Pilipino tungkol sa buhay, kamatayan, anito, at paggalang sa yumao. 4. Naiugnay ang mga katutubong paraan ng pagpapagaling at mga halamang gamot na ginamit ng mga sinaunang Pilipino. 5. Naikompara ang tradisyonal na pamamaraan ng pagpapagaling sa makabagong medisina. 6. Natataya ang positibo at negatibong implikasyon ng mga paniniwala at pananampalatayang Ito sa lipunang barangay, tulad ng pagkakaisa, pagka lang sa kultura, kalusugan, desisyon ng pamilya, at possibleng maling paniniwala o panganib sa kalusugan. 7. Nakabubuo ng makatwirang pagpapasya hinggil sa kahalagahan ng pagpapanatili ng tradisyonal na kaalaman sa kalusugan at kultura.

IV. PAMAMARAAN		**TALA SA GURO** *(Panuto sa guro kung paano isasakatuparan ang mga gawain.)*
A. Aktuwalisasyon ng Dating Kaalaman	**UNANG- IKALAWANG ARAW** **1. Paghango sa Dating Kaalaman** Magandang araw! Alam niyo ba na may iba't ibang kagamitan tayong ginagamit sa kasalukuyan na may malalim na ugnayan sa ating sinaunang paniniwala? Ito ang ating tutuklasin ngayon sa ating paksa. Simulan natin ang ating gawain sa pamamagitan ng napiling opsiyon ng guro. **Opsiyon 1: "Sa Likod ng Hiyas at Anting-Anting: Pagbabalik-Tanaw sa Kultura"** • Ibabahagi ng mga mag-aaral ang kanilang karanasan o tradisyon na nakasanayan sa pamilya tulad ng paggamit ng hiyas o anting-anting. • Magbigay ng limang minuto para mag-isip at pagkatapos ay hayaang magbahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang mga sagot. • I-record ang mahahalagang kasagutan sa pisara. • Sa huling bahagi ng activity, magbigay ng buod ng mga nabanggit na karanasan upang matukoy ang mga koneksiyon sa mga sinaunang paniniwala. **Opsiyon 2: "Mga Kuwento ng Buhay at Enerhiya: Ang Lihim ng Hiyas, Anting-Anting, at Ginhawa"** • Magpakita ng larawan o short video tungkol sa paggamit ng mga hiyas, anting-anting, at ginhawa. • Ibigay ang halimbawa ng sinaunang ritwal: hiyas bilang simbolo ng yaman, kalusugan, at proteksyon; anting-anting bilang proteksyon sa panganib; at ginhawa/life force bilang	Nagaganap: binubuksan ang aralin sa sariling karanasan ng mag-aaral tungkol sa hiyas, anting-anting, ginhawa, at ritwal upang magkaroon ng personal na tulay mula dating kaalaman tungo sa bagong konsepto. IDF: Inclusive dahil may pagpipiliang gawain at kinikilala ang sariling karanasan; Ideational dahil ang bagay, simbolo, ritwal, at termino ay binibigyan ng kahulugan; Integration dahil inuugnay ang kasaysayan, kultura, kalusugan, sining, at kasalukuyang buhay; Innovative dahil ginagamit ang visual, digital, oral, at creative outputs. ADDIE: Analysis - inaalam ang dating kaalaman at pangangailangan ng mag-aaral. Design - may dalawang opsiyon para sa flexible delivery. Development - gumagamit ng larawan, video, graphic organizer, talahanayan, poster, skit, o reflection. Implementation - isinasagawa sa indibidwal, pares, o pangkat. Evaluation - pinoproseso sa tanong, sharing, output, at pagtataya.

	balanse ng enerhiya upang magtaglay ng kalusugan at espiritwal na kapayapaan. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano sa palagay mo ang ibig sabihin ng "hiyas" sa kultura ng mga Pilipino noong sinaunang panahon? 2. Bakit ang mga anting-anting ay itinuturing na may kakayahang magbigay-proteksyon laban sa masamang espiritu? 3. Nakararanas ba kayo ng mga tradisyonal na seremonya sa inyong komunidad tulad ng kasal, kasaysayan ng buhay, o kamatayan? Ano ang inyong natutuhan mula rito? **2. Paglalahad ng Layunin** Mula sa gawaing natapos, napagtanto natin na ang dimensyon sa buhay at kabilang-buhay ay bahagi ng paniniwala bilang Pilipino. Ngayon ay ating alamin ang katuturan nito at kabuluhan sa ating pagkakakilanlan bilang Pilipino. **Opsiyon 1: "Pagtanaw at Pagninilay sa Kultura"** Magpakita ng mga larawan o video ng mga hiyas, anting-anting, at ritwal ng ginhawa. **Opsiyon 2: "Pag-uugnay ng Tradisyon sa Kontemporaryong Pananaw"** • Pumili ng isang halimbawa mula sa hiyas, anting-anting, at ginhawa na ginagamit sa tradisyonal na ritwal. • Ipagawa sa mga mag-aaral ang role-playing na nagpapakita ng sitwasyon ng ritwal, tulad ng hiyas sa kasal o ritwal ng paglalamay para sa yumao.	3Rs: Responsive sa konteksto ng pamilya at komunidad; Relevant sa araw-araw na paniniwala, kalusugan, at identidad; Reflective sa pamamagitan ng pagninilay at pagsusuri. EdTech: Maaaring gumamit ng projector, downloaded video, PowerPoint, Canva, cellphone camera, o printed visuals kapag offline. Literasi: Pagbasa ng teksto, pag-unawa sa termino, oral sharing, pagsulat ng repleksyon, sanaysay, journal, o paliwanag. Numerasi: Pag-uuri sa talahanayan, paghahambing gamit ang Venn diagram, bilang ng halimbawa, oras ng presentasyon, at pagkilala sa datos o pattern ng paniniwala. Integratibong Pagtataya: Naitataya ang kaalaman, kasanayan, at pagpapahalaga sa pamamagitan ng pamprosesong tanong, output, presentasyon, at maikling pagsusulit.

	Opsiyon 3: "Hiyas ng Kultura: Kuwento ng Buhay, Kamay, at Kaluluwa" • Hatiin ang klase sa maliliit na grupo ng 4-5 miyembro. • Bawat grupo ay magsasaliksik at magsusulat ng karanasang may kinalaman sa hiyas at anting-anting, ginhawa/life force, at ritwal sa kamatayan at kabilang-buhay. **Closure / Pampinid na Gawain:** Sa isang pangungusap, ipaliwanag: "Ang paniniwala sa hiyas, anting-anting, at ginhawa ay mahalaga dahil _____." **Preview Day 2/ Paunang Pagtingin sa Ikalawang Araw:** Sa susunod na araw, susuriin natin ang kongkretong halimbawa ng hiyas, anting-anting, ginhawa, at ritwal na makikita sa tradisyonal at kontemporaryong buhay ng Pilipino.	
B. Integrasyon ng Bagong Kaalaman	**IKATLONG-IKA-APAT NA ARAW** **Recap of Day 1-2 / Balik-tanaw:** Kahapon, napag-usapan natin na ang hiyas, anting-anting, at ginhawa ay hindi lamang bagay o salita. Ang mga ito ay may kinalaman sa proteksiyon, kalusugan, espiritwalidad, at pagkakakilanlang Pilipino. **1. Paglalahad ng Halimbawa** Naunawaan mo na ba kung bakit mahalaga ang kultura/kalinangan at bahagi nito sa iyong pinagmulan? Ngayon ay ating tuklasin ang mga kongkretong halimbawa na makikita sa ating paligid na nakaaapekto sa ating pamumuhay bilang Pilipino.	Nagaganap: pinapalinaw ng guro ang konsepto sa pamamagitan ng larawan, talahanayan, role-playing, pagbasa-lakay, at digital storyboard upang mailipat ang paniniwala mula alaala tungo sa pagsusuri.

	Opsiyon 1: "Kuwento ng Hiyas: Pagkilala sa Kahalagahan ng Ginto at Alahas" • Magpakita ng larawan ng isang Datu o pinuno ng barangay na nagsusuot ng hiyas. • Ipaliwanag na ang hiyas tulad ng ginto ay ginagamit bilang simbolo ng mataas na estado, yaman, at espirituwal na koneksiyon. • Ibigay ang halimbawa ng sinaunang ritwal kung saan ginagamit ang hiyas sa kasal, digmaan, at ritwal ng pagpapagaling. • Group Reflection: Magsusulat ang mga mag-aaral ng reflection paper tungkol sa kahalagahan ng hiyas at anting-anting batay sa karanasan at tradisyon ng pamilya. **Opsiyon 2: "Anting-Anting sa Laban at Pagpapagaling"** • Magpakita ng larawan ng anting-anting na ginagamit sa tradisyonal na ritwal ng mga Pilipino. • Ipaliwanag na ang anting-anting ay ginagamit para sa proteksiyon at espiritwal na kalusugan. • Magbigay ng halimbawa ng mandirigma o lider ng barangay na gumagamit ng anting-anting bago pumasok sa digmaan, o tao na gumagamit nito upang makaiwas sa masamang espiritu o malas. • Group Activity: Magsagawa ng role-playing kung saan ipapakita ang ritwal ng proteksiyon. • Reflection: Magsulat ng short reflection tungkol sa karanasan sa role-playing at kahalagahan ng anting-anting sa modernong panahon.	Ang mga gawain ay gumagamit ng larawan, talakayan, role-play, paghahambing, presentasyon, at repleksiyon upang maunawaan ng mga mag-aaral ang kahulugan at implikasyon ng hiyas at anting-anting sa kultura, paniniwala, kalusugan, at buhay-barangay. IDF: Inclusive dahil may iba't ibang opsyon sa gawain; Ideational dahil sinusuri ang simbolismo ng hiyas at anting-anting; Integrative dahil naiuugnay ang kasaysayan, kultura, kalusugan, at pananampalataya. ADDIE: Nagsisimula sa dating kaalaman, sinusundan ng pagsusuri, pagbuo ng output, presentasyon, at pagtataya. 3Rs: Responsive sa lokal na paniniwala; Relevant sa pang-araw-araw na buhay; Reflective sa epekto ng paniniwala sa kasalukuyang pamayanan. Literasi: Nalilinang sa pagbasa, talakayan, pagpapaliwanag, presentasyon, at pagsulat ng repleksiyon.

	Opsiyon 3: "Pag-uugnay ng Tradisyonal at Kontemporaryong Paggamit ng Hiyas at Anting-Anting" • Magpakita ng mga halimbawa ng hiyas at anting-anting na ginagamit sa kontemporaryong okasyon tulad ng kasal o lucky charms. • Talakayin kung paano patuloy na ginagamit ang mga ito sa kasal, anibersaryo, at ritwal ng pagpapagaling. • Group Activity: Maghanda ng presentasyon na nagpapakita ng tradisyonal at kontemporaryong gamit ng hiyas at anting-anting. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang papel ng mga hiyas sa mga ritwal ng pagpapagaling? 2. Paano ginagamit ang hiyas bilang simbolo ng kapangyarihan? 3. Sa anong paraan nakatutulong ang anting-anting sa mga mandirigma noon? 4. Ano ang sinisimbolo ng anting-anting sa espirituwalidad ng mga Pilipino? 5. Ginagamit pa rin ba ang mga hiyas at anting-anting sa kasalukuyan? 6. Bakit mahalaga pa rin ang hiyas at anting-anting sa kulturang Pilipino? **2. Pagtalakay ng Bagong Konsepto** **Opsiyon 1: "Pag-unawa sa Kahalagahan ng Hiyas, Anting-Anting, at Ginhawa"** • Magpakita ng larawan ng hiyas, anting-anting, at ritwal na may kinalaman sa ginhawa tulad ng hilot, tawas, at halamang gamot. • Talakayin ang hiyas bilang simbolo ng yaman, kapangyarihan, at espiritwal na proteksyon.	Numerasi: Nailalapat sa pag-uuri, paghahambing, pagbibilang, at paggamit ng Venn diagram o talahanayan. EdTech: Maaaring gumamit ng PowerPoint, Canva, video, larawan, cellphone, projector, o printed visuals. Integratibong Pagtataya: Natataya ang pagkatuto sa pamamagitan ng pamprosesong tanong, role-play, presentasyon, graphic organizer, at repleksiyon.

	• Talakayin ang anting-anting bilang proteksiyon laban sa masamang espiritu at kasawian. • Ipaliwanag ang ginhawa/life force bilang koneksyon ng katawan at espiritu sa balanse ng enerhiya. **Opsiyon 2: Group Research and Presentation, "Pagpapakita ng Paniniwala sa Kabilang-Buhay at Kamatayan"** • Magpakita ng video o larawan ng sinaunang ritwal ng paglalamay at paglilibing. • Talakayin kung paano nakatutulong ang ritwal upang magbigay-galang at espirituwal na koneksyon sa yumao. • Hatiin ang klase sa maliliit na grupo. Bawat grupo ay maghahanda ng presentation tungkol sa isang sinaunang ritwal ng paglalamay o paglilibing. **Opsiyon 3: Personal Reflection and Comparison, "Tradisyon at Modernong Paniniwala sa Buhay at Kamatayan"** • Ipakita ang modernong halimbawa ng ritwal o tradisyon na may kaugnayan sa buhay at kamatayan tulad ng kasalan, anibersaryo, o pag-alala sa yumao gamit ang altar sa bahay. • Talakayin ang pagbabago at pagkakapareho ng tradisyonal at kontemporaryong pananaw hinggil sa hiyas, anting-anting, at ginhawa sa buhay at kamatayan. **3. Paglinang ng Kabihasaan** **Opsiyon 1: "Pangkatang Pagbasa-Lakay"** • Hatiin ang klase sa 4 na grupo. • Pangkat 1: Hiyas at Anting-anting. • Pangkat 2: Anito at kaluluwa. • Pangkat 3: Ritwal ng libing.	*3. Paglinang ng Kabihasaan* Peer-Feedback Prompts Gamitin ng ibang pangkat pagkatapos ng presentasyon: **A.** Ang malinaw sa amin sa inyong output ay…

	• Pangkat 4: Paglalakbay ng kaluluwa sa kabilang-buhay. • Gamit ang graphic organizer, punan ang "Paniniwala - Epekto - Halimbawa." **Opsiyon 2: "Digital Storyboard"** • Gamit ang PowerPoint o video, maglahad ng kuwento ng sinaunang Pilipino na may kinalaman sa buhay at kabilang-buhay ayon sa paniniwala ng kanilang komunidad. **Rubrik** **Teacher's Note:** Gamitin ang rubric bilang mabilis na formative assessment upang matukoy kung sino ang nangangailangan ng dagdag na gabay sa pag-unawa, pag-oorganisa ng ideya, at pagpapaliwanag. *Refer to the rubric link*: https://drive.google.com/drive/folders/1IVqIDIkAio1zoFHf-Zpr4wlSRM1U9QxR	**B.** Maganda ang inyong paliwanag tungkol sa… **C.** Mas mapapalakas pa ang output kung dadagdagan ninyo ng… **D.** Isang tanong namin tungkol sa inyong gawa ay… **E.** Natutunan namin mula sa inyong presentasyon na….
C. Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan	**1. Pagtukoy sa Praktikal na Aplikasyon** **Opsiyon 1: "Reflective Poetry"** Lumikha ng tula na nagpapakita ng pag-unawa, damdamin, at pagninilay tungkol sa pananampalataya, kultura, buhay, kamatayan, o personal na paglalakbay. **Opsiyon 2: "Journal Entry"** Gumawa ng journal tungkol sa paniniwala tungkol sa kaluluwa, kabilang-buhay, at ritwal ng libing, kasama ang mga pagkilos o ritwal na isinagawa para sa yumao.	

	Closure / Paglinang sa Natutuhan: Sagutin sa exit slip: "Ano ang isang paniniwalang Pilipino tungkol sa buhay o kamatayan na dapat pag-aralan nang may paggalang? Bakit?" **Preview Day 3/ Paunang Pagtingin sa Ikatlong Araw:** Sa susunod na araw, iuugnay natin ang paniniwala sa ginhawa at espiritwalidad sa katutubo at tradisyunal na pamamaraan ng pagpapagaling tulad ng baylan, tutho, hilot, tawas, pausok, kamangyan, at halamang gamot. **IKALIMA-IKA-ANIM NA ARAW: Aktuwalisasyon at Integrasyon ng Bagong Kaalaman,** **Recap of Day 2 / Balik-tanaw:** Noong nakaraang aralin, nakita natin na ang hiyas, anting-anting, ginhawa, kaluluwa, anito, at ritwal sa kamatayan ay nagpapakita ng paggalang ng mga Pilipino sa buhay, espiritu, pamilya, at komunidad. **Opsiyon 1: Salitang Katutubo, Iugnay Mo!** Layunin: Upang makilala at maunawaan ng mga mag-aaral ang kahulugan ng mahahalagang katutubong terminong may kinalaman sa tradisyonal na pagpapagaling ng mga Pilipino. Panuto: Basahin ang mga salitang katutubo sa Hanay A at hanapin ang katumbas nitong kahulugan sa Hanay B. Isulat ang letra ng tamang sagot sa sagutang papel. **Hanay A** 1. Baylan **Hanay B** A. Manggagamot na may kakayahang espirituwal na manggamot at magsagawa ng ritwal.	Nagaganap: iniuugnay ng mga mag-aaral ang konsepto ng ginhawa sa katutubong panggagamot, gamit ang matching activity, oral sharing, video viewing, research poster, role-playing, at healer map. IDF: Inclusive dahil may pagpipiliang gawain at kinikilala ang sariling karanasan; Ideational dahil ang bagay, simbolo, ritwal, at termino ay binibigyan ng kahulugan; Integration dahil inuugnay ang kasaysayan, kultura, kalusugan, sining, at kasalukuyang buhay; Innovative dahil ginagamit ang visual, digital, oral, at creative outputs. ADDIE: Analysis - inaalam ang dating kaalaman at pangangailangan ng mag-aaral. Design - may dalawang opsiyon para sa flexible delivery. Development - gumagamit ng larawan, video, graphic organizer, talahanayan, poster, skit, o reflection. Implementation - isinasagawa sa indibidwal, pares, o pangkat. Evaluation - pinoproseso sa tanong, sharing, output, at pagtataya.

2. Hilot	B. Usok mula sa mga dahon o halamang sinusunog bilang panlinis sa katawan o paligid.
3. Tawas	C. Paraan ng panggagamot sa pamamagitan ng pagmasahe sa bahagi ng katawan.
4. Pausok	D. Bato o asin na ginamit sa ritwal upang matukoy ang sanhi ng sakit.
5. Kamangyan	E. Tradisyonal na pari o espiritista ng mga katutubong pamayanan.
6. Tutho	F. Uri ng halamang ginagamit bilang natural na gamot sa karamdaman.
7. Halamang Gamot	G. Tradisyonal na tagapagpagaling na kumakausap sa espiritu o kalikasan.

Mga Sagot: 1. E, 2. C, 3. D, 4. B, 5. A, 6. G, 7. F.

Opsiyon 2: Halamang Gamot sa Aming Tahanan

Uri ng Gawain: Group Sharing / Oral Participation

Panuto: Bumuo ng maliliit na pangkat na may 4-5 miyembro. Pag-usapan ang mga halamang gamot na ginagamit pa rin sa pamilya o komunidad. Tukuyin at maglista kung anong sakit o karamdaman ito ginagamit, paano ito inihahanda, at kung saan ito karaniwang makikita. Pagkatapos, pumili ng tagapagsalita upang ibahagi ang napag-usapan sa klase.

3Rs: Responsive sa konteksto ng pamilya at komunidad; Relevant sa araw-araw na paniniwala, kalusugan, at identidad; Reflective sa pamamagitan ng pagninilay at pagsusuri.

EdTech: Maaaring gumamit ng projector, downloaded video, PowerPoint, Canva, cellphone camera, o printed visuals kapag offline.

Literasi: Pagbasa ng teksto, pag-unawa sa termino, oral sharing, pagsulat ng repleksyon, sanaysay, journal, o paliwanag.

Numerasi: Pag-uuri sa talahanayan, paghahambing gamit ang Venn diagram, bilang ng halimbawa, oras ng presentasyon, at pagkilala sa datos o pattern ng paniniwala.

Integratibong Pagtataya: Naitataya ang kaalaman, kasanayan, at pagpapahalaga sa pamamagitan ng pamprosesong tanong, output, presentasyon, at maikling pagsusulit.

	Pamprosesong Tanong: 1. Anong halamang gamot ang ginagamit pa rin sa inyong pamilya hanggang ngayon? Para sa anong sakit ito ginagamit? 2. Bakit sa tingin ninyo ay patuloy itong pinaniniwalaan at ginagamit ng mga tao? 3. May karanasan ba kayo o kakilala na gumaling gamit lamang ang halamang gamot? **2. Paglalahad ng Layunin** **Opsiyon 1: Panonood ng Maikling Leksyon o Video, "Kagalingang Katutubo: Pagpapagaling ng Sinaunang Pilipino"** Panuto: Panoorin nang mabuti ang maikling leksiyon o video hinggil sa mga katutubong paraan ng pagpapagaling sa Pilipinas. Habang nanonood, tandaan ang mga pangunahing konsepto, tauhan, gamit, at layunin ng nabanggit na tradisyonal na pamamaraan. Mga video: Kasaysayan ng Medisina Part 1, "Mahika at Sinaunang Panggagamot"; Kasaysayan ng Medisina Part 2, "Ama ng Medisina"; RM Vlog. *Refer to this links:* https://youtu.be/_tGrBrbMUWw?si=S__la98PXM-0VZB- https://youtu.be/lAksQPLfOJ4?si=ySryivNnPpWmWIBP **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano-ano ang mga nabanggit na paraan ng katutubong pagpapagaling sa video? 2. Sino-sino ang mga pangunahing tauhan o manggagamot sa mga katutubong pamayanang Pilipino?	

	3. Anong paniniwala ang kaakibat ng mga paraang ito ng pagpapagaling? 4. Paano naiiba ang mga tradisyonal na pamamaraan sa modernong paraan ng pagpapagaling? 5. Sa iyong palagay, may silbi pa ba sa kasalukuyang panahon ang mga katutubong pamamaraan ng pagpapagaling? Ipaliwanag. **Opsiyon 2: Halamang Gamot sa Aming Tahanan** Panuto: Bumuo ng maliliit na grupo na may 4-5 miyembro. Pag-usapan ang mga halamang gamot na ginagamit pa rin sa pamilya o komunidad. Tukuyin kung anong sakit o karamdaman ito ginagamit, paano ito inihahanda, at kung saan ito karaniwang makikita. Magbahagi sa klase. **B. Integrasyon ng Bagong Kaalaman** **1. Paglalahad ng Halimbawa** Naunawaan mo na ba kung bakit mahalaga ang kultura/ kalinangan at bahagi nito sa iyong pinagmulan? Ngayon ay ating tuklasin ang mga konkretong halimbawa na makikita sa ating paligid na nakaaapekto sa ating pamumuhay bilang Pilipino. **Opsiyon 1: Halamang Gamot, Mula sa Pananaliksik, Tungo sa Aksyon** Uri ng Gawain: Research Poster Making + Oral Presentation Panuto: Bumuo ng pares. Magsagawa ng maikling pananaliksik tungkol sa isang halamang gamot na kilala sa inyong lugar o rehiyon. Tukuyin ang pangalan ng halamang gamot, sakit o karamdaman na ginagamitan nito, paraan ng paghahanda o paggamit, paalala o babala, at lugar kung saan ito tumutubo.	Paalala: Ang tradisyunal na panggagamot ay dapat magsilbing katuwang, hindi kapalit, ng mga lunas na batay sa siyensiya, lalo na para sa malulubhang karamdaman.

	Ilagay ang impormasyon sa poster, manila paper, illustration board, o digital kung available. Ipresenta sa loob ng 3-5 minuto. **Opsiyon 2: Role Playing / Group Performance** Panuto: Bumuo ng grupo na may 4-6 miyembro. Gamit ang malikhaing senaryo, gampanan ang papel ng baylan o hilot sa tradisyonal na pamayanang Pilipino. Maaaring ipakita ang sitwasyong may isang miyembro ng komunidad na may karamdaman at tinawag ang baylan o hilot. Isinasagawa ang ritwal ng tawas, pausok, dasal, o hilot bilang paraan ng pagpapagaling. Ipakita ang paniniwala ng komunidad sa espiritwal o natural na lunas. Tagal ng presentasyon: 3-5 minuto. **Pamprosesong Tanong:** 1. May natutuhan ka bang bagong halamang gamot mula sa presentasyon? Ano ito? 2. Paano natin masisiguro ang tamang paggamit ng halamang gamot? 3. Dapat pa bang ituro at panatilihin ang kaalaman tungkol sa halamang gamot sa kabataan? Bakit? **2. Pagtalakay ng Bagong Konsepto** **Opsiyon 1: Healer Map, Kilalanin ang Tradisyunal na Manggagamot** Uri ng Gawain: Graphic Organizer / Individual or Pair Work Panuto: Gumawa ng Healer Map gamit ang graphic organizer. Tukuyin ang iba't ibang katutubong manggagamot o paraan ng pagpapagaling sa sinaunang lipunang Pilipino. Gamitin ang gabay: Sino sila? Anong gamit nila? Anong layunin? Baylan, Hilot, Tawo, Pausok, Kamangyan.	

	Opsiyon 2: "Balik-Panahon: Ang Galing ng Baylan at Tutho" Panuto: Gumawa ng maikling dula o skit na 2-3 minuto na nagpapakita ng isang sitwasyon sa sinaunang pamayanan kung saan ginampanan ng baylan, tutho, o iba pang katutubong manggagamot ang kanilang tungkulin. Ipakita rin ang paggamit ng ritwal tulad ng tawas, pausok, o iba pa, at kung paano ito inuugnay ng sinaunang Pilipino sa paniniwala o pananampalataya. Gabay: ipakilala ang pangunahing tauhan; ipakita ang seremonyang ginamit; iugnay ang ritwal sa paniniwala; ipakita ang epekto ng ritwal sa paniniwala ng mga tao. **Closure / Paglinang sa Natutuhan:** Kompletuhin ang pahayag: "Ang katutubong pagpapagaling ay bahagi ng kultura dahil _____." **Preview Day 5-6/ Paunang Pagtingin sa Ikalawang Araw:** Sa susunod na araw, paghahambingin natin ang tradisyonal na pagpapagaling at makabagong medisina, pagkatapos ay gagawa ng output at sasagot sa pagtataya.	
V. PAGTATAYA *(Assessing Learnings)*	**IKAPITO-IKAWALONG ARAW:** **Recap of Day 6-7 / Balik-tanaw:** Kahapon, nakilala natin ang baylan, tutho, hilot, tawas, pausok, kamangyan, at halamang gamot bilang bahagi ng tradisyonal na kaalaman sa pagpapagaling. Napansin din natin na ang panggagamot noon ay may ugnayan sa katawan, espiritu, kalikasan, at komunidad.	

	B. Integrasyon ng Bagong Kaalaman **3. Paglinang ng Kabihasaan** **Opsiyon 1: Tradisyonal o Makabago?** Uri ng Gawain: Venn Diagram, Paghahambing Panuto: Gumamit ng Venn Diagram upang paghambingin ang tradisyonal na pagpapagaling at makabagong medisina. Isulat sa kaliwang bilog ang katangian ng tradisyonal na pagpapagaling, sa kanang bilog ang makabagong medisina, at sa gitna ang pagkakatulad ng dalawa. Pumili ng isang tradisyonal at modernong paraan ng pagpapagaling upang paghambingin. **Opsiyon 2: "Paghambingin Natin!"** Panuto: Gamit ang kaalaman at karanasan, punan ang talahanayan sa pamamagitan ng paghahambing sa tradisyonal at modernong paraan ng pagpapagaling batay sa sumusunod: paraan ng paggagamot; ginagamit na kagamitan o sangkap; halaga o gastos; bisa sa kalusugan; paniniwala ng mga tao. **C. Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan** **1. Pagtukoy sa Praktikal na Aplikasyon / Paglalapat ng Aralin** **Opsiyon 1: Poster o Collage, "Katutubong Paraan ng Pagpapagaling: Noon at Ngayon"** Layunin: Ipakita ang katutubong paraan ng pagpapagaling sa Pilipinas noong sinaunang panahon at sa kasalukuyan. Dapat ipakita kung paano nagbago ang sinaunang pamamaraan at kung paano ito nakatutulong o ginagamit pa rin ngayon. Panuto: 1. Pumili ng paraan ng pagpapagaling. Mag-research tungkol sa hilot, pag-aalaga gamit ang halamang gamot, o iba pang tradisyonal na kasanayan. 2. Magdisenyo ng poster o collage. Kung poster, maglagay ng imahe, teksto, at simbolo. Kung collage, pagsamahin ang larawan at materyales na may kinalaman sa katutubong pagpapagaling. 3. Ipresenta ang output sa klase o grupo at magbigay ng maikling paliwanag.

	Opsiyon 2: Infographic Task: Gumawa ng infographic na nagpapakita ng isang katutubong paraan ng pagpapagaling, hal. hilot, baylan, o halamang gamot. Isama ang pangalan ng paraan, larawan o simbolo, paliwanag sa gamit nito, kaugnayan sa paniniwala ng mga Pilipino, at opinyon kung dapat ba itong panatilihin o hindi, at bakit. *Pinag-isang Analitikong Rubric* Para sa Poster, Collage, at Infographic Paksa: Tradisyonal na Paraan ng Pagpapagaling *Refer to the rubric link*: https://drive.google.com/drive/folders/1IVqIDIkAio1zoFHf-Zpr4wlSRM1U9QxR **2. Paglalahat** **Opsiyon 1: Reflection Writing, "Bakit Mahalaga ang Panatilihin at Kilalanin ang mga Tradisyunal na Kaalamang Ito?"** Panuto: 1. Pag-isipan ang tema at pumili ng isa o higit pang tradisyonal na kaalaman na tatalakayin. 2. Sumulat ng reflection sa isang buong papel. Sagutin: Bakit mahalaga panatilihin at kilalanin ang mga tradisyonal na kaalaman? Ano ang papel nito sa kultura at identidad bilang Pilipino? Ano ang epekto ng pagkawala nito sa susunod na henerasyon? Paano ito maipagpapatuloy sa makabagong panahon? 3. Siguraduhing malinaw at organisado ang simula, gitna, at wakas. Ang repleksiyon ay 250-300 salita. 4. I-revise ang reflection upang matiyak na tapat at may katwiran ang opinyon. Iwasan ang pagkopya nang walang wastong pagbanggit. **Opsiyon 2: Hashtag ng Karunungang Bayan** Panuto: 1. Pagkatapos ng talakayan tungkol sa tradisyonal na kaalaman sa pagpapagaling, pag-isipan kung bakit mahalaga itong panatilihin at kilalanin. 2. Gumawa ng isang hashtag na sumasalamin sa kabuuang pag-unawa at pananaw sa kahalagahan ng mga kaalamang ito. Halimbawa: #GalingNgLahi. 3. Sa ilalim ng hashtag, ipaliwanag sa 2-3 pangungusap ang ibig sabihin nito at bakit ito mahalaga.

V. Pagtataya / Assessing Learnings

Opsiyon 1: Maramihang Pagpili

Panuto: Piliin ang titik ng tamang sagot sa bawat bilang. Isulat ang titik ng sagot sa sagutang papel.

1. Alin sa mga sumusunod ang halimbawa ng halamang gamot na karaniwang ginagamit para sa ubo?
   A. Kamote B. Lagundi. C. Malunggay. D. Sampaguita

2. Ano ang tawag sa katutubong manggagamot na nagsasagawa ng ritwal upang makatulong sa pagpapagaling?
   A. Datu B. Tutho. C. Babaylan D. Mangangalakal

3. Ano ang pangunahing layunin ng paggamit ng tawas sa katutubong pagpapagaling?
   A. Gamutin ang paso. B. Paalisin ang lagnat. C. Palakasin ang katawan. D. Alamin ang sa hi ng karamandaman.

4. Ano ang tawag sa tradisyonal na paraan ng masahe upang ayusin ang daloy ng dugo at maibsan ang pananakit ng katawan?
   A. Hilot B. Usok C. Tawas D. Kamangyan

5. Ano ang karaniwang ginagamit sa pausok upang itaboy ang “masamang espiritu” ayon sa paniniwala ng ilang katutubo?
   A. Asin B. Langis C. Kamangyan D. Dahon ng saging

6. Paghahambing: Ano ang pinakamalinaw na pagkakatulad ng tradisyunal at makabagong medisina?
   A. Parehong bantay sa agham
   B. Parehong itinuturo sa ospital
   C. Parehong gumagamit ng ritwal
   D. Parehong may layuning magpagaling

7. Pagsusuri: Bakit hindi dapat agad palitan ng katutubong paraan ng pagpapagaling ang makabagong paggamot, lalo na sa malubhang sakit?
   A. Dahil kailangan ng gabay ng doktor sa seryosong karamdaman
   B. Dahil bawal gamitin ang halamang gamot

C. Dahil mas luma ang katutubong paraan
D. Dahil walang halaga ang tradisyon

8. Pagsusuri: Kung may isang tao na may mataas na lagnat at hirap sa paghinga, ano ang pinakamainam na pagsusuri sa sitwasyon?
   A. Kailangang dalhin siya agad sa doktor o ospital
   B. Maghintay muna kung gagaling sa pahinga
   C. Gumamit lamang ng halamang gamot
   D. Ipagawa lamang siya ng ritwal

9. Pagtataya: Alin ang pinakamainam na pasya sa paggamit ng katutubong pagpapagaling sa kasalukuyan?
   A. Gamitin ito bilang karagdagang tulong kung ligtas at may tamang gabay
   B. Piliin lamang ang ritwal kaysa gamot
   C. Iwasan lahat ng tradisyonal na paraan
   D. Palitan ang lahat ng gamot sa ospital

10. Bakit mahalagang mapanatili at kilalanin ang mga katutubong paraan ng pagpapagaling?
   A. Dahil bahagi ito ng kultura at kaalamang minana sa mga ninuno
   B. Dahil ito lamang ang abot-kaya ng lahat
   C. Dahil mas mabisa ito sa lahat ng sakit
   D. Dahil hindi na kailangan ang doktor

ANSWER KEY: 1.B 2. B 3. D 4. A 5. C. 6. D 7. A 8. A. 9. A 10. A

Opsiyon 2: Pagtatayang Pang-yunit

Pagtatayang Pang-yunit / Multiple Choice	**Sagot**
1. Ano ang tawag sa sinaunang sisidlan mula sa Tabon Cave na may disenyo ng bangkang sumisimbolo sa paglalakbay ng kaluluwa? A. Bangang Manunggul B. Bangang Maitum C. Bangang Tabon D. Bangang Maranao	A

	2. Ano ang sistemang paniniwala na nagpapahalaga sa espiritu ng kalikasan at mga ninuno? A. Animismo B. Kristiyanismo C. Islam D. Budismo	A
	3. Bakit mahalaga sa mga sinaunang Pilipino ang pag-aalay sa mga ninuno? A. Upang magkaroon ng mabuting ugnayan sa espirituwal na mundo B. Para ipakita lamang ang kayamanan C. Upang maiwasan ang galit ng kalikasan D. Para lamang magdiwang ng pista	A
	4. Paano naiimpluwensiyahan ng paggamit ng anting-anting ang pang-araw-araw na buhay ng mga Pilipino? A. Nagbibigay proteksiyon at gabay sa pagpapasya B. Ginagamit lamang sa mga espesyal na okasyon C. Dekorasyon lamang ito ng bahay D. Walang epekto ito sa pamumuhay	A
	5. Bakit mahalaga ang konseptong ginhawa/life force sa kulturang Pilipino? A. Nagbibigay ito ng balanse at kaligayahan sa buhay B. Nakatuon lamang ito sa materyal na yaman C. Walang epekto ito sa kalusugan D. Hindi na ito mahalaga sa modernong panahon	A
	6. Ano ang layunin ng ritwal ng paglalamay sa kultura ng Pilipino? A. Upang matanggap at magbigay-galang sa yumao B. Upang takutin ang mga tao sa espiritu C. Simpleng tradisyon lamang na walang saysay D. Para libangin lamang ang pamilya	A
	7. Paano nakatutulong ang ritwal ng kamatayan sa pagkakaisa ng pamilya at komunidad? A. Nagpapatibay ng relasyon at paggalang sa yumao B. Nagiging sanhi ito ng away C. Nagiging dahilan ng paghihiwalay ng pamilya D. Hindi ito mahalaga sa modernong panahon	A

	8. Paano mapapanatili ang koneksyon sa kaluluwa ng mahal sa buhay gamit ang modernong teknolohiya? A. Pag-aalay ng virtual na kandila B. Paglibing ng gadget sa libingan C. Pagbibigay ng pera sa bisita D. Pagdiriwang lamang tuwing pista	A
	9. Anong simbolismo ang ipinapakita ng bangka sa takip ng Manunggul Jar? A. Paglalakbay ng kaluluwa patungo sa kabilang buhay B. Kasayahan sa pangingisda C. Simbolo lamang ng dekorasyon D. Paniniwala sa digmaan sa karagatan	A
	10. Bakit mahalagang matutunan ng kabataan ngayon ang sinaunang paniniwala tungkol sa buhay at kamatayan? A. Upang palalimin ang pag-unawa sa kulturang Pilipino B. Para balewalain ang lumang tradisyon C. Upang sundin ang lahat ng ritwal nang walang pagtatanong D. Para hanapin ang pinaka-epektibong relihiyon	A
VI. KARAGDAGANG GAWAIN / INTERBENSYON	**Remediation and Enrichment Pathways** **Paksa:** Katutubo at Tradisyonal na Pamamaraan ng Pagpapagaling **Panuto:** Piliin ang gawain ayon sa iyong pangangailangan. Gamitin ang sariling salita at karanasan sa pamilya o komunidad. **A. Remediation Pathway** **Para sa mga mag-aaral na nangangailangan pa ng gabay** **Gawain: Gabay-Sagot** Punan ang patlang gamit ang mga salitang nasa kahon. **Mga Salita:** *hilot, halamang gamot, baylan/tutho, pagpapagaling, kultura* 1. Ang _____ ay tradisyunal na masahe upang makatulong sa pananakit ng katawan. 2. Ang _____ tulad ng lagundi ay ginagamit sa ilang karamdaman. 3. Ang _____ ay katutubong manggagamot sa sinaunang pamayanan.	

4. Mahalaga ang mga tradisyonal na paraan dahil bahagi ito ng ating _____.
5. Dapat gamitin ang mga ito nang may pag-iingat at hindi agad ipalit sa makabagong _____.

Maikling Tanong:
Bakit kailangang magpakonsulta sa doktor kapag malubha ang sakit?
Sagot: _____

B. Enrichment Pathway

Para sa mga mag-aaral na handa sa mas mataas na pagsusuri

Gawain: Suri-Pasya
Basahin ang sitwasyon at sagutin ang tanong.

Sitwasyon:
May isang bata sa komunidad na may ubo at lagnat. Pinainom siya ng halamang gamot ng kaniyang lola, ngunit hindi pa rin bumubuti ang pakiramdam matapos ang ilang araw.

Mga Tanong:
1. Ano ang mabuting gawin ng pamilya? Ipaliwanag.
2. Paano maaaring gamitin ang tradisyonal na kaalaman nang hindi isinasantabi ang makabagong medisina?
3. Sa iyong palagay, bakit mahalagang igalang ang katutubong pagpapagaling ngunit manatiling maingat sa paggamit nito?

C. Output

Pumili ng isa:
1. **3–5 pangungusap** na paliwanag
2. **Simpleng concept map** tungkol sa tradisyonal at makabagong pagpapagaling
3. **Isang paalala/slogan** tungkol sa ligtas na paggamit ng katutubong pamamaraan

	Pamantayan sa Pagwawasto *Refer to the rubric link*: https://drive.google.com/drive/folders/1IVqIDIkAio1zoFHf-Zpr4wlSRM1U9QxR **Preview sa Susunod na Aralin:** Sa susunod na pag-aaral, maaaring palawakin ang proyekto sa lokal na pananaliksik, panayam sa komunidad, o dokumentasyon ng kultural na kaalaman upang mas mapahalagahan ang kasaysayan, kalusugan, at pagkakakilanlang Pilipino. **Generalization and Closure / Paglalahat at Paglinang sa Natutuhan:** "Ang tradisyonal na kaalaman ay hindi dapat basta tanggihan o tanggapin nang walang pagsusuri. Dapat itong pag-aralan nang may respeto, pag-iingat, at pag-unawa sa kultura, kalusugan, at karanasan ng komunidad."
VII. PAGNINILAY *(Feedback and Continuous Improvement)*	Matapos isagawa ang walong araw na aralin, napansin ko na ang mga mag-aaral ay _____. Ang kanilang mga pangunahing natutuhan ay kinabibilangan ng _____, habang ang mga pangunahing naging hamon sa pagtuturo ay _____. Upang mapabuti ang pagtuturo, gumawa ako ng pag-aangkop sa pamamagitan ng _____, na nakatulong upang mapahusay ang pakikilahok at pag-unawa ng mga mag-aaral. Sa susunod na ituturo ko ang araling ito, aking _____.
VIII. DEKLARASYON SA PAGGAMIT NG AI	Sa paghahanda ng rebisyong *Lesson Exemplar* na ito, gumamit ang may-akda ng Copilot, AI Gemini, ChatGPT, at Perplexity upang mahusay na maisama at mapagsama-sama ang mga komplikado at multidisiplinaryong impormasyon, at makatulong sa pagdisenyo ng mga materyales na madaling maunawaan, kawili-wili, at nagsasama ng iba't ibang pananaw tungo sa praktikal na aplikasyon. Gumamit din ang may-akda ng mga kagamitang ito upang makabuo ng mga mungkahing larawan at ilustrasyon para sa paggamit sa silid-aralan. Sinuri at pininal na ng may-akda ang pagsulat ng nilalaman. Buong pananagutan ng may-akda ang nilalaman ng *Lesson Exemplar* na ito.

Pamagat/Paksa ng Aralin	A. Kahulugan ng kamalayang pangkasaysayan B. Katuturan ng paniniwala at pananampalataya at ang implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan C. Pagpapahalaga sa personal at panlipunang paniniwala at implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan D. Pagtatagpo ng Personal at Panlipunang Paniniwala at Pananampalataya (Interseksiyon ng Pananampalataya at Paniniwalang Panlipunan at Pansarili) E. Pagpapahalaga sa personal at panlipunang paniniwala at pananampalataya at ang ugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan	**Modelong Banghay-Aralin**	9-10

I. LAYUNIN	
1. Pamantayang Pangnilalaman	Naipamamalas ang mapanuring pag-unawa at pagpapahalaga sa mga pananaw ng pagkahubog ng kamalayang pangkasaysayan tungo sa pagkakilanlan
2. Pamantayan sa Pagganap	Nakapagsasagawa ng proyektong nagpapamalas ng kamalayang pangkasaysayan na angkop sa karanasang lokal
3. Mga Kasanayang sa Pampagkatuto	Naiuugnay ang personal at panlipunang paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan
II. BATAYANG SANGGUNIAN SA PAGKATUTO (*Pagpili ng Materyal)*	• Denz Riji. “The Role of Catholicism in the Formation of Philippine Identity.” WordPress.com, March 25, 2022. • Pinas Culture. “Catholicism in the Philippines: A Legacy of Spanish Colonization.” PinasCulture.com. Accessed June 6, 2025. • Secret Philippines. “The Role of Religion in Filipino Society: Past and Present.” Secret-ph.com. Accessed June 6, 2025. • https://www.yumpu.com/xx/document/view/50293281/sulong-march-2013-issue-bisaya-philippinerevolutionnet/63 • https://www.tagaloglang.com/paniniwala/ • https://www.tumblr.com/philipgecana • https://www.scribd.com/document/493923392/Kasaysayan

III. NILALAMAN (Pagsasaayos ng Nilalaman)	1. Kahulugan ng kamalayang pangkasaysayan 2. Katuturan ng paniniwala at pananampalataya at ang implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan 3. Pagpapahalaga sa personal at panlipunang paniniwala at implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan 4. Pagtatagpo ng Personal at Panlipunang Paniniwala at Pananampalataya (Interseksiyon ng Pananampalataya at Paniniwalang Panlipunan at Pansarili) 5. Pagpapahalaga sa personal at panlipunang paniniwala at pananampalataya at ang ugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan	
IV. TUNGUHIN (Pagtatakda ng malinaw na Tunguhin at Pagsusuri ng mga Gawain)	Matapos ang aralin, ang mga mag aaral ay inaasahang: 1. Nabibigyang-kahulugan ang kamalayang pangkasaysayan; 2. Napaghahambing ang katuturan ng paniniwala at pananampalataya at ang implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan; at 3. Naiuugnay ang kahalagahan ng personal at panlipunang paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan.	
V. PAMAMARAAN		**TALA SA GURO** *(Panuto sa guro kung paano isasakatuparan ang mga gawain.)*
A. Aktuwalisasyon ng dating kaalaman	**1. Paghango sa Dating Kaalaman** **UNANG ARAW** **Opsyon 1: *Awit-Suri!*** Ang guro ay maghahanda ng mga awiting may kaugnayan sa kamalayang pangkasaysayan na ang daloy ng tema ay tungkol sa mga paniniwala at pananampalataya. Babasahin at susuriin ang mga liriko ng awitin. Tutuklasin ang mga mensahe, tema, at simbolo na ginamit sa awitin sa pamamagitan ng pagsagot ng mga pamprosesong tanong.	Binibigyang laya ang guro na pumili ng isang gawain mula sa dalawang opsiyon. Matapos maipagawa ang isang gawain sa mga mga mag-aaral, sasagutin ang pamprosesong tanong. Maaring indibidwal na pagsagot sa kuwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-

	Mga Pamprosesong Tanong: 1. Ano ang tema ng awitin? 2. Paano ipinapakita ng awitin ang pagmamahal sa bayan? 3. Ano ang kaugnayan ng awitin sa kamalayang pangkasaysayan ng Pilipinas? 4. Paano nakaaapekto ang awitin sa pag-unawa ng mga tao sa kasaysayan ng Pilipinas? 5. Ano ang papel ng awitin sa pagpapalaganap ng kamalayang pangkasaysayan sa mga Pilipino? Iuugnay ng mag-aaral ang mga paniniwala at pananampalataya ay may implikasyon sa kamalayang pangkasaysayan. Magsisilbing gabay ang guro sa magiging daloy ng usapan upang matukoy nito ang paunang kaalaman ng mga mag-aaral. **Opsiyon 2:** ***Larawan-Suri: Isang Paglalakbay!*** Ang guro ay maghahanda ng anim na larawang may mataas na koneksyon tungkol sa paniniwala at pananampalataya ng mga Pilipino. Papangkatin ang klase sa anim na grupo. Bawat grupo ay mabibigyan ng larawan. Pipili ng tagapagdaloy ang bawat grupo para ipaliwanag ang larawang nakuha. Maglalakbay ang bawat grupo at ipaliliwanag ng bawat tagpagdaloy ang larawang nakuha. Pagkatapos masuri, iuugnay ito sa konsepto ng kamalayang pangkasaysayan. Magbibigay ng gabay na mga tanong ang guro para sa magiging daloy ng pagpapaliwanag.	aaral. Bibigyang diin ang konsepto ng kamalayang pangkasaysayan at tutukuyin ang mga paniniwala at pananampalataya bilang bahagi sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan. Ang **Awit Suri** ay isang gawain na naglalayong suriin at pag-aralan ang mga awitin na may koneksiyon sa paksang pag-uusapan. Bibigyang laya ang guro na pumili ng mga awiting malakas ang koneksyon sa paniniwala at pananampalataya at ang implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan. Narito ang ilan sa mga awiting my kaugnayan sa kamalayang pangkasaysayan: a. Bayan Ko ni Freddie Aguilar b. Bayan kong Pilipinas ni Freddie Aguillar c. Kanlungan ni Noel Cabangon Ang **Larawan-Suri**: Isang Paglalakbay ay isang gawain na naglalayong suriin at pag-aralan ang mga larawan na may koneksyon sa paksang pag-

	Mga larawan na puwedeng mapagkunan: 1. https://nasyonalistikpinoy.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/01/4259887222_ab9a7f3bdc.jpg 2. https://xiaochua.net/2012/11/01/xiaotime-1-november-2012-ang-bangang-manunggul/ 3. https://www.phillife.co/filipino-culture/ **Mga Gabay na Tanong:** 1. Tungkol saan ang larawan ? 2. Ano ang kahulugan ng mga simbolo at mga imahe na nakikita sa larawan? 3. Ano ang implikasyon ng mga larawang ito sa kamalayang pangkasaysayan?	uusapan. Bibigyang laya ang guro na pumili ng mga larawan na malakas ang koneksyon sa paniniwala at pananampalataya at ang implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan. Inaasahang maipaliliwanag ng tagapagdaloy ng bawat grupo ang larawan gamit ang gabay na mga tanong. Maglalakbay ang ibang grupo para mas malawak na maunawaan ang nakitang larawan. Maghahanda ng rubriks ang guro para sa may pinakamagaling na tagapagdaloy. • Ang mga katangian ng bahaging ito ay responsive at reflective. Ito ay kumikilala sa iba't ibang pananaw ng mga mag-aaral at binibigyang pansin ang kritikal na kaisipan at metacognition. • Ang mga sangkap ng IDF na ating makikita sa bahaging ito ay reflective. Reflective sapagkat nakatuon ang gawain sa pagiging kritikal mula sa mga kaugnay na karanasan tungo sa pagbibigay ng mga kaisipan tungkol sa konsepto ng paniniwala at

		pananampalataya at ang ugnayan nito sa kamalayang pangkasaysyayan. Formative assessment din ang Pamprosesong Tanong upang matantiya ng guro ang lawak at lalim ng pang-unawa ng mga mag-aaral sa konsepto ng paniniwala, pananampalataya at kamalayang pangkasaysayan. • Ito ay ideational sapagkat binibigyang-diin nito ang mga bagay o katangian na nakikita at nararanasan ng mga mag-aaral (context) upang magbigay kahulugan sa konsepto ng paniniwala, pananampalataya at
	2. Paglalahad ng Layunin Mula sa gawaing ating natapos, napagtanto natin na ang paniniwala at pananampalataya ay may implikasyon sa kamalayang pangkasaysayan. Sa bahaging ito, mas may malalim na pag-unawa ang bawat mag-aaral kung ano ang magiging daloy ng talakayan. **Opsyon 1: *Ito ang Kasabihan Ko!*** Papangkatin ng guro ang klase sa limang grupo. Maghahanda ang guro ng mga kasabihang may kaugnayan sa kamalayang pangkasaysayan. Sisiguraduhin ng guro na ang kasabihan ay angkop sa antas ng mga mag-aaral. Ipaliliwanag ng bawat grupo ang kasabihang napili. Hilingin sa mga mag-aaral na	Binibigyang laya ang guro na pumili ng isang gawain mula sa dalawang opsiyon. Matapos maipagawa ang isang gawain sa mga mga mag-aaral, sasagutin ang pamprosesong tanong. Maaaring indibidwal na pagsagot sa kuwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-aaral. Sa bahaging ito mas bibigyang-diin ang konsepto ng kamalayang pangkasaysayan at tutukuyin

	magpahayag ng sariling pag-unawa sa kahalagahan ng kamalayang pangkasaysayan. Bibigyan ng pagkakataon ang mga mag-aaral na magbahagi ng kanilang mga saloobin at damdamin tungkol sa kamalayang pangkasaysayan. **Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang kahulugan ng kasabihan? 2. Ano ang naging ugnayan ng mga kasabihang ito sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan? 3. Paano makatutulong kamalayang pangkasaysayan sa pagbuo ng ating pagkakakilanlan?	ang mga paniniwala at pananampalataya bilang bahagi sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan. Kinakailangan na maayos na mailahad ng guro ang layunin. **Ito ang Kasabihan Ko!** ay isang gawain na naglalayon na maiugnay ang mga kasabihan sa paksang pag-uusapan. Magsisilbing gabay ang mga kasabihan para magkaroon ng kaalaman sa konsepto ng kamalayang pangkasaysayan. Narito ang ilang mga halimbawa: a. " Ang hindi marunong lumingon sa pinanggalingan ay hindi makararating sa paroroonan";-Jose Rizal b. " Ang kasaysayan ay salamin ng nakaraan at gabay sa hinaharap" c. " Ang pagkakaisa ay susi sa pag-unlad at pagtatagumpay"; d. " Ang pag-ibig sa bayan ay pag-ibig sa hinaharap"; at e. " Ang karunungan ay hindi lamang sa pag-aaral ng kasaysayan kundi pati na rin sa pag-unawa sa kasalukuyan at paghahanda sa hinaharap".

		Ang mga katangian ng bahaging ito ay responsive at reflective. Ito ay kumikilala sa iba't ibang katangiang pinagmulan ng mga mag-aaral at binibigyang-pansin ang kritikal na kaisipan at metacognition.
	Opsyon 2: "*Kasabihan Relay, Isang Pagninilay*" Papangkatin ng guro ang klase sa limang grupo.Maghahanda ang guro ng mga kasabihang may kaugnayan sa kamalayang pangkasaysayan. Seguraduhin ng guro na ang mga grupo ay may pantay na bilang ng mga miyembro. Pipili ang bawat grupo ng unang miyembro na unang tatanggap ng mensahe/kasabihan. Seguraduhin na ang mga miyembro ay hindi nakikita ang mensahe hanggang sa sila ay makatanggap nito. Ang unang grupo na makapagbibigay ng tamang mensahe/kasabihan ay makakkuha ng puntos. Seguraduhin ng guro na ang kasabihan ay angkop sa antas ng mga mag-aaral. Hilingin sa mga mag-aaral na magpahayag ng sariling pag-unawa sa kahalagahan ng kamalayang pangkasaysayan. Bibigyan ng pagkakataon ang mga mag-aaral na magbahagi ng kanilang mga saloobin at damdamin tungkol sa kamalayang pangkasaysayan. **Mga Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang kahulugan ng kasabihan? 2. Ano ang naging ugnayan ng mga kasabihang ito sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan? 3. Paano makatutulong ang kamalayang pangkasaysayan sa pagbuo ng ating pagkakakilanlan?	**"Kasabihan Relay, Isang Pagninilay"** ay isang gawain na naglalayon na maiugnay ang mga kasabihan sa paksang pag-uusapan.Magsisilbing gabay ang mga kasabihan para magkaroon ng kaalaman sa konsepto ng kamalayang pangkasaysayan. • Muli ito ay formative assessment. Integrative ito sapagkat tumitingin sa malawakang pagtalakay ng mga kasabihan at ang kaugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan sa iba't ibang aspeto. Ito ay may kaugnayan sa context at connection sapagkat nakatuon sa kanilang katangiang pinagmulan at kanilang kaugnay na karanasan.

B. Integrasyon ng Bagong Kaalaman	**IKALAWANG ARAW** ***1. Paglalahad ng halimbawa*** Naunawaan mo na ba kung paano nahuhubog ng paniniwala at pananampalataya ang kamalayang pangkasaysayan kung bakit mahalaga ang paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan? Ngayon ay ating tuklasin ang mga kongkretong halimbawa ng pananampalataya at paniniwala sa kamalayang pangkasaysayan. **Opyson 1.*"Tukuyin Mo,Paniniwala o Pananampalataya"*** Maghahanda ang guro ng mga pahayag at tutukuyin ng mga mag-aaral kung ito ba ay nagpapahayag ng paniniwala o pananampalataya. Hihingin sa mga mag-aaral ang kanilang naging basehan sa kanilang pagsagot. Maghahanda ng mga pamprosesong tanong ang guro para sa magiging daloy ng talakayan. Panuto: Tukuyin kung Paniniwala o Pananampalataya ang mga pahayag sa bawat bilang. 1. Ang Diyos ay umiiral at may kontrol sa lahat ng bagay. (***Pananampalataya***) 2. Ang kasaysayan ay isang serye ng mga pangyayari na nagbigay-kahulugan sa ating kasalukuyang mundo. (***Paniniwala***) 3. Ang mga tao ay may kalayaan na pumili ng kanilang sariling landas sa buhay (***Paniniwala***) 4. Ang binukot ay hindi dapat makita ng ibang tao maliban sa kanyang pamilya. (***Paniniwala***) 5. Ang pagsamba sa mga anito. (***Pananampalataya***}	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsiyon. Matapos maipagawa ang isang gawain sa mga mga mag-aaral, sasagutin ang pamprosesong tanong. Maaaring indibidwal na pagsagot sa kuwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-aaral. Bibigyang-diin ng guro ang kahulugan at pagkakaiba ng paniniwala at pananampalataya at ang ugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan. **Tukuyin Mo! Paniniwala o Pananampaltaya?** ay isang gawain na naglalayong mapalawak ang kaalaman ng bawat mag aaral sa mga konsepto ng paniniwala at pananampalataya at ang bahagi nito sa kamalayang pangkasaysayan.

	Mga Pamprosesong tanong: 1. Bakit mo itinuturing na isang pananampalataya at hindi paniniwala? 2. Paano mo natukoy kung ang isang pahayag ay paniniwala o pananampalataya? 3. Mayroon bang mga pagkakataon na ang paniniwala at pananampalataya ay nagkakasabay? 4. Ano ang kaugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan?	Muli ito ay **formative assessment. Integrative** ito sapagkat tumitingin sa malawakang pagtingin ng kultura/kalinangan sa iba't ibang aspekto. Ito ay may kaugnayan sa **context** at **connection** sapagkat nakatuon sa kanilang katangiang pinagmulan at kanilang kaugnay na karanasan. Ito ay **explore**, sapagkat ginagalugad sa gawain ang ibatibang kaalaman ukol sa paniniwala at pananampalataya at ang kaugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan.
	Opsyon 2: *Puno ng Paniniwala! Ugat ng Pananampalataya!* Maghahanda ang guro ng isang larawan ng puno na nakikita ang ugat. Maghahanda rin ang guro ng maliliit na pirasong papel na may nakasulat na mga pahayag. Tutukuyin ng mag-aaral kung ito ba ay puno ng paniniwala o ugat ng pananampalataya. Maghahanda ng mga pamprosesong tanong ang guro para sa magiging daloy ng talakayan **Mga Pamprosesong tanong:** 1. Bakit mo itinuturing na isang pananampalataya at hindi paniniwala? 2. Paano mo nakilala kung ang isang pahayag ay paniniwala o pananampalataya?	**Puno ng Paniniwala!Ugat ng Pananampalataya!** ay isang gawain na kung saan ay aalamin ng mag aaral ang pagkakaiba ng pananampalataya at paniniwala. Mas papalawakin pa ang mga kaalaman ng bawat mag aaral sa pagsagot ng mga pamprosesong tanong.

	3. Mayroon bang mga pagkakataon na ang paniniwala at pananampalataya ay nagkakasabay? 4. Ano ang kaugnay nito sa kamalayang pangkasaysayan? ***2. Pagtalakay ng Bagong Konsepto*** **Opyson 1. *Malayang Talakayan: Teksto-Suri!*** • Ang guro ay maghahanda ng mga sipi sa mga konsepto ng pananampalataya, paniniwala, at ang kaugnayan nito ukol sa konsepto ng kamalayang pangkasaysayan • Isusulat ng mga mag-aaral ang mahahalagang kaisipan mula sa mga siping binasa. • Matapos nito ay padadaluyin ng guro ang talakayan sa pamamagitan ng pagsagot sa pamprosesong tanong. **Mga Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang paniniwala? 2. Ano ang pagkakaiba ng personal na paniniwala at panlipunang paniniwala? 3. Ano ang pananampalataya? 4. Ano ang kaugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan? 5. Paano naiuugnay ang mga paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan? Ang paniniwala ay tumutukoy sa mga ideya o konsepto na pinaniniwalaan ng isang tao o grupo bilang totoo o wasto. Maaaring nakabase sa mga katotohanan, ebidensiya, o lohika. Ang paniniwala ay maaaring mabago o umunlad depende sa	Muli ito ay **formative assessment. Integrative** ito sapagkat tumitingin sa malawakang pagtingin ng kultura/kalinangan sa iba't ibang aspekto. Ito ay may kaugnayan sa **context** at **connection** sapagkat nakatuon sa kanilang katangiang pinagmulan at kanilang kaugnay na karanasan. Ito ay **explore**, sapagkat ginagalugad sa gawain ang iba't ibang kaalaman ukol sa paniniwala at pananampalataya at ang kaugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsiyon. Matapos maisagawa ang napiling opsiyon, sasagutin ng mga mag-aaral ang pamprosesong tanong. Maaring indibidwal na pagsagot sa kwaderno muna at matapos ito ay humingi ng ilang kasagutan sa mga piling mag-aaral. Bibigyang-diin ng unang tanong ang konsepto ng paniniwala, ang ikalawang tanong naman ay nakatuon sa relasyon ng mga konsepto sa isa't isa. Ang ikatlong tanong naman ay

	bagong impormasyon o karanasan. Ang paniniwala ay tumutukoy sa isang bagay na tinatanggap ng isang tao bilang totoo, kahit na maaaring wala itong kongkretong ebidensya o hindi pa lubusang napatunayan. Maaari itong: • Pampersonal – gaya ng pananampalataya sa sarili o sa kakayahan ng ibang tao. • Panrelihiyon – paniniwala sa Diyos, espiritu, o mga aral ng isang relihiyon. • Pangkultura o panlipunan – mga paniniwalang bahagi ng tradisyon, kaugalian, o gawi ng isang grupo o komunidad. Ang pananampalataya ay tumutukoy sa: 1. Pananampalataya sa Diyos: Pananampalataya sa isang pinakamataas na nilalang o diyos, na karaniwang may kaugnayan sa relihiyon. 2. Tiwala at pagtitiwala: Pananampalataya sa isang tao, institusyon, o bagay na nagpapakita ng tiwala at pagtitiwala. 3. Paniniwala at pag-asa: Pananampalataya sa isang bagay o ideya na nagpapakita ng pag-asa at positibong pananaw. Sa konteksto ng relihiyon, ang pananampalataya ay isang mahalagang aspekto ng espiritwalidad at pagkakaisa sa komunidad. Sa konteksto ng personal na relasyon, ang pananampalataya ay mahalaga para sa pagbuo ng tiwala at pagkakaibigan. Sa pangkalahatan, ang pananampalataya ay nagpapakita ng pagtitiwala, pag-asa, at positibong pananaw sa buhay. Narito ang ilang mga karagdagang kahulugan at aspekto ng pananampalataya: • Debosyon: Pananampalataya sa isang diyos o pinakamataas na nilalang, na nagpapakita ng debosyon at pagmamahal. • Kredibilidad: Pananampalataya sa isang tao o institusyon, na nagpapakita ng kredibilidad at pagtitiwala.	tungkol sa konspeto ng pananampalataya, at panghuli ay pakikipag-ugnayan sa mga mag-aaral na magpalitan ng kanilang mga ideya kung bakit ang mga personal at panlipunang paniniwala at pananampalataya natalakay ay malaki ang bahagi nito paglinang ng kamalayang pangkasaysayan. Ito ay **inclusive, ideational** at **integrative**. Makikita sa pamprosesong tanong kumikilala ito sa iba't ibang konteksto, pag-unawa sa kaisipan at pangkalahatang pagtingin sa ugnayan ng paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan. Ito ay nakatuon din sa **context** at **connection**. Makikita din sa bahaging ito ang **emphatize**, kung saan naiuugnay ng mag-aaral sa talakayan ang ugnayan ng mga paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan

	• Pag-asa at inspirasyon: Pananampalataya sa isang bagay o ideya na nagpapakita ng pag-asa at inspirasyon para sa pagbabago at pag-unlad. • Komunidad: Pananampalataya sa isang komunidad o grupo, na nagpapakita ng pagkakaisa at pagtutulungan. Ang pananampalataya ay maaaring magpakita sa iba't ibang paraan, tulad ng: • Panalangin: Pagdarasal o panalangin sa isang diyos o pinakamataas na nilalang. • Ritwal at tradisyon: Pagsasagawa ng mga ritwal at tradisyon na may kaugnayan sa pananampalataya. • Pagbabahagi: Pagbabahagi ng pananampalataya sa iba, na nagpapakita ng pagkakaisa at pagtutulungan. Sa pangkalahatan, ang pananampalataya ay isang mahalagang aspekto ng buhay na nagpapakita ng pagtitiwala, pag-asa, at positibong pananaw sa buhay. Ang pananampalataya ay may malaking kaugnayan sa kamalayang pangkasaysayan sa mga sumusunod na paraan: 1. Pag-unawa sa nakaraan: Ang pananampalataya ay maaaring makaimpluwensiya sa pag-unawa ng mga tao sa kanilang nakaraan at kasaysayan. 2. Paghubog ng identidad: Ang pananampalataya ay maaaring makatulong sa paghubog ng identidad ng isang tao,o grupo, na siya namang nakaaapekto sa kanilang kamalayang pangkasaysayan. 3. Pagbibigay ng kahulugan: Ang pananampalataya ay maaaring magbigay ng kahulugan sa mga pangyayari sa kasaysayan na nakatutulong sa pagbuo ng kamalayang pangkasaysayan. 4. Pagpapanatili ng tradisyon: Ang pananampalataya ay	

	maaaring makatulong sa pagpapanatili ng mga tradisyon at kultura ng isang grupo na importante sa kamalayang pangkasaysayan. Sa konteksto ng Pilipinas, ang paniniwala at pananampalataya ay may malaking papel sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan ng mga Pilipino, lalo na sa pag-unawa sa kanilang kolonyal na nakaraan at pakikipagpunyagi para sa kalayaan. Ang paniniwala at pananampalataya ay maaaring makaimpluwensiya sa pag-unawa ng mga Pilipino sa kanilang kasaysayan at identidad, at makatulong sa pagbuo ng kamalayang pangkasaysayan na importante sa pagbuo ng isang bansa. **Opsyon 2: *Think Group and Share!*** Papangkatin ng guro ang klase sa limang grupo.Magbibigay ang guro ng mga sipi na babasahin ng bawat mag-aaral. Pagkatapos mabasa ang sipi sasagutin nito ang mga pamprosesong tanong. Mas palalalimin ang kaalaman ng mag-aaral dahil bibigyan ng pagkakataon ang bawat grupo na ipaliwang ang mga konseptong nakuha nila sa sipi. Maghahanda din ang guro ng mga pamprosesong tanong bilang gabay sa magiging daloy ng talakayan **Mga Pamprosesong Tanong:** 1. Ano ang paniniwala? 2. Ano ang pagkakaiba ng personal na paniniwala at panlipunang paniniwala? 3. Ano ang pananampalataya? 4. Ano ang kaugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan? 5. Paano naiuugnay ang mga paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan?	

	IKATLONG ARAW (Week 2) **3. Paglinang ng Kabihasaan** Ngayon ba ay malinaw na ang kahulugan ng paniniwala at pananampalataya? Malaki ba ang implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan? Paano natin mas mapaplawak ang ating kaalaman sa konsepto ng paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysyan sa kabila ng pagkakaiba iba at sa mga pagbabagong nagaganap sa ating lipunan? **Opsyon 1*: Kaso ng Nakaraan: Ipaglaban Mo!*** • Maghahanda ang guro ng halimbawa ng kasong pag-aaralan sa mga usaping pananampalataya at paniniwala na may kinalaman sa kamalayang pangkasaysayan. • Bubuo ang klase ng dalawang pangkat at ang mga mag-aaral ay magbibigay ng kanilang panig sa kasong inilahad • Matapos nito ay padadaluyin ng guro ang pagpapalitan ng kaisipan sa pagbibigay ng argumento sa suliranin. Mga halimbawa ng kasong pag-aaralan: **KASO 1:** Ang pagtanggi ng mga Pilipino sa pagtanggap ng relihiyong Kristiyanismo sa panahon ng pananakop ng Espanyol **KASO 2:** Ang Pagbabalik ng mga Katoliko sa Pagdiriwang ng Semana Santa **KASO 3:** Ang Paggamot sa mga may sakit gamit ang mga sinaunang pamamaraan **Mga Pamprosesong Tanong:** 1. Tukuyin kung isang paniniwala o pananampalataya ba ang isinasaad ng kaso?	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsiyon. Matapos maisagawa ang napiling opsiyon, magbabahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang kasagutan sa klase. Bibigyang diin ng gawaing ito ang pagbibigay ng kanilang mga perspektibo sa mga isyung may kaugnayan sa paniniwala at pananampaltaya at ang ugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan. Ito ay **inclusive, ideational** at **integrative**. Makikita sa pamprosesong tanong kumikilala ito sa iba't ibang konteksto, pag-

	2. Ano ang implikasyon ng paniniwala o pananampalataya sa identidad ng bansa? 3. Paano naiuugnay ang kasong ito sa kamalayang pangkasaysayan? 4. Ano ang mga epekto at kahalagahan ng sitwasyong ito sa kamalayang pangkasaysayan? **Opsiyon 2: Pananampalataya at Paniniwala: Liham ng Pakikiusap!** 1. Maghahanda ang guro ng halimbawa ng sitwasyon na pag-aaralan sa mga usaping pananampalataya at paniniwala na may kinalaman sa kamalayang pangkasaysayan. 2. Gagawa ng liham ang mag-aaral bilang tugon kung tama o mali ba sa ibinigay na sitwasyon at ang epekto nito sa kamalayang pangkasaysayan 3. Matapos nito ay padadaluyin ng guro ang pagpapalitan ng kaisipan sa pagbibigay sa mga inihandang pamprosesong tanong. Mga halimbawa ng sitwasyon: 1. Ang pagtanggi ng mga Pilipino sa pagtanggap ng relihiyong Kristiyanismo sa panahon ng pananakop ng Espanyol 2. Ang Pagbabalik ng mga Katoliko sa Pagdiriwang ng Semana Santa 3. Ang Paggamot sa mga may sakit gamit ang mga sinaunang pamamaraan **Pamprosesong Tanong:** 1. Tukuyin kung isang paniniwala o pananampalataya ba ang isinasaad ng kaso? 2. Ano ang implikasyon ng paniniwala o pananampalataya sa identidad ng bansa?	unawa sa kaisipan at pangkalahatang Ito ay **transdisciplinary** at **problem-solving.** Tumatawid ito sa wika at pagbubuo ng kaisipan at iba pang bahagi ng karunungan. Nakatuon din ito sa pagbibigay ng kani-kanilang pananaw. Gayundin, dahil sa may mga iba pang kaalaman at kakayahan na hinuhubog ito ay **integrative** at makikita ang pagiging malikhain sa pagbuo ng kanilang pananaw at argumento kung kaya ito ay **creative**

	3. Paano naiuugnay ang sitwasiyong ito sa kamalayang pangkasaysayan? 4. Ano ang epekto at kahalagahan ng sitwasiyong ito sa kamalayang pangkasaysayan?	
C. Demonstrasyon ng Kaalaman at Kasanayan	**IKAAPAT NA ARAW** **1. Pagtukoy sa Praktikal na Aplikasyon** • Natapos ninyong tukuyin ang mga maaaring maging solusyon sa mga suliraning kinakaharap ng kultura/kalinangang Pilipino. Ngayon naman ay ilapat ninyo ang mga karunungan at kasanayan sa pamamagitan ng mga gawaing tumutugon sa kasalukuyang kalagauan ng kultura/kalinangan sa bansa. Pangkalahatang pamprosesong tanong para sa lahat ng opsiyon: 1. Mula sa ginawang presentasyon. Ano ang ugnayan ng pananampalataya, paniniwala, at kamalayang pangkasaysayan? 2. Bakit mahalagang maunawaan ang mga paniniwala at pananampalataya ng mga tao sa pag-aaral ng kasaysayan? 3. Paano nakatulong ang gawaing ito upang higit mong maunawaan ang iyong pagkakakilanlan bilang Pilipino? 4. Sa iyong pananaw, paano patuloy na nakaaapekto ang pananampalataya at paniniwala sa paghubog ng kasalukuyang lipunan? **Opsyon 1: Sayaw ng Kamalayang Pangkasaysayan!** • Ang guro ay magbibigay ng panuto sa mga mag-aaral sa paggawa ng sayaw na nagpapakita ng mga pananampalataya at paniniwala at implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan.	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maisagawa ang napiling opsiyon, magbabahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang natapos na gawain sa klase. Bibigyang diin ng gawaing ito ang paglilipat ng kasanayan para sa iba't ibang konteksto. Ang bahaging ito ay parehong **relevant** at **reflective**. Hinahasa ang pagiging malikhain, kritikal ,at mapanuring pag-iisip.

	• Gagawa ng maikling synopsis bilang gabay sa mga manood upang makuha ang ipinapakita sa sayaw. • Bibigyan ng pagkakataon na makapagbahagi ang mga mag-aaral ng kanilang sayaw na ginawa. **Opsyon 2: Awitin Mo at Malalaman Mo!** Ang guro ay magbibigay ng panuto sa mga mag-aaral sa paggawa ng awitin na may tema ng pananampalataya at • paniniwala at implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan • Bibigyan ng pagkakataon na makapagbahagi ang mga mag-aaral ng kanilang awit na ginawa **Opsyon 3: Tula ng Kamalayang Pangkasaysayan!** • Ang guro ay magbibigay ng panuto sa mga mag-aaral sa paggawa ng tula na may tema ng pananampalataya at paniniwala at implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan • Bibigyan ng pagkakataon na makapagbahagi ang mga mag-aaral ng kanilang sayaw na ginawa **2. Paglalahat** Sa pamamagitan ng iba't ibang gawaing inyong natapos, naunawaan natin ang konsepto ng paniniwala at pananampalataya. Natalakay rin ang ilan sa mga personal na paniniwala, panlipunang paniniwala at pananampalataya at naiugnay natin ito sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan at kaya nating ilapat ang konsepto ng paniniwala at pananampalataya sa iba't ibang konteksto. Ngayon ay gawin naman ninyo ang pagbubuo at pagninilay na tumitingin sa papel ng kabataan sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan.	Pipili ang guro ng isang gawain mula sa dalawang opsyon. Matapos maisagawa ang napiling opsyon, magbabahagi ang ilang mag-aaral ng kanilang natapos na gawain sa klase. Bibigyang diin ng gawaing ito ang mga puntos na bumubuo

	OPSYON 1: "ISLOGAN NG KAMALAYAN" • Sasabihin ng guro sa mga mag-aaral na sumulat ng islogan na naglalarawan ng paniniwala at pananampaltaya at ang ugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan • Isulat ang tatlong pangungusap na nagpapaliwanag ng nagawang islogan. • Ibahagi sa klase ang ginawang silogan at ipaliwanag kung ano ang ibig sabihin nito. **OPSYON 2: "LARAWAN NG KAMALAYAN"** • Sasabihin ng guro sa mga mag-aaral na guguhit ng isang poster na para sa kanila ay sumasagisag ng kanilang personal na paniniwala at pananampalataya at ang ugnayan nito sa kamalayang pangkasaysayan. • Isulat ang tatlong pangungusap na nagpapaliwanag ng napiling simbolo. • Ibahagi sa klase ang napiling simbolo at ipaliwanag kung ano ang ibig sabihin nito. **3. Pagtataya** Dadako naman tayo sa pagtataya ng inyong pang-unawa at mga kasanayang inyong nahubog. Pag-isipang mabuti ang pagsusulit na naglalaman ng karununga sa pananampalataya at paniniwala at implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan. **OPSYON 1: "TAMA O MALI"** Sasabihin ng guro na isulat ng mga mag-aaral ang salitang TAMA kung wasto ang pahayag at MALI kung hindi wasto ang pahayag. Isulat ang sagot sa sagutang papel.	sa paksang tinalakay sa pamamagitan ng repleksyon. Ito ay **reflective**. Ipinapakita dito ang kritikal na kaisipan at metacognition sa pagbuo ng gawain at paliwanag ukol dito. Makikita rin sa gawain ang yugto ng **emphatize** kung saan nailalagay ng mag-aaral ang kanilang damdamin sa paksa

	1. Ang pananampalataya ay maaaring magsilbing lente na nakaaapekto sa paraan ng pag-unawa at pagbibigay-kahulugan ng mga tao sa mga pangyayaring pangkasaysayan. Sagot: TAMA 2. Ang kolektibong pagkakakilanlan ng isang pangkat ay nananatiling hindi naaapektuhan anuman ang kanilang mga pinaniniwalaan at pinahahalagahang pananampalataya. Sagot: MALI 3. Ang kamalayang pangkasaysayan ay nahuhubog hindi lamang ng mga tala ng nakaraan kundi maging ng mga pagpapahalaga at pananampalatayang umiiral sa lipunan. Sagot: TAMA 4. Ang mga ritwal at tradisyong namamayani sa isang lipunan ay karaniwang nabubuo nang hiwalay sa mga paniniwala at pananampalataya ng mga mamamayan. Sagot: MALI 5. Mahirap maunawaan ang kahalagahan ng ilang karanasang pangkasaysayan ng isang pangkat kung hindi isasaalang-alang ang mga paniniwala at pananampalatayang kanilang pinanghahawakan. Sagot: TAMA **Sasagutin ng mag aaral ang essay para sa item 6-10** 6-10. Magbigay ng isang personal na paniniwala at pananampalataya at bigyan ng limang pangungusap na pagpapaliwanag kung paano ang pananampalataya at paniniwala ay nagbibigay ng kabuluhan at direksiyon sa pag-unawa ng kamalayang pangkasaysayan? **OPSYON 2: “Multiple Choice”** Narito ang ilang mga halimbawa ng multiple choice questions tungkol sa paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan:	

	1. Ano ang epekto ng pananampalataya sa paghubog ng identidad ng mga grupo at komunidad? A. Ito ay maaaring hindi makaapekto sa paghubog ng identidad ng komunidad B. Ito ay may positibong epekto sa paghubog ng identidad at pagkakakilanlan ng komunidad C. Ito ay may negatibong epekto sapagkat maaaring maimpluwensiyan ang paniniwala ng iba D. Ito ay depende kung sang-ayon ang komunidad Sagot: B 2. Paano nakaimpluwensiya ang paniniwala sa pag-unawa ng mga tao sa kanilang kasaysayan? A. Ito ay humubog sa paraan ng pagbibigay-kahulugan ng mga tao sa magkakaugnay na pangyayaring naganap sa nakaraan. B. Ito ay nakaapekto sa pagtingin ng mga tao sa kasaysayan bilang isang patuloy na proseso ng pagbabago at transpormasyon. C. Ito ay nakaimpluwensiya sa pag-unawa ng mga tao sa kasaysayan bilang pag-aaral at pagsusuri ng mga nagdaang karanasan. D. Ito ay nakaimpluwensiya sa lahat ng nabanggit na paraan ng pag-unawa ng mga tao sa kanilang kasaysayan. Sagot: D 3. Ano ang papel ng pananampalataya at paniniwala sa paghubog ng mga desisyon at aksiyon ng mga tao sa kasaysayan? A. Ito ay walang papel sapagkat nakabatay pa rin ito sa identidad ng bawat isa	

	B. Ito ay may mahalagang papel sapagkat nahuhubog nito at nagiging gabay sa pagkakakilanlan at paghubog ng kamalayang pangkasaysayan C. Ito ay may kaunting papel sapagkat hindi lahat ng panahon ay nahuhubog nito ang kamalayang pangkasaysayan D. Ito ay depende sa konteksto ng kanilang paniniwala at pananampalataya Sagot: B 4. Paano nakaimpluwensya ang pananampalataya ng mga Kristiyano sa kanilang pagtrato sa mga hindi Kristiyano noong panahon ng Krusada? A. Ito ay nakatulong sa pagbuo ng magandang relasyon B. Ito ay nakaimpluwensya sa pagtrato ng mga Kristiyano sa mga hindi Kristiyano bilang mga kaaway C. Ito ay nagpalawak ng kaguluhan ng mga Kristiyano at hindi Kristiyano D. Ito ay hindi importante sapagkat hindi ito nakakaapekto sa pananampalataya ng mga Kristiyano Sagot: B 5. Paano nakaimpluwensya ang paniniwala ng mga Muslim sa kanilang paglaban sa mga krusador noong panahon ng Krusada? A. Ito ay nakatulong sa pagbuo ng pagkakaisa B. Ito ay nakaimpluwensiya sa paglaban ng mga Muslim sa mga krusador C. Ito ay walang impluwensiya sapagkat magkaiba ang paniniwala nito D. Ito ay hindi nakakaimpluwensiya sapagkat wala silang	

	laban sa mga dayuhan Sagot: B **“Sasagutin ng mag aaral ang essay para sa item 6-10** 6-10. Magbigay ng isang personal na paniniwala at pananampalataya at bigyan ng limang pangungusap na pagpapaliwanag kung paano ang pananampalataya at paniniwala ay nagbibigay ng kabuluhan at direksyon sa pag-unawa ng kamalayang pangkasaysayan? **4. Karagdagang Gawain** Bumuo ng pangkat na binubuo ng limang miyembro. Isasabuhaynila ang ilan sa mga paniniwala at pananampalataya ng mga Pilipino at ang kaugnayan nito sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan tungo sa pagkakakilanlan. Proseso ng Pagsasagawa Hakbang 1: Pagbuo ng Pangkat 1. Bumuo ng pangkat na may limang (5) miyembro. 2. Pumili ng lider, tagasulat ng iskrip, tagapaglahad, tagapag-edit, at tagapamahala ng kagamitan. Hakbang 2: Pagpili ng Paksa 1. Magtalakay at pumili ng isang paniniwala o pananampalatayang Pilipino na may kaugnayan sa kasaysayan. 2. Maaaring pumili mula sa mga sumusunod: o Paggalang sa matatanda (pagmamano) o Pananampalatayang Kristiyano o Bayanihan o Debosyon sa mga patron at pista	

	○ Paniniwala sa kalayaan at pagmamahal sa bayan Hakbang 3: Pananaliksik 1. Maghanap ng impormasyon mula sa aklat, internet, o iba pang mapagkakatiwalaang sanggunian. 2. Sagutin ang mga sumusunod na gabay na tanong: ○ Ano ang napiling paniniwala o pananampalataya? ○ Paano ito nakaaapekto sa pamumuhay ng mga Pilipino? ○ Paano ito nakatulong sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan? ○ Paano ito naging bahagi ng pagkakakilanlang Pilipino? Hakbang 4: Pagpaplano ng Produkto Pumili ng isa sa mga sumusunod na output: A. YouTube Vlog (3–5 minuto) • Maghanda ng maikling iskrip. • Ipakilala ang napiling paniniwala o pananampalataya. • Magbigay ng mga halimbawa sa kasaysayan at kasalukuyang panahon. • Ipaliwanag ang kahalagahan nito sa pagkakakilanlang Pilipino. B. Mini-Documentary (3–5 minuto) • Magtipon ng mga larawan, video, o panayam. • Magbigay ng maikling salaysay tungkol sa pinagmulan at impluwensiya nito sa kasaysayan. • Maglahad ng kongklusyon tungkol sa kahalagahan nito sa lipunan.	

	C. TikTok 1-Minute Challenge • Gumawa ng malikhaing isang minutong presentasyon. • Maaaring gumamit ng role play, spoken poetry, o maikling pagsasadula. • Dapat malinaw na maipakita ang kaugnayan ng paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan. Hakbang 5: Produksiyon 1. Isagawa ang pagkuha ng video. 2. Tiyaking malinaw ang audio at video. 3. Gumamit ng naaangkop na kasuotan, props, at lokasyon kung kinakailangan. Hakbang 6: Pag-edit 1. Ayusin ang video upang maging malinaw at organisado. 2. Maglagay ng pamagat at pangalan ng mga miyembro. 3. Tiyaking sumusunod sa itinakdang oras. Hakbang 7: Presentasyon 1. Ipapalabas ang output sa klase. 2. Maghahanda ang bawat pangkat ng maikling paliwanag tungkol sa kanilang ginawang proyekto.	

Pamantayan sa Pagmamarka:

Pamantayan	Porsyento
Nilalaman at Katumpakan ng Impormasyon	40%
Pagpapakita ng Ugnayan ng Paniniwala/Pananampalataya sa Kamalayang Pangkasaysayan	30%
Pagkamalikhain at Organisasyon	20%
Kooperasyon ng mga Kasapi	10%
Kabuuan	100%

Pagmumuni-muni:

Pagkatapos ng presentasyon, sasagutin ng bawat mag-aaral ang tanong:

"Paano nakatulong ang pag-aaral ng mga paniniwala at pananampalataya sa pag-unawa mo sa kasaysayan at pagkakakilanlan bilang isang Pilipino?"

(3–5 pangungusap)

V. PAGTATAYANG PANGYUNIT

(Pagtataya sa Natutuhan)

Multiple Choice Test

Panuto: Piliin ang titik ng tamang sagot sa bawat bilang. Isulat ang titik ng sagot sa sagutang papel.

1. Alin sa mga sumusunod ang isang halimbawa ng halamang gamot na karaniwang ginagamit ng mga sinaunang Pilipino para sa ubo?

   A.Kamote B.Lagundi C. Malunggay D.Sampaguita

2. Ano ang tawag sa katutubong manggagamot na nagsasagawa ng mga ritwal upang pagalingin ang may sakit?

   A. Babaylan B. Baylan C. Datu D.Tutho

3. Alin sa sumusunod ang pangunahing layunin ng paggamit ng tawas sa katutubong pagpapagaling?
    A. Gamutin ang paso
    B. Alamin ang sanhi ng karamdaman
    C. Palakasin ang katawan
    D. Paalisin ang lagnat

4. Ano ang tawag sa tradisyonal na paraan ng masahe upang ayusin ang daloy ng dugo sa katawan?
    A. Hilot B.Kamangyan C.Tawas D. Usok

5. Ano ang karaniwang ginagamit sa pausok upang itaboy ang "masamang espiritu" ayon sa paniniwala ng mga katutubo?
    A. Asin B.Langis C.Dahon ng saging D.Kamangyan

6. Ano ang pagkakatulad ng tradisyonal at makabagong medisina?
    A. Parehong gumagamit ng tableta
    B. Parehong umaasa sa siyensiya
    C. Parehong layunin ang pagpapagaling
    D. Parehong itinuturo sa ospital

7. Bakit mahalaga sa mga sinaunang Pilipino ang pag-aalay sa mga ninuno?
    A. Upang magkaroon ng mabuting ugnayan sa espirituwal na mundo
    B. Para ipakita lamang ang kayamanan
    C. Upang maiwasan ang galit ng kalikasan
    D. Para lamang magdiwang ng pista

8. Paano naiimpluwensiyahan ng paggamit ng anting-anting ang pang-araw-araw na buhay ng mga Pilipino?
    A. Nagbibigay proteksiyon at gabay sa pagpapasya
    B. Ginagamit lamang sa mga espesyal na okasyon
    C. Dekorasyon lamang ito ng bahay
    D. Nagbibigay aliw sa may-ari

9. Bakit mahalaga ang konseptong "ginhawa" (life force) sa kulturang Pilipino?
    A. Nagbibigay ito ng balanse at kaligayahan sa buhay
    B. Nakatuon lamang ito sa materyal na yaman
    C. Natutukoy ang kinabukasan o hinaharap
    D. Hindi na ito mahalaga sa modernong panahon

10. Ano ang papel ng pananampalataya at paniniwala sa paghubog ng mga desisyon at aksiyon ng mga tao sa kasaysayan?
    A. Ito ay tumutukoy sa iba't ibang pagkakakilanlan
    B. Ito ay may mahalagang papel sapagkat nahuhubog nito at nagiging gabay sa pagkakakilanlan at paghubog ng kamalayang pangkasaysayan
    C. Ito ay may kaunting papel sapagkat hindi lahat ng panahon ay nahuhubog nito ang kamalayang pangkasaysayan
    D. Ito ay depende sa konteksto ng kanilang paniniwala at pananampalataya

Sasagutin ng mag-aaral ang essay para sa item 11-15.

11-15. Magbigay ng isang personal na paniniwala at pananampalataya at bigyan ng limang pangungusap na pagpapaliwanag kung paano ang pananampalataya at paniniwala nagbibigay ng kabuluhan at direksiyon sa pag-unawa ng kamalayang pangkasaysayan?

Para sa panghuling performance task magtatanghal ng isang dula ang buong klase na may tema tungkol sa pagkahubog ng kamalayang pangkasaysayan tungo sa pagkakakilanlan.

- Hilingin sa mga mag-aaral na magtanghal ng isang dula na may kaugnayan sa kasaysayan

<table>
<tr><td></td><td>ng Pilipinas
• Tukuyin kung paano ang dula ay naglalarawan sa paghubog ng kamalayang pangkasaysayan at pambansang pagkakakilanlan
• Ang pangyunit na gawain na ito ay naglalayong maipamalas ang pag-unawa at pagpapahalaga sa pagkahubog ng kamalayang pangkasaysayan tungo sa pagkakakilanlan.
• Gagamitin ng guro ang portfolio assessment kung saan titipunin ng mag-aaral ang kanilang mga natapos na gawain bilang patunay ng kanilang pag-unawa sa paksa at kasanayang nahubog.</td></tr>
<tr><td>VI. KARAGDAGANG GAWAIN</td><td>Opsiyon 1: "Paniniwala Noon at Ngayon"
Layunin: Napaghahambing ang katuturan ng paniniwala at pananampalataya at ang implikasyon nito sa kamalayang pangkasaysayan.

Pamamaraan:
1. Magbigay ng talahanayan sa mga mag-aaral.
2. Punan nila ang mga sumusunod na bahagi:
<table><tr><th>Aspeto</th><th>Paniniwala Noon</th><th>Paniniwala Ngayon</th><th>Epekto sa Lipunan</th></tr><tr><td>Relihiyon</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Tradisyon</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Pagpapahalaga</td><td></td><td></td><td></td></tr></table>3. Pagkatapos, magsulat ng maikling paliwanag (3-5 pangungusap) kung paano nakaimpluwensiya ang mga paniniwalang ito sa paghubog ng kasaysayan at kultura ng bansa.

Pagpoproseso:
• Ano ang mga pagbabagong napansin sa mga paniniwala?
• Paano nakatulong ang mga ito sa pag-unawa sa kasaysayan?</td></tr>
</table>

	Opsyon 2: "Ako at ang Aking Paniniwala" Layunin: Naiuugnay ang kahalagahan ng personal at panlipunang paniniwala at pananampalataya sa kamalayang pangkasaysayan. Pamamaraan: 1. Sumulat ang bawat mag-aaral ng isang maikling repleksiyon gamit ang gabay na tanong: o Ano ang isang paniniwala o pananampalatayang mahalaga sa akin? o Saan ko ito natutuhan? o Paano nito naaapektuhan ang aking mga desisyon at pakikitungo sa iba? o Paano ito makatutulong sa pagpapanatili ng ating kultura at kasaysayan? 2. Maaaring ibahagi ng ilang mag-aaral ang kanilang sagot sa klase. Pagpoproseso: • Bakit mahalagang mapanatili ang mga positibong paniniwala at pananampalataya? • Paano ito nakatutulong sa pagbuo ng kamalayang pangkasaysayan bilang isang Pilipino? Ang mga gawaing ito ay naaayon sa antas ng paglalapat (Applying) at pagsusuri (Analyzing) dahil hinihikayat ang mga mag-aaral na suriin at iugnay ang kanilang sariling karanasan sa mga konsepto ng kasaysayan, paniniwala, at pananampalataya.
VII. PAGNINILAY	Matapos isagawa ang apat na araw na aralin, napansin ko na ang mga mag-aaral ay _____. Ang kanilang mga pangunahing natutuhan ay kinabibilangan ng _____, habang ang mga pangunahing nagging hamon sa pagtuturo ay _____. Upang mapabuti ang pagtuturo, gumawa ako ng pag-aangkop sa pamamagitan ng _____, na nakatulong upang mapahusay ang pakikilahok at pag-unawa ng mga mag-aaral. Sa susunod na ituturo ko ang araling ito, aking _____.
VIII. DEKLARASYON SA PAGGAMIT NG AI	Sa paghahanda ng rebisyong *Lesson Exemplar* na ito, gumamit ang may-akda ng Copilot, AI Gemini, ChatGPT, at Perplexity upang mahusay na maisama at mapagsama-sama ang mga komplikado at multidisiplinaryong impormasyon, at makatulong sa pagdisenyo ng mga materyales na madaling maunawaan, kawili-wili, at nagsasama ng iba't ibang pananaw tungo sa praktikal na aplikasyon. Gumamit din ang may-akda ng mga kagamitang ito upang makabuo ng mga mungkahing larawan at ilustrasyon para sa paggamit sa silid-aralan. Sinuri at pininal na ng may-akda ang pagsulat ng nilalaman. Buong pananagutan ng may-akda ang nilalaman ng *Lesson Exemplar* na ito.